

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1914.

Andra kammaren.

Nr 49.

Onsdagen den 29 juli, e. m.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 68, i anledning av väckt motion angående ändring av 13 § i lagen om rätt till jakt; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 2.

Vidare förelåg till avgörande jordbruksutskottets utlåtande, nr 69, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ändring uti mom. 6 a) av kungörelsen angående grunder för tillgodogörande av kronans jakträtt. Ang. jakten å rådjur å kronoparker.

I en inom andra kammaren väckt, till jordbruksutskottets förberedande behandling hänvisad motion, nr 18, hade herr *Rune* hemställt, att riksdagen måtte besluta att uti skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga den ändring uti mom. 6 a) av Kungl. Maj:ts kungörelse angående grunder för tillgodogörandet av kronans jakträtt, att orden »älg, hjort eller råddjur» utbyttes mot »älg eller hjort».

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte avslå förevarande motion.

Reservation hade dock avgivits av herr *Andersson* i Grimbo, som ansett, att utskottet bort hemställa om bifall till motionen.

Sedan utskottets hemställan blivit uppläst, gav herr talmannen på begäran ordet till

Herr *Rune*, som yttrade: Som herrarna nyss hörde, har jordbruksutskottet ansett sig böra avstyrka den av mig väckta motionen. Då jag anser, att utskottet härvidlag icke haft fullgoda skäl för sitt avstyrkande, skall jag be att få taga kamma-

Ang. jakten å
rådjur å kro-
noparker.
(Forts.)

rens tid i anspråk några få minuter för att berätta, hur saken hänger ihop.

Jag tror, att det var, när vi behandlade jaktstadgan här-om året, som vi av rent förbiseende kommo att bibehålla det stadgande, varom motionen här rör sig. Vårt villebråd indelas ju i jaktstadgan i två olika avdelningar, nämligen dels i smärre villebråd och dels i större villebråd eller, som det hette i den gamla jaktstadgan, högvilt. Till det smärre villebrådet räknas hare, räv och fågel, till storvilt älg, hjort och rådjur. Nu säger utskottet här på ett ställe, att det var meningen, att denna »skiljaktighet i de stadgade förutsättningarna för upplåtande av jakträtt till de nämnda båda grupperna av villebråd» uppenbarligen skulle »giva uttryck åt en *särskild* omtanke om bevarande av rådjurs- i likhet med älg- och hjortstammarna å kronoparkerna».

Nu är det ju så, att jag liksom vi andra, en stor del åtminstone, var med och stiftade denna lag år 1912. Jag vågar emellertid bestrida, att orsakerna, varför dessa djurslag, älg, hjort och rådjur, här blivit sammanförda, skulle vara den, att man ville särskilt spara rådjursstammen. Detta stadgande togs med från den gamla jaktstadgan — den var mycket gammal, jag vill minnas borått 50 år — och på den tiden var rådjuret ett mycket sällsynt villebråd i vårt land och ansågs därför behöva särskilt skydd. Nu är det, som vi veta, icke så; rådjuren äro ytterst allmänna, och det finnes ingen anledning att bereda dem ett särskilt skydd. Det var icke heller, det vågar jag bestämt påstå, meningen, då vi stiftade denna lag år 1912 och rådjuren sammanfördes i samma grupp som älg och hjort.

Nu ställer det sig vid utarrenderingen av jakt på kronoparker så, att domänstyrelsen beträffande småvilt har rättighet att på ett eller flera år — det är meningen, att det i allmänhet bör ske på flera år — utarrendera jakten på kronoparkerna, detta under förutsättning, att lämplig arrendator kan fås, d. v. s. en person, som vill betala skäligt arrende, och som är lämplig som jaktvårdare. Beträffande de andra kategorierna av villebråd, älg, hjort och rådjur däremot gäller det, att om det finnes så många sådana djur på en kronopark, att det anses lämpligt att företaga en gallring, så skall detta antingen ske genom jägeribetjäningens försorg för kronans räkning — och då får kronan i allmänhet ingen behållning härav — eller också skall jakten, som det heter, utarrenderas åt den högst bjudande, men då endast för ett år.

Vad blir följden av detta? Jo, om en person har arrenderat jakten å småvilt på en kronopark under t. ex. 5 år, kan det hända, att en annan person blir den högstbjudande beträffande jakten på rådjur. När så den, som vill jaga småvilt, d. v. s. hare och räv, släpper sina hundar på marken, så är det mycket vanligt och i södra och mellersta Sverige regel, att hundarna förr eller senare börja jaga rådjur, och dem får ägaren icke

skjuta. Så går hela dagen förbi, medan hundarna i onödan jaga dessa djur. Tänka vi oss sedan, att den person, som fått rätten att skjuta rådjur å samma kronopark, släpper ut sina hundar, så är det också mycket vanligt, att hundarna jaga räv och hare, som han i sin tur icke får skjuta.

*Ang. jakten å rådjur å kronoparker.
(Forts.)*

Det är icke så, som utskottet säger, att jag vill ännu mera uppmuntra jakten på rådjur med drivande hundar, utan jag vill bara förhindra, att hundar släppas ut för många gånger i samma jaktmarker. Denna olägenhet är faktiskt förenad därmed, att den ene skall ha rätt till jakt på en sorts villebråd och den andre till jakt på en annan sort. När dessa olika slags villebråd måste jagas samtidigt — ty det finnes icke hundar, det är åtminstone mycket sällsynt, som driva bara räv och hare, men icke rådjur — så är det icke möjligt att gå i markerna och jaga räv och hare, utan att hundarna börja driva även rådjur.

Detta är, som sagt, en stor olägenhet, och jag vill därför betona, att om utskottets åsikt skulle vara riktig, d. v. s., att man icke bör jaga rådjur med hundar, då skulle det bli så, att man icke skulle kunna jaga dessa djur annat än i Skåne, där de gå i parker, i större och mindre skogstrakter, och där det finnes så många av dem, att de jagas med klappjakter. Men i hela det övriga Sverige skulle det bland allmogejägare och sådana, som icke ha tillgång till massor av folk, som de kunna båda upp för att driva djuren mot jägaren, faktiskt icke kunna komma till stånd någon jakt efter rådjur, om man icke finge jaga dem med hundar.

Jag vill betona, att det icke alls är meningen, att utrota dessa djur, utan endast att undanröja den olägenhet, som ligger däri, att två personer skola ha rätt att jaga på en och samma mark olika slags villebråd. Av dem, som förstå sig på jakt, anses detta icke vara lämpligt.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till herr Anderssons i Grimbo reservation, d. v. s. bifall till min motion.

Med herr Rune förenade sig herrar *Jonsson i Hå, Lemke, von Hofsten* och *Hamrin*.

Härpå anförde:

Herr vice talmannen, D. Persson: Herr talman! Motionären, herr Rune, trodde, att det var på grund av ett förbiseende vid 1912 års riksdag, som rådjuren kommit att jämsställas med älg och hjort. Men det är så långt ifrån att detta var ett förbiseende, att det just var på jordbruksutskottets hemställan, som riksdagen vidtog denna ändring. Detta fanns nämligen icke i det ursprungliga förslaget, utan man ansåg, att dessa djur allt fortfarande liksom förut borde jämsställas med älg och hjort. Det var sålunda visst icke något förbiseende, och riksdagen

Ang. jakten å godkände ju också denna uppfattning och biföll utskottets förslags.
rådjur å kro-
noparker.

(Forts.)

Nu har motionären i sin motion utvecklat tre skäl för bifall till sin framställning. Det första skälet är det, att det händer, att jaktdagen kan gå förlorad för jägaren. Det andra skälet, som sannolikt mera har framkommit som en dekoration till hans framställning, skulle vara det, att staten skulle få mindre arrende för sina jaktmarker enligt nuvarande bestämmelser. Det tredje skälet slutligen, skulle, såvitt jag läst rätt, vara ett humanitärt skäl, såtillvida, att man icke ville, att rådjuren skulle behöva oroas mer än en gång, vilket mål skulle uppnås, därest den bestämmelse bleve gällande, som motionären här vill ha fram.

Jag måste nu i någon liten mån granska dessa motionärens skäl. Beträffande det första, nämligen att jaktdagen kan gå förlorad för jägaren, säger motionären: »Varje gång han släpper sina hundar å jaktmarken, driva dessa upp rådjur, men rådjur har han ej rätt att skjuta och följaktligen går mången gång av denna anledning jaktdagen förlorad.»

Ja, jag förstår mycket väl, hur motionären skall känna det, när han har ett rådjur inom skotthåll och icke får skjuta detsamma. Men det lär nog inte hjälpas, riksdagen har icke velat, att dessa djur skola skjutas i samband med annat småvilt. Man har velat skona dessa djur, och även om det kan vara harmligt för jägaren, att han icke får skjuta dem, så får han icke göra det, ty riksdagen har velat, att de skola sparas. Det kan ju hända, att de hundar varom här är fråga, nämligen stövare, taga sig för att driva får och getter också, men det lär väl icke därför vara tillåtet att skjuta dem.

Vad beträffar arrendeavgifterna, så vill jag icke yttra mig om den saken. Det är icke gott att säga vem som har rätt i det fallet, huruvida staten skulle få något högre arrende. Det låter ju vackert, men jag känner mig tveksam i det avseendet, och detta kan sålunda inte vara något bärande skäl.

Det sista skälet, nämligen att djuren icke skulle behöva oroas mer än en gång, därest herr Rune finge sin vilja fram, är däremot ett bärande skäl. Det förstår var och en, även om han icke är fackman, att får man rätt att skjuta ihjäl rådjur redan i samband med jakt på småvilt, så bli de naturligtvis icke droade, när man sedan kommer på älgjakt, ty då finnas inga rådjur kvar. Men nu vill man skydda dessa djur, och därför kan icke förordningen tillåta, att rådjuren nedskjutas.

Jag kan således icke finna annat, än att motionären icke förebragt några skäl, som skulle föranleda riksdagen att på så kort tid som två år, sedan denna förordning blivit antagen, ändra uppfattning.

För övrigt finnes även en formell anmärkning mot motionärens framställning. Jag ber att få fästa herr Runes uppmärksamhet på att i § 11 av lagen om rätt till jakt likställas

också rådjur med älg och hjort, och i den lagen har herr Rune icke föreslagit någon som helst ändring. Jag medger gärna, att man mycket väl skulle kunna ändra denna förordning, utan att ändra lagen om rätt till jakt, men konsekvent hade varit att även ändra lagen, om man ändrar förordningen, ty eljest komma de icke att stå i samklang med varandra.

Ang. jakten å rådjur å kronoparker.
(Forts.)

Jag kan emellertid, som sagt, icke finna, att några verkliga skäl för den föreslagna ändringen äro förebragta, som kunna motivera en ändring efter den korta tid, som förflutit, sedan denna förordning antogs.

Jag ber därför, herr talman, på grund av de skäl, som anförts dels av utskottet i dess utlåtande och dels av mig nu, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Tamm: Ja, herr talman! Jag tror, att man får lov, att lägga en ekonomisk synpunkt även på denna fråga. När staten för ett par år sedan efter många överläggningar bestämde sig för att utarrendera jakten på kronoparkerna, var det väl statens avsikt, att man med bibehållande av god jaktvård skulle tillse, att man fick så stor inkomst som möjligt av utarrenderingen. Jag tror, att motionären har rätt, då han säger, att avsevärt högre inkomst skulle erhållas, om jakten på allt småvilt — och dit kunna vi icke låta bli att räkna det lilla rådjuret — kunde få utarrenderas tillsammans. Med högvilt är det en helt annan sak.

Jag tror således, att det för staten som utarrenderare av sina jaktmarker vore till fördel, om denna motion bleve bifallen.

För övrigt kan jag icke underlåta att i detta sammanhang framhålla, att det förvånar mig, när jag ser detta namn under utskottets hemställan, att det lagts en så utpräglad skånsk synpunkt på denna fråga. Det är, som om utskottet helt och hållet ville förbjuda oss här i mellersta Sverige att idka stövarjakt, och det är väl dock med undantag av hönsjakt den enda jakt, med vilken man kan åtkomma villebrådet. Skall man helt och hållet gå på utskottets ståndpunkt och säga, att om man idkar stövarjakt på rådjur, underlättar man med detta jaktsätt ingalunda »en rationell jaktvård, främst emedan detsamma av naturliga skäl icke lätteligen medgiver något ändamålsenligt och omsorgsfullt sparande av ur avelssynpunkt värdefulla djur»? Ja, det kan man tala om i de stora skånska jaktgårdarna. Men sannerligen det gäller norr om Hallandsåsen.

Då detta enligt mitt förmenande är en ekonomisk fråga för staten, och då jag icke kan förstå, att utskottet lagt den rätta synpunkten på frågan, skall jag, herr talman, be att få instämma med herr Rune.

Herr Olofsson i Avik: Herr talman! Jag är delvis förekommen av den siste ärade talaren, vis-à-vis förbudet för jakt

Ang. jakten å med stövare, som utskottet synes avse i sitt utlåtande. Men jag vill konstatera, att det förhåller sig i praktiken alldeles så, som herr Rune angivit i sin motion.

(Forts.)

Man torde nog kunna lägga flera synpunkter på denna fråga. Rådjuren, som i och för sig äro synnerligen trevliga djur, kunna dock, när de uppträda i stor myckenhet, bliva skadedjur, och detta i ganska hög grad, naturligtvis icke på något annat villebråd, långt däriifrån, men på skörden ute på gårderna, i synnerhet vid de mindre torpen. Där ett större antal rådjur uppehållit sig, kan man få se, huru de ha ätit upp ganska stora fält. Det går väl an med grönrågen, som de alltid ge sig på under barvintrar — för övrigt sparka de upp mycket djup snö för att komma åt rågen —, detta är av mindre betydelse. Att de ofta ge sig på klövervallarna höstar och vårar är också av underordnad betydelse. Men när de, såsom i år varit fallet, komma i stora flockar och ge sig ut på de dåliga havrefält, som finnas därhemma, och äta av havreaxen, då kan litet var förstå, att dessa djur, om de få utvecklas, som de göra i skogs-trakterna, skola bli till stor skada för jordbrukarna.

Jag tror därför icke, att vi få lägga den synpunkten på frågan, att det är så orimligt stor fara för att rådjuren skola bli utrotade, om man inför den bestämelse, herr Rune här vill ha, ty det är mycket svårt att utrota dem i skogstrakterna, åtminstone har det förefallit mig så i de trakter, där jag bor, och där det finnes mycket gott om rådjur.

Man kan ju förstå vad det skall betyda, då rådjuren komma i flockar på ända till tio djur och ge sig ut på ett sädesfält; jag försäkrar herrarna, att de göra mycket stor skada. Jag vill dock icke, att de skola utrotas på den grund, men jag tror, att de böra ganska starkt efterhållas även på kronodomänerna. Skulle det visa sig, att stammen är i avtagande, så att man kunde hysa några betänkligheter i det avseendet, ja då vore det ju ganska lätt att utsträcka fridlysningstiden för dem.

De skäl, som utskottets ärade ordförande framdrog, för att rådjuren borde likställas med älg och hjort, om jag nu fattade honom rätt, kan jag icke alls dela, ty älgen har icke samma egenskaper och vanor, och det är ju ytterst få stövarhundar, som driva älg, det är ju mest laphundar och spetsar. Däremot är det absolut säkert, som herr Rune sagt, att det är ytterst sällsynt att få tag i en stövare, som icke driver rådjur. Och kommer han på marker, där det finnes rådjur, dröjer det icke länge, förrän han börjar driva sådana med förkärlek. Om man ordnar det så beträffande utarrendering av jakten å kronoparkerna, att den, som skall ha har- och rävjakten, icke kan få rådjursjakten, då har enligt min åsikt den förra jakten icke något värde för jägaren, ty hans hundar bli då många gånger så uttröttade av att jaga rådjur, att han snart skall avstå från jakten. Älgen är naturligtvis det storvilt i vårt land, som behöver skyddas, och för den skull har den ju också en lång frid-

lysningstid, som är fullt betryggande, åtminstone där icke tjuv-
skytte existerar, men det blir ju en annan sak.

Såsom jag ser saken, och med den erfarenhet jag har på
detta område, anser jag, att motionen är fullt befogad, och ber
för min del att få yrka bifall till densamma.

Ang. jakten å
rådjur å kro-
noparker.
(Forts.)

Herr vice talmannen D. Persson: Den siste ärade talaren
anlade en alldeles ny synpunkt på denna fråga. Han tycktes näm-
ligen vilja betrakta rådjuren nästan som skadedjur, och då är det
ju givet, att han måste vara för bifall till motionen. Men så är
icke fallet. Utskottet framhåller:

»Såsom framgår av de ifrågavarande stadgandena — momen-
ten 6 a) och 6 b) av kungl. kungörelsen angående grunder för till-
godogörande av kronans jakträtt den 8 november 1912 — har jak-
ten efter rådjur å kronoparkerna likställts med den efter älg och
hjort samt utarrenderas endast, därest å kronopark den förefintliga
stammen så förökats, att densamma anses bära antingen ur jakt-
vårdssynpunkt beskattas eller ur skogsvårdssynpunkt minskas, me-
dan jakten efter annat villebråd utarrenderas, så snart sådant ej an-
ses oförenligt med god jaktvård och i övrigt lämpligen kan ske.»

För övrigt synes det mig, som om herr Tamm ville göra gäl-
lande, att vi här kommit med någon ändring och att sålunda utskot-
tet ville göra om förordningen. Det göra vi icke alls, utan vi hålla
på, att den skall bibehållas i samma form som då den blev antagen
av riksdagen för endast två år sedan.

Vad återigen beträffar den ekonomiska synpunkten, medger
jag gärna, att staten skulle få större inkomst de första åren, om
jakten finge bedrivas på rådjur i samband med jakten på småvilt.
Men hur länge skulle det komma att dröja, innan man utrotat dessa
djur, ty det skulle naturligtvis bli följderna, om man släppte stövarna
på dem? Det är klart, att man då i framtiden icke hade att på-
räkna någon inkomst av denna jakt. Men den synpunkt, riksdagen
förut lagt på denna fråga, är att rådjuren skola likställas med älg
och hjort och att således jakträtt må utarrenderas endast, då det
anses vare sig ur skogsvårds- eller jaktvårdssynpunkt lämpligt, att
rådjuren minskas. Utskottet har ingalunda kommit med något
rytt, utskottet håller endast på vad riksdagen så nyligen som 1912
beslutat.

Under sådana förhållanden synes det mig, att de anmärkingar,
som gjorts mot utskottets hemställan och motivering icke kunna
anses befogade, ty utskottet har ju anslutit sig till de synpunkter,
som gjorde sig gällande, då denna förordning antogs, vilket skedde
samtidigt med att riksdagen antog lagen om rätt till jakt. Jag kan
således icke finna, att de herrar, som uppträtt mot utskottet, före-
bragt sådana skäl, som kunna ge mig anledning att ändra mitt
yrkande, och jag ber därför, herr talman, att fortfarande få hem-
ställa om bifall till utskottets hemställan.

Herr Tamm: I anledning av herr vice talmannens farhåga,
att rådjuren skulle komma att utrotas därest herr Runes förslag

Ang. jakten å
rådjur å kro-
noparker.
(Forts.)

ginge igenom, ber jag få erinra om att i de fem södra överjägmästar-distriktet, där rådjur förekomma, är det icke fråga om mer än 330,000 hektar kronoparker mot den kolossala enskilda mark vi ha där. Det är således icke alls fråga om att bestämma några jakt-villkor för hela södra Sverige, utan endast för de kronoparker, som finnas där.

Herr A n d e r s s o n i Hägelåkra: Jag skulle kunna inskränka mig till att instämma i vad herr Rune sagt i denna fråga, men det är en sak ytterligare, som jag ber att få påpeka. Det är nämligen så, att den hund, som driver räv, driver också med förkärlek rådjur. Det är två egenskaper, som återfinnas som ett gemensamt drag hos stövarna. När en hund driver rådjur, är det icke sagt, att villebrådet behöver skjutas av skytten, ty en god stövare släpper icke sitt villebråd, förrän det är dött, och rådjuret är dessutom lättare att driva än hare. När det nu förhåller sig så, är det ju alldeles omöjligt för en jägare att gå ut för att jaga vare sig hare eller räv, utan att hans hundar även börja driva rådjur, som icke är tillåtet. Då skall jägaren alltså med de bestämmelser, vi nu ha, ovillkorligen bli lagbrytare mot sin vilja. Det är klart, att den skytt, som är samvetsgrann, under sådana förhållanden måste avhålla sig från jakt både på räv och hare, och detta kan icke vara riktigt. Jag ber därför att få yrka bifall till reservationen.

Herr Nilsson i Linnås: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av herr Tamms yttrande, att det icke vore någon risk för rådjursstammens fortbestånd, om riksdagen bifölle denna motion, därför att det är relativt liten areal kronoparker i de fem södra jägmästar-distriktet, jämfört med arealen av marker i enskild ägo. Av denna anledning skulle då rådjursstammen vara tryggad, även om motionen bifölles. Jag har emellertid en alldeles motsatt uppfattning och just den omständigheten, att staten äger så liten areal, är ytterligare ett skäl för bifall till utskottets förslag. I min hemtrakt fanns för åtskilliga år sedan mycket gott om rådjur, och det har där ställt sig just på det sätt, som motionären framhåller, att då man skulle jaga annat villebråd, har man kommit i kontakt med rådjur. När man emellertid lärt sig jaga rådjur, ställer sig saken helt annorlunda. Det finns väl ännu på orten en och annan rådjursfamilj kvar med långa avstånd mellan, men medelst jakt på spårnö, kunna de fullständigt utrotas. Man jagar i så fall icke med hund, utan en av jägarna driver dem från park till park, och på det sättet blir man lättare i tillfälle att skjuta. Den enda fristaden för dem är just kronoparkerna. Detta är det starkaste skälet för bifall till utskottets förslag, vartill jag herr talman ber att få yrka bifall.

Herr R u n e: Jag vill säga herr vice talmannen, att när han påstod, att det icke är av förbiseende utan med full avsikt, som denna lag blev sådan den blev så är det ju möjligt, att jord-

bruksutskottet såg saken på det viset. Men då tror jag, att man icke där beaktat frågans rätta innebörd.

Ang. jakten å rådjur å kronoparker.
(Forts.)

Jag kan berätta för herrarna, att när lagen lagts fram, var det en hel del för jakt och jaktvård intresserade ledamöter av båda kamrarna, som höllo ett enskilt sammanträde för att rådgöra om, hur lagen skulle skrivas, och särskilt hur bestämmelserna om utarrendering borde formuleras. Jag deltog i förhandlingarna med stort intresse. Ingen av oss tänkte, att det skulle gå på det viset, som det sedan gjorde. När jag märkte, hur det gick, besökte jag vid ett tillfälle den byråchef i domänstyrelsen, som har jaktvården om hand, och gjorde honom uppmärksam på saken och frågade, om det icke var möjligt att ordna det så, att man utarrenderade all jakten åt samma person. Nej, han slog upp lagen och visade, att som det stod skrivet, gick det icke. Jag rådgjorde med honom om hur man skulle ordna saken, och vi kommo överens om, att den borde ordnas så, som jag nu föreslagit. När motionen var skriven, visade jag den för samme byråchef och bad honom fråga inom domänstyrelsen, huruvida man ansåg, att förslaget var riktigt, och jag fick det beskedet, att man ansåg, att lagen borde ändras så som jag föreslagit.

Det är sålunda på grund av den erfarenhet, domänstyrelsen och andra ha fått vid utarrenderandet av jakträtten å kronoparker, som motionen är väckt, och jag vill också säga, att jag hos flera ledamöter av jordbruksutskottet begärt, att man skulle infordra domänstyrelsens yttrande, men det har icke skett, att döma av betänkanDET. Detta är märkvärdigt. Det ser ut, som om det gjorde sig gällande en tendens, att man ovillkorligen skall gå i en viss riktning. Annars borde man kunna tillnötessgå en så rimlig begäran från motionärens sida som att höra domänstyrelsen i en sak, som rör utarrenderandet av jakträtten å kronans domäner.

Herr vice talmannen talade så vackert om, att det var meningen att skydda rådjuren. Men lagen säger, att om rådjuren ökas, så bör man skjuta dem. De bli icke skyddade, när lagen säger, att de skola decimeras.

Det gjordes den invändningen mot herr Olofsson i Avik, att rådjuren antagligen icke anställde någon skada. Men herr vice talmannen läste upp ur lagen en passus, där det står, att om det ur skogsvårdssynpunkt vore nödvändigt att minska rådjursstammen, så borde detta ske. Vad tyder det på? Jo, det tyder på, att rådjuret är ett mycket nyttigt och trevligt djur, vars fortbestånd bör uppmuntras, så länge antalet håller sig inom rimliga gränser, men lagen säger ju själv, att när det ur skogsvårdssynpunkt är behöfligt att minska rådjursstammen, då skall man se till, att den blir minskad. Jag vill bara fråga, hur det skall tillgå, om det skall vara en särskild person engagerad för att jaga älg, hjort och rådjur och en annan för att jaga det andra villebrådet. Detta är opraktiskt. När utskot-

Ang. jakten å tet säger, att jag med min motion avser att uppmuntra jakt efter rådjur med hund, så är detta icke sant, ty jag har visat, att när jakten bedrivs parallellt från två olika håll, är det klart, att alla djur och även rådjuren oroas mera än annars.

Åtet säger, att jag med min motion avser att uppmuntra jakt efter rådjur med hund, så är detta icke sant, ty jag har visat, att när jakten bedrivs parallellt från två olika håll, är det klart, att alla djur och även rådjuren oroas mera än annars.

Herr vice talmannen gjorde gällande, att staten de första åren visserligen får mera inkomst av jaktarrendet men icke sedan. Då skall jag berätta för herr vice talmannen, att domänstyrelsen i detta fall varit så förtänksam, att när den arrenderar ut jakträtten å en kronopark, så föreskrives det ytterst stränga villkor för, hur jakten skall bedrivas. Sälunda stipuleras, att om jakten bedrivs så, att viltets fortbestånd i minsta mån äventyras, då är jakträtten förverkad. Jakträtten utarrenderas på 5 eller 10 år, helst ännu längre. Då vet den, som bundit sig vid att betala ett par hundra kronor om året för jaktmarken, att det är till hans egen fördel, att han är aktsam om villebrådet, så att det finnes kvar. Om han på ett par år skjuter allt, som finnes, riskerar han att under de följande åren ingenting få och ändå nödgas betala jaktarrendet.

Det finnes icke något skäl, som herr vice talmannen anfört, vilket verkligen är hållbart, och det är förklarligt, ty herr vice talmannen är icke själv jägare. Jag vädjar till alla kammarledamöter, som sysslat med jakt och ha reda på hithöörande förhållanden, om de icke kunna vittna, att den uppfattningen är riktig, som jag har, och det vore märkvärdigt, om kammaren icke skulle kunna lita på oss, när vi från skilda läger uppträda och säga, vad som är klokt och bra.

Herr vice talmannen D. P e r s s o n: Vad först beträffar herr Runes hänvisning till jaktstadgan — han menade naturligtvis föreliggande förordning — så läste jag i mitt anförande just upp, vad förordningen i föreliggande fall stadgar.

De skäl, som herr Rune androg i sitt senaste anförande, anser jag icke vara några skäl alls. Den omständigheten, att jägarna icke äro nöjda med förordningen, torde snarare vara en fördel än en olägenhet. Ty jägarna vilja husera hur som helst med rådjuren. Men det är just vad lagstiftningen velat hindra.

Nu klandras utskottet för att vi icke hört domänstyrelsen. Jag vill icke yttra mig om domänstyrelsen i detta fall. Vi ha emellertid haft tillgång till domänstyrelsens och sakkunniges år 1912 gjorda uttalanden då förordningen antogs. Det är icke lagen om rätt till jakt vi nu diskutera, utan endast förordningen om utarrendering av jakträtt å kronoparker.

Det, att några jägare komma tillsammans för att diskutera jaktlagstiftningen, betyder icke alls, att de äro samlade för att främja statens intresse eller djurskyddsintresset, utan de äsyfta helt naturligt endast att tillgodose sina egna intressen. Det klandrar jag dem ingalunda för. Men de böra icke heller för-

mena oss att ha vår uppfattning om saken. Det är endast detta jag velat säga.

Ang. jakten å rådjur å krongoparker.

(Forts.)

Herr Rune: Blott ett par ord! Jag skall be att få fästa kammarens uppmärksamhet på att jag icke fått svar på min fråga, varför jordbruksutskottet icke velat höra denna myndighet, som står opartisk i förhållande till alla jaktfrågor, nämligen domänstyrelsen.

Här har sagts, att vi jägare vilja husera huru som helst med rådjuren. Det är en insinuation, som jag protesterar mot. Vi kunna se saken objektivt. Det är icke fråga om, huruvida jag skall få jaga eller ej. Domänstyrelsen har jag rådgjort med, innan jag väckte min motion, och domänstyrelsen får väl anses vara opartisk.

Herr vice talmannen D. Persson: Vi kunde icke ana, att domänstyrelsen skulle ändra åsikt så fort; den hade ju ett uttalande i frågan 1912. Jag förutsätter, att domänstyrelsen är en så pass stabil styrelse, att den ej ändrar åsikt så hastigt. Därför ha vi ej ansett oss haft anledning att nu höra denna myndighet ånyo.

Herr Rune: Då vill jag säga, att det kan hända domänstyrelsen detsamma som varje annan och som det kan hända mig, att man blir med var dag visare. När man skall tillämpa lagen, märker man väl felen i lagen, och då det icke är mera, som erfordras, än här är fallet så skall man söka ändra den till det bättre, helst då det bara gäller ett par ord.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag därå och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 69, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Voteringen utvisade 103 ja mot 66 nej, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 3.

*I fråga om
statsbidrag till
enskilda vägar
på landet.*

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget jordbruksutskottets utlåtande nr 70, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om bidrag av statsmedel till kostnaderna för enskilda vägar på landet.

I en inom andra kammaren väckt, till jordbruksutskottets förberedande behandling hänvisad motion, nr 8, hade herr *Molin* i Dombäcksmark hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag, i vad mån och under vilka villkor staten borde bidra i kostnaderna för indelning, förbättring och underhåll av enskilda vägar på landet enligt lagen den 5 juli 1907.

Utskottet hemställde, att förevarande motion ej måtte av riksdagen bifallas.

Beträffande viss del av utskottets motivering hade reservation avgivits av herrarna *Paulson*, *E. A. Lindblad* och friherre *Gyllenstierna*.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr *Molin* i Dombäcksmark: Det är tredje gången under loppet av tre år, som jordbruksutskottet avstyrkt en motion av mig angående skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om utredning och förslag, i vad mån och under vilka villkor staten bör bidra i kostnaderna för indelning, förbättring och underhåll av enskilda vägar på landet. Samma skäl för avslag ha återkommit alla tre gångerna, samma skäl, som jag vid de två föregående tillfällena 1912 och 1913 sökt att gendriva, så gott jag kunnat.

Emellertid företer det utlåtande, som nu ligger på kammarens bord, en olikhet med utskottets utlåtanden vid de föregående tillfällena. Det har nämligen blivit tillagt ett uttalande angående hur frågan om byvägarnas iståndsättande bör lösas. Sedan utskottet erinrat om att anslag på 500,000 kronor givits till väganläggningar utav enklare typ inom Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län, fortsätter utskottet: »Ett fortgående i den sålunda inslagna riktningen med tillämpning av sistnämnda system för väganläggningar även inom andra län, som därav äro i behov, torde vara det sätt, som för närvarande är bäst ägnat att ernå motionens berörda huvudsyfte, på samma gång som genom detsamma prövning av ifrågasatta vägars behövlighet och erforderlig kontroll över de anslagna statsmedlens användning skulle erhållas.» Jag vill säga, att detta tillägg till utskottets utlåtande för mig ser så sympatiskt ut, att jag, för så vitt riksdagen velat ställa sig bakom ett sådant uttalande, skulle avstått från att yrka bifall till min motion. Emellertid

har första kammaren behagat *stryka denna punkt ur utskottets utlåtande.*

I fråga om statsbidrag till enskilda vägar på landet.

(Forts.)

För mig gör det ju naturligtvis alldeles detsamma, om de vägar, varom här är fråga, kallas för *enskilda vägar på landet* eller *enklare vägar*. Huvudsaken för mig är att få de nuvarande usla vägar, som sammanbinda större och mindre orter med varandra, farbara inom rimlig tid, inom den nuvarande generationens tid. Att skaffa t. ex. mitt hemlän, Västernorrlands län, enklare vägar av samma typ som i Västerbottens, Norrbottens och Jämtlands län, den utvägen har jag emellertid förut försökt mig på. Vid januaririksdagen väckte jag nämligen en motion, att riksdagen skulle anslå 100,000 kronor till enklare vägar i Västernorrlands län, och jag hade då bakom min rygg Västernorrlands läns lands-ting. Emellertid avstyrkte statsutskottet motionen, och motionen föll, utan att jag ens ansåg det löna mödan att uppträda med ett ord till försvar för densamma.

I motionen hade jag tagit mig friheten framhålla, hurusom det kunde gå för sig att sammankoppla tankegången i min motion med den tankegång, som lett statsmakterna, då anslag givits till enklare vägar. Jag ville blott ha frågan om vilken ställning de enklare vägarna skola intaga till väghållningsdistrikten klarare uttryckt. Det syntes mig, som om den frågan icke framginge så tydligt ur de allmänna villkor, som riksdagen hade stadfäst vid anslaget givande. Enligt min mening borde anslag för enklare vägar kunna beviljas vare sig vägarna äro allmänna, d. v. s. ingå som led i väghållningsdistriktens vägnät eller om de äro s. k. enskilda vägar, och ansåg jag, att vägdelningsinstrument enligt lagen om enskilda vägar på landet skulle kunna tjäna som garanti eller förbindelse för vägarnas framtida underhåll. Jämväl borde enligt min mening förrättningar, avseende nybyggnad, omläggning eller iståndsättande av enskilda vägar enligt lagen den 5 juli 1907, kunna tjäna såsom fullgod *undersökning* i lika grad som en ingenjörers eller schaktmästares *undersökning*. Därest riksdagen skulle vilja vara med om att utveckla villkoren och ställa så till, att formerna härutinnan bleve så pass fria, att vägväsendets utveckling ej hämmas genom stadganden, som sakna kontakt med alla de skiftande förhållanden ute i bygderna, då har jag för min del intet emot att helt och hållet frångå min tanke, att staten skall bidraga på sätt, jag föreslagit, med anslag till indelning, förbättring och underhåll av enskilda vägar på landet.

Nu förhåller det sig så, att första kammaren har tagit bort den punkt i utskottets utlåtande, som var av något värde, och som hade kunnat bringa mig att undvika att yrka bifall till motionen. Under sådana förhållanden ser jag mig nödsakad att yrka bifall till densamma. Jag tror, att jag har starka skäl för ett sådant yrkande, ty *kommunikationsnöden ute i landet är stor*, och det duger enligt mitt förmenande icke att lägga armarna i kors och nöja sig med att betrakta denna nöd ute i landet. Att

I fråga om statsbidrag till enskilda vägar på landet.

(Forts.)

hänvisa till nu gällande lagliga möjligheter att få dessa förbindelseleder iståndsatta är enligt mitt förmenande att ge stenar i stället för bröd.

Jag tillåter mig att uppläsa ett brev, som jag fick redan i februari månad i år från en lantman nere i Kristianstads län. Han säger: »I anledning av herr riksdagsmannens motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t om utredning angående statsbidrag till enskilda vägar m. m. vill undertecknad härmed betyga riksdagsmannen sin synnerliga tacksamhet och sympati. Min mångåriga erfarenhet i vägfrågor gör, att jag anser dessa edra vägmotioner av allra största betydelse och önskar på det livligaste att de måtte vinna riksdagens bifall, vårt lands utveckling till oändligt stor nytta. Jag skulle önska sända bud med hela bondetåget att de på samma gång sade ifrån, att vi vilja hava hjälp även med våra enskilda vägar, som ofta upptaga långt större trafik och äro av mera behov än många allmänna vägar, som nära nog ingen begagnar, därför att järnvägarna vanligtvis gå vid sidan av dessa. I allmänhet bo ju riksdagsmännen utmed goda vägar och hava nog därför svårt att sätta sig in i dessa frågor, men de ådraga sig ett drygt ansvar, om de icke stödja edra vägmotioner.» — — — —

Det är ett *nöddrop från bygderna*, som jag här tillåter mig upphäva. Jag förstår icke, huru man skall bära sig åt för att vinna något. Det är motigheter från alla möjliga håll och kanter.

Man kan icke få vägar anlagda enligt *lagar om väghållningsbesvärets utgörande på landet*. För detta ändamål saknas pengar — det dröjer 10, 15, 20 år, ja, i en del fall finnes det icke utsikt att få vägarna realiserade under de närmaste 50 åren. Den utvägen är således omöjlig att begagna.

Är det fråga om att få bidrag till *enkla vägar*, så är man också där stängd — statsutskottet har sagt nej.

Och kommer jag med förslag, att staten skall bidraga till *iståndsättandet av enskilda vägar på landet*, så säger jordbruksutskottet nej. Jag vet sannerligen ej, huru jag skall bära mig åt.

Vägfrågan kommer att oavslutligen framföras, och statsmakterna få aldrig enligt mitt förmenande lugn och ro, förrän åtgärder vidtagits för avhjälpandet av kommunikationsnöden ute i bygderna. Tala aldrig om en kolonisation i Norrland, utan att kommunikationsproblemet löses. Men för ändamålet fordras hundratals miljoner kronor, därest det skall gå efter det recept, som finnes i lagen om väghållningsbesvärets utgörande på landet. Här måste framskapas nya vägtyper och vidtagas omfattande åtgärder för att på samma gång få *billiga* och *många* vägar.

Herr talman, jag tillåter mig yrka bifall till min motion.

Herr vice talmannen D. Persson: Herr talman, jag trodde

knappast att motionären skulle komma att yrka bifall till sin motion, men jag skall icke klandra honom för det, liksom jag icke heller skall upptaga till bemötande de mer eller mindre vackra omdömen, som jordbruksutskottet fick av motionären i hans motion n:r 88 vid detta års första riksdag. Det är tydligt, att han i själva sakfrågan gör sig till tolk för ett mycket allmänt känt behov. Det är ingen, som bestrider detta, och det är därför, som jag icke vill betala motionären med samma mynt eller behandla honom på samma sätt, som han behandlat jordbruksutskottet. Uti motionen ha vi fått oss åtskilligt påskrivet. Men han har uti motionen sagt en sak, som jag måste beröra, nämligen den, att han har samlat så pass mycket material, att han tror, att han skulle kunna övertyga jordbruksutskottet, att det i Västernorrland finnes behov av vägar. Ja, det behöves icke mycket material därför, ty behovet finnes där liksom i alla län, det är icke tu tal om det. Men då beror det endast på, genom vilka medel och på vilket sätt man skall vinna målet och tillgodose detta behov.

*I fråga om statsbidrag till enskilda vägar på landet.
(Forts.)*

Jordbruksutskottet har alltid ansett, att de enskilda vägarna böra hållas särskilt för sig och de allmänna vägarna vara avskilda såsom sådana. Nu har jordbruksutskottet velat gå motionären såtillvida till mötes, att vi ha anvisat den väg, på vilken vi trodde, att folk i allmänhet skulle kunna få en avsevärd hjälp, nämligen den princip, som har godkänts av 1913 års riksdag, och det är därför som utskottet, såsom herrarna finna i utlåtandet på sidan 7, sista stycket, i sin motivering med mycken skärpa framhållit detta. Vi tro, att det är den rätta vägen.

Nu lär emellertid första kammaren ha uteslutit denna del av motiveringen. Men jag tror, att det skulle vara till gagn för saken, om denna kammare det oaktat skulle vilja antaga utskottets förslag i dess helhet. Man kan hoppas, att Kungl. Maj:t tager en viss hänsyn till detta uttalande i alla fall, och jag vågar tro, att motionären skall vara mera belåten, om andra kammaren antager hela utskottets motivering, än om andra kammaren skulle bifalla motionärens förslag, som redan avslagits av första kammaren.

Nu är det sant, vad motionären anmärkt, att han vid detta års första riksdag i sin motion n:r 89 hemställt, att riksdagen måtte för år 1915 anvisa ett anslag av 600,000 kronor att användas till anläggande av enklare vägar i Norrbottens, Västerbottens, Västernorrlands och Jämtlands län. Denna motion avstyrktes av statsutskottet, och utskottets avstyrkande hemställan godkändes av båda kamrarna, och motionären yttrade icke heller ett ord. Han ansåg, att det var hopplöst. Men jag tror, att, om motionären till nästa riksdag komme fram med ett förslag i liknande syfte, men icke så begränsat som detta förslag var, så skulle kanske motionen kunna påräkna mycket stora sympatier, särskilt inom denna kammare. Men motionären hem-

I fråga om statsbidrag till enskilda vägar på landet.
(Forts.)

ställdes i sin motion vid januaririksdagen, att detta vägsystem skulle tillämpas allenast i de tre norrländska länen, där det förut tillämpats, och utvidgas att även omfatta Västernorrlands län. Under sådana förhållanden är det nog icke underligt, att icke motionären fick sin vilja igenom, när samma behov gör sig gällande i landet över allt. Om sålunda motionären skulle vilja följa den anvisning, som finnes i utskottets motivering, så har jag gott hopp, att han skall kunna vinna framgång med sitt förslag. Och skulle jag komma tillbaka till riksdagen, vill jag lova, att jag i min ringa mån skall understödja en sådan motion, ty det lär icke kunna förnekas, att behovet av sådana enklare vägar gör sig gällande i mycket stor omfattning, kanske i alla län. Ätminstone är det så i Dalarne, det län, som jag närmast känner till. Och det vore väl underligt, om icke motionären skulle kunna påräkna stora sympatier för ett sådant förslag.

Med anledning därav, herr talman, skall jag be få yrka bifall till utskottets såväl motivering som hemställan.

Herr Molin i Dombäcksmark: Herr talman! Jag tvivlar icke på, att andra kammaren skulle komma att bifalla en motion i samma anda, som herr vice talmannen talade om. Men hur tro herrarna, att första kammaren gör? Om första kammaren sätter sig på tvären och avslår en sådan motion, hur skola vi då bära oss åt med att få kommunikationsbehovet på de stora vidderna tillfredsställt? Det är just den fråga, som jag verkligen vill ha löst eller ha anvisning på, hur den skall lösas. För mig är huvudsaken, att vi få de vägar, som behövas, sak samma på vad sätt det sker, inom rimliga gränser i fråga om kostnaderna.

Jag skulle naturligtvis vara tacksam, om andra kammaren som en man ville sluta upp om det förslag, som herr vice talmannen framställt. Emellertid tror jag knappast, att herr vice talmannen kan ge något löfte, åtminstone i egenskap av jordbruksutskottets ordförande, ty en motion av den art, som herr vice talmannen talade om, kommer att behandlas av *statsutskottet*, och statsutskottets ståndpunkt känner jag förut. Vi ha ju sett, vad det yttrat angående min motion om beviljande av 600,000 kronor till enklare vägar i Norrbottens, Västerbottens, Västernorrlands och Jämtlands län.

Herr talman! Jag tillåter mig fortfarande yrka bifall till motionen.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen framställt propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen, blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 4.

Härpå föredrogos vart efter annat jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse till lantförsvaret av visst område för att tilläggas Gottlands infanteriregementes övningsfält;

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse till lantförsvaret av mark från förra häradsskrivarbostället Stora Vänsberg nr 1 i Värmlands län;

nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av en lägenhet från den till kronopark avsatta delen av förra häradsskrivarbostället Viksjö nr 2 i Uppsala län;

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av viss del av förra militiebostället Ryssvi nr 1 i Uppsala län;

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av förra länsmansbostället Balingstaby nr 5 i Uppsala län;

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Åraslov nr 15 i Kristianstads län;

nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Abullaberga nr 1 i Kristianstads län;

nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Karup nr 2, 3 i Kristianstads län;

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Kjällsby nedra nr 1 med Kyrkotegen nr 1 i Göteborgs och Bohus län;

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Örby nr 2 Bossgård med Kungsfors nr 1 i Älvsborgs län;

nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Flo nr 4 Björn Anundsgård i Skaraborgs län;

nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Karstorp nr 1 i Skaraborgs län; och

nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från Kungsladugården Horn nr 1 i Kalmar län.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 5.

Vidare förekom till behandling jordbruksutskottets utlåtande, nr 84, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående skogshushållningen å staten tillhörig skogsmark.

I en inom andra kammaren väckt, till jordbruksutskottets förberedande behandling hänvisad motion, nr 10, hade herrar *Molin* i Dombäcksmark och *Sundström* hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ofördröjligen måtte vidtaga erforderliga åtgärder i syfte att överårig, fullmogen, oväxt-

Ang. skogshushållningen å staten tillhörig skogsmark.

Ang. skogs-
hushållningen
å staten till-
hörig skogs-
mark.
(Forts.)

lig, kullblåst, sjuk och skadad skog å statens skogar bleve på för statens ekonomi och rationell skogsvård mest fördelaktiga sätt tillvaratagen och utnyttjad.

Utskottet hemställde, att riksdagen, i anledning av förevarande motion, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t vidtaga erforderliga åtgärder i syfte att oväxtlig, sjuk, torr, kullblåst och eljest skadad, samt, där så utan olägenhet vore möjligt, jämväl överårig och fullmogen skog å kronoparkerna och statens övriga skogar i Norrland och Dalarne måtte, så snart ske kunde bliva på det för en ändamålsenlig skogshushållning och för statens ekonomi mest fördelaktiga sätt tillvaratagen och tillgodogjord.

Vid utlåtandet voro emellertid fogade reservationer av:
herrar *Aaby A. W. Ericsson* och *Fahlén*; samt
herrar *Odelberg, Paulson, Lundell, Andersson* i Grimbo och *Barthelson*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att förevarande motion ej måtte av riksdagen bifallas.

Utskottets hemställan upplästes, varefter ordet begärdes av

Herr *H o l m* som anförde: Herr talman! Jag skall be att få yttra några ord i föreliggande fråga.

Rörande då först motionärens motivering så återopas ett par uppsatser av överjägmästarna *Groth* och *Welander* angående den missproportion, som är rådande mellan anslagen till kronoskogarnas vård och förvaltning i Norrland och Dalarne och anslagen för övriga deler av riket. Jag anser, att man bör vara motionären tacksam, därför att han fäst uppmärksamheten på detta förhållande, och jag vågar uttala den förhoppningen, att frågan om inrättande av ett tjugutal nya jägmästaretjänster, som troligen kommer före vid nästa riksdag, måtte få ett välvilligt mottagande här i denna kammare, i all synnerhet som härigenom också det gamla önskemålet, att de enskilda skogarna inom Norr- och Västerbotten skulle särskiljas under egna förvaltare blir tillgodosett. Genom detta förslag till ökande av jägmästaretjänsterna, som endast på grund av denna riksdags stora arbetsbörda blivit uppskjutet till kommande år, anser jag ett mycket kraftigt initiativ vara taget till avhjälpande av de häpnadsväckande missförhållanden, som motionären talar om på sidan 2, i utskottets betänkande, och vilket initiativ just kommer från den av honom förkättrade norrländska skogsvårdskommittén, vari överjägmästare *Welander* ju varit en framstående medlem.

Motionären anför vidare på sidan 2 andra stycket: »Den s. k. skogs-vården å kronoskogarna i Norrland har redan länge varit okänd. Genom bristande planmässighet i organisationen, brist på anslag och tjänstemän samt den — all officiell skogssakkunnighet till trots — häpnadsväckande okunnighet i praktisk skogsvård, som hittills suttit i högsätet, få miljoner årligen ruttna bort. Det har försäkrats oss från fullt sakkunnigt och kompetent håll, att vanvården å kronoskogarna i Norrland trotsa all beskrivning. I stället för att tillvarata de naturtillgångar, vi äga, upplånas pengar i

utlandet för att fylla luckorna i statsbudgeten. Men vårt land har ej råd att hantera sin ekonomi på det sättet.»

Ja, det är ju mycket hårda beskyllningar, men beskyllningar utan bevis, mot vilka jag för min del skall be att få protestera. Även utskottet har upptagit det gamla slagordet om »våra ruttande miljoner» och sagt, att det icke saknar sitt berättigande. Ja, det är ju sant, men icke i den meningen, som man i allmänhet ger åt detta uttryck. Låt oss tänka oss en avlägset belägen skogstrakt där uppe i Norrland, där avståndet till närmaste vattendrag eller flottled utgör bortåt en mil. — Och sådana trakter är det ganska gott om. Det är ganska tydligt, att de stora avverknings- och utdrivningskostnaderna i förening med de ganska avsevärda flottningskostnaderna skola göra, att endast de mera värdefulla virkessortimenten kunna tillvaratagas, och de mindre dimensionerna och torrskogen måste lämnas kvar. Det hjälper icke, även om man skänker bort dessa sortiment. Ingen vill ha dem, och man kan icke begära att staten skall *betala* för att bli av med sin skog. Endast i den meningen, menar jag, att man kan tala om, att skogen får ruttna bort, nämligen när avsättnings- och utdrivningsförhållandena göra det omöjligt att utan en ren ekonomisk uppoffring tillgodogöra sig virket. Och härvid lär det nog icke hjälpa, hur många eller hur duktiga skogstjänstemän man än tillsätter, och hur intensiv man än gör skogshushållningen. Det enda, som hjälper, är att söka förbättra dessa avsättnings- och transportförhållanden, men även därigenom kan man dock endast till en viss grad åstadkomma en förbättring i dessa förhållanden.

Däremot vill jag bestämt bestrida, att detta tal om »våra ruttande miljoner» har något berättigande i det hänseende motionären åsyftar. Jag vill nämligen påstå, att åtminstone så långt min kännedom och erfarenhet sträcker sig, det icke numera annat än möjligen i något enstaka undantagsfall inträffar, att skog å kronans marker, som med ekonomisk fördel kan avsättas, lämnas att förfaras eller ruttna bort. Och om motionären hade velat taga något reda på vad som i detta avseende under de senaste åren gjorts däruppe, tror jag icke, att han skulle varit så skarp i sina omdömen. Så exempelvis har uppskattningen av skogarna däruppe under de sista åren i hög grad forcerats, i det minst ett tjugotal assistenter varit sysselsatta uteslutande härmed. Minst ett par hundrausen kubikmeter pappersmasseved och kanske lika mycket torrfuruvirke utbjudas och försäljas genom domänstyrelsen årligen enbart i de tre nordligaste distrikten, och detta just av sådana virkesslag, som utskottet i sin framställning talar om såsom börande tillgodogöras, nämligen oväxtlig, sjuk, kullblåst eller eljest skadad skog. Med kännedom härom och om det förhållandet, att statens vinst på dessa avverknningar vanligen bli mycket ringa, och att det till och med torde inträffa, att staten emellanåt gör direkt förlust på dessa småvedsförsäljningar, anser jag, att en viss försiktighet härvid bör iakttagas.

Som exempel på det ringa värde sådan skog i allmänhet har, kan jag nämna, att domänstyrelsen till salu utbjudit kolved till en

Ang. skogshushållningen å staten tillhörig skogsmark.

(Forts.)

Ang. skogs-
hushållningen
å staten till-
hörig skogs-
mark.
(Forts.)

mängd av omkring $\frac{1}{2}$ miljon kubikmeter enbart inom Luleå distrikt och ungefär 200,000 kubikmeter inom Skellefteå distrikt utan att finna någon köpare. Då nu förhållandena faktiskt äro sådana, kan jag för min del icke inse, att det är behöfligt eller ens nyttigt att ingå till Kungl. Maj:t med en skrivelse i nu föreslagen riktning. Jag föreställer mig nämligen, att vederbörande därigenom möjligen skulle kunna känna sig förpliktade att forcera avverkningarna av här nämnda virkesslag i en grad, som icke kan anses förenlig med god ekonomisk skogspolitik.

Vad så frågan om den överåriga och fullmogna skogen beträffar, har ju utskottet självt uttalat åtskilliga betänkligheter mot ett alltför hastigt tillgodoseende därav, och jag vill därför inskränka mig till att erinra om dels att förutnämnda skogsvårdskommitté förordat någon ökning i avverkningen, vilken för resten redan av domänstyrelsen delvis bragts till verkställighet, och dels att särskilt tillkallade sakkunniga yttrat sig i denna fråga. Vederbörande hava sålunda sin uppmärksamhet riktad härpå, och jag anser därför i likhet med reservanterna, att man bör avvakta de åtgärder, som med anledning därav kunna komma att vidtagas, innan någon framställning i ärendet göres.

Då motionären nu såsom motivering för sin framställning anfört de båda överjägmästarnas uppsatser, får jag säga, att efter vad jag kunnat finna däri icke talas om någon vanvård av skogen i den meningen, att förefintliga tillgångar icke skulle behörigen tillvaratagas, utan endast i den betydelsen, att skogshushållningen är för litet intensiv, d. v. s. att anslag till alltför ringa belopp beviljas till arbeten, som befordra skogens återväxt, såsom för yngning, gallring, skogsdikning och hyggesrensning m. m. I detta avseende anser jag uppsatserna vara värda begrundande, ty det måste anses tillbörligt, att där staten tager så stora värden ur skogen, den också återbördar någon del därav för att till gagn för kommande generationer skaffa återväxt. Och enligt mitt förmenande är en av de viktigaste frågorna i avseende på skogshushållningen åtminstone i övre Norrland den, att frambringa kraftiga, växtliga ungsogsbestånd, varpå kronoparkerna däruppe nu lida stor brist. Jag tillåter mig i avseende på skogshushållningens intensitet däruppe i Norrland anföra ett par siffror från överjägmästare Welanders uppsats. För år 1910 utbetalades för skogsodling och hyggesrensning i Luleå och Skellefteå distrikt 0,4 öre per har, under det att motsvarande siffra för södra distriktet utgjorde 1 krona 14 öre. Det är dessa missförhållanden, vilka ju till största delen bero på de dåliga avsättningsmöjligheterna, som överjägmästare Welanders påtalar, liksom också de ofullständiga uppskattningarna och de försummade för yngningshuggningarna. Dessa missförhållanden hoppas vi emellertid att genom den föreslagna revirökningen jämte andra delvis redan vidtagna eller föreslagna åtgärder i avsevärd mån inom kort tid få avhjälpda. Men detta är ju något helt annat än motionärens krav på enbart forceerade avverkningar och ökad avkastning från statens skogar.

Ja, ännu ett bevis anför motionären för den ökända skogsvår-

den eller vanvården där uppe i Norrland, som trotsar all beskrivning, såsom han säger. Det var nämligen sättet för avverkningsbeloppets beräkning. Härom säger han, på sidan 2 tredje stycket i utskottets utlåtande:

Ang. skogshushållningen å staten tillhörig skogsmark.

(Forts.)

»Det torde förtjäna anmärkas, att all avverkning å kronoskogarna hittills på få undantag när rättat sig efter en enda formel, som sålunda, bevars, tillämpats och fortfarande tillämpas på all slags skogsmark från den mest produktiva till den allra sämsta. Denna s. k. normalförrädsformel ser i all sin enkelhet ut så:

skogsbeståndets kubikmassa pr har; b = beståndets halva ålder; X = årliga avverkningen i kubikmeter pr har.)»

Ja, mina herrar, formeln förefaller ju ganska enkel, men den är dock i verkligheten icke så enkel, att ens herr Molin riktigt uppfattat densamma. I denna formel betyder nämligen b icke beståndets halva ålder utan skogens halva omloppstid på ifrågakvarande mark, d. v. s. halva den tid, som enligt gjorda undersökningar åtgår för att frambringe virke av de dimensioner, som man med avseende på hushållningens ändamål anser förmånligast att erhålla. På dålig mark blir denna tid naturligtvis längre än på god, och detta utgör just den regulator, som gör att från den mera produktiva marken avverkas mera än från den sämre. Vad formeln i övrigt beträffar, så har den visserligen det felet, att den, som egentligen är avsedd för normala skogsbestånd, i avseende på vilka den icke kan ge anledning till någon berättigad anmärkning, ofta tillämpas även på skogar, som äro långt ifrån normala, d. v. s. där årsklassernas fördelning icke är normal. Men jag vill då påpeka, att därvid *an-tingen* det enligt normalförrädsformeln uträknade avverkningsbeloppet höjes med viss procent allt efter förekomsten av gammal eller övermogen skog, *eller också*, vilket numera är det vanliga vid fastställande av hushållsplaner för kronoparkerna, bestämmes, att all skadad och övermogen skog skall uttagas inom en viss kortare tid, vanligen 20 år, varefter avkastningen för återstående mera normala virkesförråd beräknas efter en något modifierad normalförrädsformel, där den större eller mindre förekomsten av avverkningsbar skog får ett visst inflytande på avverkningsbeloppets storlek. Genom ett tillämpande av dessa principer kommer den normala avkastningen att ökas med i allmänhet minst 60 procent, vilket ju är ganska mycket. Och jag kan i detta sammanhang nämna, att om domänstyrelsens åsikter i detta avseende vinna gehör, så kommer denna ökning att så småningom efter några övergångsår upptagas till cirka 100 procent. Det vill säga, det skulle innebära, att omkring $2\frac{1}{2}$ % av virkeskapitalet årligen avverkas. Då kommer ungefär hälften av detta belopp 1,25 % att motsvara den verkliga tillväxten, under det att återstoden blir en minskning i virkeskapitalet. Det synes mig, som man icke utan ingående undersökning och mycket vägande skäl bör giva sig in på en större överavverkning från kronans skogar.

Ja, det var på tal om normalförrädsformeln, som herr Molin an-

Ang. skogs-
hushållningen
å staten till-
hörig skogs-
mark.

(Forts.)

såg utgöra bevis på en sådan häpnadsväckande okunnighet i praktisk skogsvård i Norrland. Och det vill jag säga, att om hans övriga påståenden vila på lika lös grund, är det icke mycket bevänt med hans kritik.

Då jag sålunda icke kan finna, att motionären eller utskottet framlagt några bevis, vare sig för att oväxtlig, sjuk, torr, kullbläst eller eljest skadad skog icke i vederbörlig ordning tillgodogöres, eller att med tillvaratagande av överårig och fullmogen skog dröjes längre, än som kan anses förenligt med en ändamålsenlig skogshushållning och god ekonomi, så anser jag det minst sagt omotiverat, om man skulle bifalla utskottets förslag, som ju innehåller ett, åtminstone efter vad jag anser, oförtjänt misstroende mot vederbörande styrelser, som ha den ingalunda lätta uppgiften att ansvara för våra skogars rationella vård och skötsel och deras framtida och årliga avkastning.

Herr talman, på grund av det anförda, yrkar jag avslag på utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Vidare yttrade:

Herr vice talmannen D. Persson: Herr talman, mina herrar! Det förvånar mig icke, att den siste ärade talaren känt sig något stött över det skrivsatt motionärerna använt. Utskottet tager också avstånd från de hårda omdömen och de skarpa ord, som använts. Men jag fäster mig icke vid detta, utan vid själva saken. Gör man det, har man nog ganska svårt att komma till samma resultat som den siste ärade talaren. Han slutade med att säga, att han trodde, att det i tillräcklig grad avverkades oväxtlig, kullbläst, sjuk eller skadad skog. Det var verkligen för mig en fullkomligt ny upplysning, som alldeles strider mot den erfarenhet jag har på detta område. Den kan naturligtvis icke mäta sig med den erfarenhet, som den ärade talaren har, men jag vågar påstå, att jag icke saknar erfarenhet i detta fall, och att det finns ofantligt mycket skadad skog, som icke tillvaratages, kan i varje fall icke bestridas.

Nu sade herr Holm, att det ibland är en ganska obetydlig vinst vid försäljningen av sådant virke och ibland kanske till och med kan det bliva förlust. Jag går så långt, att jag vill säga, att även om försäljningen i ett eller annat fall icke skulle inbringa mer, än att kostnaderna nätt och jämt betäcktes, vore ändå ofantligt mycket vunnit ur skogsvårdssynpunkt, om man kunde få bort oväxtlig, undertryckt och skadad skog. Det tror jag, att den siste ärade talaren skall giva mig fullkomligt rätt i.

Så anförde han vidare, att om riksdagen skulle bifalla utskottets hemställan — som ingalunda är detsamma som motionärernas framställning — så vore han rädd för, att vederbörande skulle forcera alldeles för häftigt. Den farhågan kan jag verkligen icke dela. Om jag känner skogsstatens tjänstemän och domänstyrelsen rätt, så är det icke farligt att stöta

på dem en smula i detta avseende. Det kommer nog icke att gå för fort ändå. Det är min bestämda övertygelse, som är grundad på ganska lång erfarenhet. I det avseendet tror jag således icke, att det föreligger någon fara.

Ang. skogshushållningen å staten tillhörig skogsmark.

(Forts.)

Nu är det visserligen sant, att den så kallade norrländska skogsvårdskommittén har avgivit sitt betänkande för länge sedan och att en annan kommitté eller sakkunniga nu sitta och arbeta på en utredning beträffande de södra delarna av landet. Men jag undrar ändå, om vi icke kunna vara övertygade därom, att det kommer att dröja ganska många år, innan ett slutgiltigt förslag framkommer, som blir prövat av vederbörande myndigheter och godkänt av riksdagen. Jag tror därför, att det i alla fall vore skäl att göra den lilla erinran, som utskottet här gör, eller rättare sagt avlåta denna framställning, för att man så fort som möjligt och utan att forcera kunde få större avverkning på dessa oväxtliga och skadade skogar. Det är av så mycket större vikt, att domänstyrelsens och vederbörandes uppmärksamhet riktas på denna omständighet nu, som dels kommunikationerna utveckla sig och dels även träindustrin utvecklar sig, så att det finns flera möjligheter att tillgodogöra sådant virke, än som förut funnits. Det är ju också klart, att överårig och fullmogen skog, i mån det är möjligt, bör gå med i avverkningen.

Men utskottet har måst vara mycket varsamt i sitt utlåtande, ty det är så många inverkande omständigheter, som göra, att man måste fara fram med mycken varsamhet. Det är därför, som utskottet har begagnat sig av dessa försiktiga ordalag, som återfinnas i utskottets hemställan, när det säger: — »må, så snart ske kan, bliva på det för en ändamålsenlig skogshushållning och för statens ekonomi mest fördelaktiga sätt tillvaratagen och tillgodogjord». Det är ju klart, att om man kastar ut för mycket virke i marknaden, så inverkar detta menligt på priserna, och att vi därför i det avseendet måste vara mycket försiktiga. Det är å ena sidan en uppgift för staten att taga bort den skog, som hindrar växtligheten, och kan staten å andra sidan vinna avkomst därav, har man vunnit det dubbla målet, att man först tillgodogjort sig denna skog och sedan även därmed tagit bort det hinder för växtligheten, som sådan skog faktiskt utgör. Därför tror jag, att det vore gott, och att det skulle verka i god riktning, om åtminstone andra kammaren ville bifalla vad utskottet så beskedligt — vill jag säga — här har föreslagit. Jag tror icke någon behöver stöta sig på att motionärerna begagna litet väl kraftiga ord. Det är väl därför att de besjålats av ett så livligt intresse för själva saken, som de begagnat ett skrivsätt, som de själva kanska vid närmare eftertanke icke anse så lämpligt. Men jag förstår så väl att för dem är huvudsaken att vinna målet och att det är skogsvårdsintresset, som förestavat deras framställning, även om formen är något stötande.

Ang. skogs-
hushållningen
å staten till-
hörig skogs-
mark.

(Forts.)

Jag anhåller, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Tamm: Herr talman! Jag skulle kunna ha inskränkt mig till att instämma med den förste ärade talaren, i synnerhet som jag såsom motiv för hans anförande icke i likhet med herr vice talmannen kan lägga, att han till äventyrs skulle stött sig över vad motionärerna sagt. Ty om jag icke är fel underrättad, så drabbas icke han såsom varande i enskild tjänst av de anmärkningar, som framställts av motionärerna. Jag har dock icke kunnat underlåta att i anledning av motionen be att få framhålla några synpunkter. Det var icke många dagar sedan, som en av motionärerna här påstod, och detta måhända med rätta, att det övriga Sveriges befolkning så litet hade reda på norrländska förhållanden. Det är då rätt eget att i hans egen motion få se den utgångspunkten, att han säger, »att det försäkrats oss från fullt sakkunnigt och kompetent håll, att vanvärden av kronoskogarna i Norrland trotsa all beskrivning». Han stöder sig sålunda icke här på sin egen erfarenhet, »huru norrlänning, utan på vad som försäkrats från vad han säger fullt sakkunnigt håll. Han ingår sedermera, såsom den förste ärade talaren påpekade, i en nog så amper — jag skulle vilja säga alltför amper — kritik av de rådande missförhållandena och de försök, som gjorts för deras avhjälpande. Han har därvid särskilt vänt sig mot den kommitté, som avgivit ett utlåtande om dessa förhållanden, och förebrår denna kommitté för att den säger sig »sakna nödig kännedom om förhållandena och förty hemställer om nya undersökningar och utredningar, praktiskt och teoretiskt, om de olika principernas användbarhet», och han förklarar kategoriskt »att för detta ändamål behövs ingen vidare utredning».

Men jag undrar om icke den som aldrig så litet ägnat sig åt skogsbruk i alla fall måste ge mig rätt i, att det icke finns någon hantering, där de vetenskapliga synpunkterna ändå spela så mycket in som i fråga om skogsbruket. Om de önskemål, som motionärerna framställt och som herr vice talmannen också underströk, äro vi naturligtvis alla ense, att om skogsvärden är tillåten, och om det för övrigt kan göras, och så snart det kan göras, skall överärigt och skadat virka tagas bort ur skogarna. Men jag vågar påstå, med den erfarenhet jag har just ifrån Norrland i det avseendet, att man nog bör gå fram med en viss försiktighet och icke påfordra allt för brådstörtade åtgärder. Den som haft olyckan att se vad en alltför kraftig avverkning kan åstadkomma och sålunda exempelvis begivit sig från Jockmock endast en halv dagsmarsch söder ut samt därvid sett vad — det medger jag — enskild vinningslystnad och bristande kontroll från det allmännas sida i förening kunna uträtta, om man tager ut för mycket ur de norrländska skogarna, skall ge mig rätt i, att det icke är så säkert, att man där kan taga allt

vad man på andra håll anser sig kunna taga. Det finns bokstavligt talat icke ett spirande liv till avverkning i de skogs-trakter jag nu åsyftar.

En annan omständighet, som manar till viss försiktighet, är också de fullständigt olika återväxtförhållanden, som råda i Norrland mot eljest i landet. Jag kan på grund av en undersökning, som gjordes av norrlandskommittén, framhålla en liten detalj, som är nog så beaktansvärd. Man räknar trädens ålder vid undersökning av skogen därigenom att man borrar vid brösthöjd. Det är nämligen angeläget att se, huru lång tid ett träd behöver för att nå brösthöjd. De resultat, vi vunno, slogo oss med förvåning. Det behövdes i genomsnitt 37 år, för att träden skulle nå till brösthöjd, d. v. s. en ålder, som i de södra delarna av landet och särskilt söder om den plats, där vi nu befinna oss, ju anses vara en ålder, när man kan börja skatta skogen icke så oväsentligt.

Det vill också förefalla mig, som om motionärerna fullständigt ha förbisett några synpunkter, som dock de av dem citerade skogstjänstemännen med särskild styrka framhållit. De ha icke talat om kommunikationernas inflytande, icke om skogs-personalens såväl den förvaltande som skogsarbetarnas nödvändighet vid tillvaratagande av skog däruppe och icke alls om vad jag nyss var inne på, nämligen de stora olikheterna med avseende på de klimatiska förhållandena, som göra skogsvården i Norrland väsentligen till något helt annat än i de södra delarna av landet. Så t. ex. framhåller överjägmästare Welander mycket starkt, att det gäller att tillse, att fullt tillräcklig personal finnes för förvaltningen och att erforderliga penning-medel ställas till förfogande, så att en rationell vård av dessa skogskapital tryggas. Skulle man utan vidare gå inför den principen — om jag så får kalla det — som motionärerna förfäktat, få vi dock betänka, att det visst icke är sagt, att när det saknas folk och kommunikationer, det går ihop för staten att göra denna brådstörtade avverkning, vartill kommer, att hopandet i den norrländska marknaden av alltför mycket virke på en gång väsentligen skulle nedtrycka priserna och göra arbetsförhållandena icke jämna utan olika från det ena året till det andra.

Överjägmästare Welander framhåller vidare, att reviren i de norrländska distrikten i medeltal omfatta 117,000 hektar, medan de i södra delen av landet uppgå till endast 27,000 hektar. Det finnes exempel på att ett norrländskt revir utgör ända till 230,000 hektar, en areal, så stor, att det icke är tänkbart, att en jägmästare under sin livstid skall hinna med att sätta sig in i, hur reviret ser ut på alla ställen. Några skogsarbetare finnes det knappast på det reviret.

Vidare — och det är däri orsaken ligger till att den s. k. norrländska skogskommittén icke ansåg sig böra eller kunna framlägga något positivt förslag — är det nödvändigt, för att

*Ang. skogs-
hushållningen
å staten till-
hörig skogs-
mark.*

(Forts.)

Ang. skogs-
hushållningen
å staten till-
hörig skogs-
mark.

(Forts.)

man skall kunna göra någonting, att man först känner det föremål, som man vill behandla. Och hur är det ställt med de norrländska skogarna i det avseendet i nuvarande stund? Jo, som överjägmästare Welander framhållit, är det icke mindre än 52% av de 3,300,000 hektar skog i Norrland, som icke äro undersökta och över vilka inga planer finnas uppgjorda. Är det någon enskild skogsägare, som skulle, utan att ha någon aning om skogens beskaffenhet, vilja säga utan vidare: så skola vi göra, så och så mycket skall avverkas med detsamma. Nej, nog vill han och nog bör staten också först taga reda på vad man har och hur det ser ut, innan man beslutar sig för den skogs- politik, som man bör bedriva. Och det finnes faktiskt ingen annan än domänstyrelsen, som sitter inne med kunskaper och de organ, som för detta äro erforderliga.

Jag tror sålunda, att ett tillmötesgående av motionärernas önsknin- gar, till och med icke längre än vad utskottet gått, skulle kunna driva upp avverkningen i Norrland till hastigare tempo, än vad som skulle vara nyttigt för staten. Först bör man ha kännedom om vad man äger, så bör man göra upp en bestämd plan i ekonomiskt och andra avseenden, och först där- efter skall man sätta fart på yxan. När vi nu veta, att både Kungl. Maj:t och domänstyrelsen sedan 1912 ha sin uppmärk- samhet fäst på denna sak, och att man till äventyrs väntar på att södra skogskommittén skall slutföra sitt arbete, innan man kommer med ett definitivt förslag, kan jag icke finna, att det skulle vara skäl för riksdagens andra kammare att nu om igen liksom många gånger förut göra myndigheterna uppmärksamma på det, som herr vice talmannen med rätta ansåg vara det vik- tigaste, nämligen att tillse, att det, så snart ske kan, tages ut av de norrländska skogarna det som är överårigt och skadat och framför allt det, som hindrar återväxten. Men då man ingenting vet i närvarande stund, kan jag för min del icke inse, att det är skäl att nu ytterligare skriva och påminna om åtgärder, beträffande vilka vi kunna vara säkra om, att det på grund av föregående riksdagars påpekande icke skall dröja allt för länge, innan vederbörande vidtaga desamma.

Jag ber att få instämma i den förste talarens yrkande om bifall till reservationen.

Herr H a g e: Herr talman, mina herrar! Den förste ärade tala- ren påstod, att man endast på de ställen, där det icke fanns kom- munikationer, skulle göra sig skyldig till att låta vindfällena och skadad skog bliva liggande. Min ringa erfarenhet i det fallet talar ett annat språk. Om man reser längs Gellivarebanan tvärs igenom lan- det där uppe, skall man kunna konstatera helt andra förhållanden. Man blir då i tillfälle se, att det finnes vindfällena samt förkrympt och skadad skog längs efter järnvägen, alltså i nära grannskap av kommunikationer och liggande på sådant sätt, att man har all anled-

ning tro, att det skulle vara möjligt att frakta avfallet med järnvägen och göra sig tillgodo detsamma. Dessutom kan man påvisa — och det är den allmänna uppfattningen bland befolkningen däruppe också — att man icke tillvaratager sådana saker, även när de ligga i närheten av exempelvis en landsväg eller i närheten av vatten, där de kunna forslas fram. Det har påståtts, att man i utskottet föresat fotografier, av vilka detta faktum har framgått.

*Ang. skogs-
hushållningen
å staten till-
hörig skogs-
mark.
(Forts.)*

Nu har den förste ärade talaren låtit förstå, att man icke skulle bland befolkningen precis eftertrakta att få använda sig av vindfällan samt den förkrympta och skadade skogen. Jag har för min del en helt annan uppfattning om den saken. Jag väckte här i riksdagen år 1912, den första riksdag, då jag satt här, en motion, som gick ut på, att riksdagen skulle medgiva, att befolkningen där uppe skulle få tillbaka den rätt, som den haft förut att uppsöka vindfällan och utdriva skadad skog. Den motionen föll, men jag vågar påstå, att bakom densamma stod en allmän uppfattning bland befolkningen i vissa delar av de trakter, jag representerar. Redan den omständigheten talar för, att det verkligen icke i allmänhet förhåller sig på det sätt, som den förste ärade talaren har gjort gällande. Nu kan det mycket väl vara så, att om priset blir satt mycket högt av staten, så vill icke befolkningen ge ett sådant pris, men i annat fall tror jag nog, att folk gärna skulle köpa.

Redan det förhållande, som jag nu talat om, skulle vara anledning till att göra någonting just i den riktning, som i motionen påyrkas.

Jag vill i detta sammanhang särskilt påtala behandlingen av min motion 1912. Motionen, som gick ut på, att befolkningen skulle få använda vindfällana, avslogs, men det yttrades då från jordbruksutskottet, och särskilt var herr vice talmannen uppe här i kammaren och förklarade, att man skulle övergå i mycket stor utsträckning till ett nytt system vid utdrivande av statsskog. Man skulle ställa till så, att staten skulle själv avverka sådan skog, som nu är ifråga, och skulle man då använda befolkningen för detta ändamål. Jag tror dock icke, att man i synnerligen stor utsträckning har slagit in på den vägen. såvitt jag kunnat finna.

För min del håller jag emellertid före, att ett insläende på den vägen skulle leda till vissa fördelar för befolkningen där uppe. Enligt min mening bör man betrakta skogarnas utdrivning eller användandet av skogen i någon mån så, att man härvid anlägger sociala synpunkter. Man bör icke blott anse statsskogen som ett rent vinstföretag, vilket bör drivas från statens sida så, att det ger bästa möjliga avkomst, utan man har även anledning att i någon mån taga hänsyn till sociala krav vid skötseln av skogen. Man bör förlägga utdrivningen och avverkningen mera till tider, då arbetslöshet är rådande, och då folket icke har någon inkomst. Detta kan man göra, om man tillmötesgår det yrkande, som är framställt i motionen, och därmed vinner man även vissa fördelar för befolkningen där uppe.

Jag skall alltså, med stöd av vad jag nu anfört och med hän-

Ang. skogs-
hushållningen
å staten till-
hörig skogs-
mark.

(Forts.)

syntagande till de synpunkter, som jag fört fram, be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Torgén: Herr talman! Mina herrar! Villigt torde kanske få medgivas, att skogar nära vattendrag eller där försäljningsmöjlighet finnes, blivit skötta något så när. Längre vill jag icke gå i medgivande, men säkert är, att en mängd stora kronoskogar, som äro mera avlägset liggande, på intet sätt skötas så, att det kan försvaras. Enskilda skogar, som ligga mera avlägset från kommunikationer, skötas ofta bättre, när det gäller att tillvarataga värden, så fort dessa värden kunna tillvaratagas. Vid inlandsbanan har kolning börjat praktiseras i kronans skogar, men även i det fallet synes mig en och annan anmärkning vara att framställa. När kronan själv leder avverkningen och kolningen, synes det bli rätt betydligt dyrare, än när enskilda leda arbetet.

Jag kan icke undgå att säga några ord om det universalmedel, som jägeristaten tycks ha, när det gäller att tillvarataga skogens produkter och sköta skogarna rationellt. Det är: flera tjänstemän. Man tyckes ej tänka på, att det behövs större arbetsstyrka. Man talar om, att det är så och så många kvadratkilometer, som var jägmästare har att sköta. Vad är det att tala om? Varför kunna icke jägmästarna göra som en större enskild skogsägare, när han icke hinner sköta skogen själv — de enskilda skogsägarna hinna i alla fall mycket mera än jägmästarna? — varför skall icke staten gå till väga på samma sätt som de enskilda skogsägarna och låta genom auktion sätta bort det, som den icke hinner med?

För ett rationellt skötande av skogen fordras, att man tager bort vindfällan och skadeskog, även om värdet därav icke motsvarar arbetet. Men hurudan skall vinsten bli, när icke staten skall tillvarataga sina skogars avkastning, förrän, såsom herr Welander föreslagit, det blir en ännu större stab av tjänstemän? eller allt avfall och skadad skog hinner ruttna upp, då de ej äga saluvärde, eller den ökade tjänstemannakåren slukar värdet. Den rationella skötseln av kronoskogarna skola vi tala tyst om, ty vi, som ha tillfälle att se skyddsskogarna, veta, att de skötas efter lika många principer, som det finnes tjänstemän satta att sköta skogarna. Om man har tillräcklig personalkänedom, skall man kunna säga, vilken tjänsteman som har den eller den sträckan att sköta.

I likhet med herr vice talmannen vill jag säga, att det nog behövs en påstötning, och säkert är, att saken icke blir upphjälpt med, att vi få flera jägmästare och kronojägare, utan vad vi behöva är att få en större arbetsstyrka, mera enhetlighet i principerna för skogsskötsel, mindre byråkratism men varför ej lite mera tjänstemannansvar. Hinna icke jägmästarna med arbetet, så må de auktionera bort vissa områden, liksom de auktionera bort de stora stämplingarna. Det har visat sig, att vid den avverkning, som de själva sköta, avbränningarna blivit störst och vinsten minst, men när avverkningen verkställdes genom stämplingarnas försäljning, har den inbringat ofantligt mycket mera. Om vissa områden utsattes på auktion —

och särskilt smärre områden, så att mindre spekulanter kunde deltaga — så skulle det bli vinst och icke förlust.

Jag måste säga, att enda skälet för att jag skulle yrka avslag på utskottets förslag vore, om det icke skulle finnas något annat botemedel mot missförhållandena, än vad den ärade talaren här meddelat från jägmästare Welander, nämligen att vi behövde tillsätta en mängd nya tjänstemän. Jag tror, att den stöt, som herr vice talmannen här riktat, är fullkomligt befogad och nödvändig. Det behöves icke alls tolkas som en anmärkning mot dessa tjänstemän, men vilja de själva taga det så, så gärna för mig.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Holm: Till bemötande av några föregående talare tillåter jag mig att anföra några korta uttalanden ur en P. M., som ställts till mitt förfogande genom domänstyrelsen. Jag skall söka fatta mig så kort som möjligt och endast taga det viktigaste.

»Det torde ej vara obekant, att möjligheten till verklig skogsskötsel i Norrland inträtt först under senare åren. Efter Ängermanälven exempelvis fanns för 5 à 6 år sedan endast en trämassfabrik, som med mycket begränsad omfattning köpte pappersmasseved från andra än dess egna delägares skogar. Det pris, som betalades, ersatte endast i vissa fall kostnaderna för avverkning och flottning av virke från kronans skogar i Ådalen. För närvarande kan med ekonomisk vinst försäljas småvirke med en diameter av 6 à 9 fots längd och en toppdiameter av 3 tum från även de övre lappmarksskogarna efter vattendraget, ehuru dock ännu vissa kronoskogar äro så belägna, att avverkning av annat virke än sågtimmer, icke kan med ekonomisk fördel äga rum.

Det torde ock vara välbekant att 'planmässigt ordnad förnygringshuggning' i regel icke kan verkställas, utan att avverkning sker av även de minsta träd. Ett sådant bedrivande av förnygringshuggning, att avverkning i större skala ägt rum utav träd, som vid tiden för avverkningen icke ägt ekonomiskt värde på avverkningstrakten, men vilka ägt alla förutsättningar att inom en ej alltför avlägsen framtid kunna lämna en god ekonomisk vinst, har lyckligtvis icke kommit till användning i vidsträcktare utsträckning.»

Jag vill här särskilt såsom svar på, vad herr vice talmannen sade, framhålla att det måste anses vara i hög grad oekonomiskt att nu taga ut en massa virke, som ej kan ge någon valuta, men som kanske om 5 à 6 år kan ge en mycket avsevärd sådan.

»Nuvarande avverkning å kronoskogarna i Norrbottens och i Västerbottens län av träd utav sådana små dimensioner, att de praktiskt taget icke hade något ekonomiskt värde för 5 à 6 år sedan, kan utan överdrift skattas till minst 400,000 kubikmeter per år, lämnande till statskassan en nettovinst av minst en miljon

Ang. skogshushållningen
å staten till-
hörig skogs-
mark.

(Forts.)

Ang. skogs-
hushållningen
å staten till-
hörig skogs-
mark.

(Forts.)

kronor samt givande orsbefolkningen en arbetsförtjänst, som icke kan sättas lägre än 1 1/2 miljon kronor.

I och med att avverkningen på sätt, som nu sagts, kan ske, har möjlighet till i viss mån intensiv skogshushållning inträtt. Det kan dock ej begäras, att sådan skall kunna inträda på en gång, ej heller föreligger ännu sådan möjlighet å alla kronans skogar i de norra delarna av landet. Till arealen mycket betydande områden äro ännu bundna vid extensiv hushållning.

Det hemställes här, att ofördröjligen måtte vidtagas erforderliga åtgärder i syfte att fullmogen, överårig, oväxtlig, kullblåst, sjuk och skadad skog blir på statens ekonomi och rationell skogsvård mest fördelaktiga sätt tillvaratagen och utnyttjad. För sådant ändamål erfordrades ingen vidare utredning och borde så ske utan vidare vidlyftigheter.

Domänstyrelsen och skogsstatspersonalen torde vara fullt ense med motionärerna i den mening, att skog av förenämnd beskaffenhet bör avverkas på för statens ekonomi och rationell skogsvård mest fördelaktiga sätt. Frågan gäller dock i huru raskt tempo den s. k. fullmogna, överåriga och oväxtliga skogen skall och kan uttagas. Att död eller mera sjuk och skadad skog i allmänhet bör avverkas, så fort som, förhållandena sådant till låta, är givet. Ett omedelbart tillvaratagande härav är dock icke allestädes möjligt. De visserligen betydande mängder torrskog, som förfaras i de norrländska skogarna — av vilka talaren och möjligen herr Hage sett en del vid färd efter någon landsväg eller järnväg genom kronoskog — »utgöras i allmänhet av sådana sedan gammalt torra träd, som vid tiden för deras avtorkande (eller ruttnande) icke ägt ekonomiskt saluvärde. Allt eftersom stegrad efterfrågan å mindre värdefulla virkesprodukter möjliggjort ett tillvaratagande därav, har dock en ny skörd av de gamla förr ej efterfrågade torrträden ägt rum. En viss skogstrakt kan sålunda hava genomgått med avverkning ett flertal gånger, varvid för varje gång virke av allt klenare dimensioner och allt sämre kvalitet medtagits.

Vederbörande har i fråga om hushållning å statens skogar i Norrland funnit nödvändigt och ändamålsenligt, att årligen under senare åren bestämma en viss ökning i avverkningsbeloppet. Ett hastigt, ryckvis utslungande av betydligt ökade mängder virke, skulle emellertid icke vara för staten ekonomiskt fördelaktigt. En stadig, år efter år följande ökning i avverkningsbeloppen däremot kan ock bör äga rum, på det därigenom såväl övermogen timmerskog, som ännu i stor utsträckning förefinnes på ett flertal skogar, som ock sedan äldre avverkningen kvarstående, för skogens förnygring hinderlig smärre skog utan nämnvärdare utvecklingsmöjlighet må inom skäligen tid kunna tillvaratagas.

Det kan icke förnekas, att mycket ännu återstår för införande av rationell och intensiv hushållning å samtliga statens skogar i Norrland, men i vad mån det förefinnes möjlighet för ett

undanröjande av förefintliga hinder för sådan hushållning är redan underställt Kungl. Maj:ts prövning i sammanhang med frågan om förvaltningen och vården av de allmänna skogarna över huvud taget i berörda delar av landet, varjämte domänstyrelsens samt skogsstatens, låt vara fåtaliga personal gör för närvarande allt, vad rimligen kan under nuvarande förhållanden begäras, för skogarnas såväl rationella utnyttjande som behöriga vård i övrigt.

*Ang. skogs-
hushållningen
å staten till-
hörig skogs-
mark.
(Forts.)*

Vad i första hand erfordras är ökad personal. Förutsättningen för intensiv hushållning, där sådan ännu icke kunnat införas, ligger vidare i bättre kommunikationer, ökad tillgång på arbetsfolk samt icke minst ökad och sund industri.»

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande om bifall till reservationen, och detta så mycket mera, som jag hört, att första kammaren avslagit motionen, och ett bifall till denna då endast blir en demonstration mot domänstyrelsen, som jag anser obefogad.

Herr Molin i Dombäcksmark: Herr talman! Det är alldeles klart att de, som beröras av denna motion, skola känna sig mycket illa till mods, då ett par lekmän våga draga fram i ljuset, vad som vederbörande helst skulle velat hava i det fördolda.

Mot oss motionärer har riktats en massa anmärkningar dels av herr Holm och dels av herr Tamm. Nu hava åtskilliga andra talare varit uppe, och deras yttranden kunna i någon mån reducera de förras omdöme om motionen. Emellertid förvånar det mig i högsta grad, att det förhållandet, att 52 procent av den nuvarande kronoparksarealen icke är känd ens av statens organ, att detta förhållande, säger jag, skall utgöra ett skäl för att man icke skall vidtaga någon åtgärd för att tillvarataga skog, som nu ruttnar bort. En gammal regel säger, att *där vården tar slut, där tager vanvården vid*. Hur kan man påstå, att skogen vårdas på dessa 52 procent av kronoskogarnas areal, där vederbörande, domänstyrelsen och jägeristaten, icke hava den ringaste aning om, hur det förhåller sig. Jag trodde, att just det förhållandet, att 52 procent av kronoskogarnas areal är en terra incognita skulle vara det största och mest bärande skälet för att utskottets utlåtande bör bifallas.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Zetterstrand: Herr talman! Det är först under de sista 15 å 20 åren, som man här i landet fått ett större intresse för skogsskötseln, såväl när det gäller den enskilda skogssköteln som skötseln av statens skogar. Det utskottsutlåtande, som vi här hava att behandla, bär också vittne därom.

Nu tror jag, att utskottet har rätt i mångt och mycket av vad det skrivit såväl i motiveringen som även i klämman, men på samma gång vill jag säga, att jag i likhet med herr Tamm tror, att man bör gå mycket försiktigt tillväga i detta fall. Skall en sådan avverk-

Ang. skogs-
hushållningen
å staten till-
hörig skogs-
mark.
(Forts.)

ning och andra åtgärder, som här föreslagits, vidtagas, så kräves det, att man har en personal, som gör, vad som skall göras och på rätt sätt. Ty vidtagas dessa åtgärder på ett orätt sätt, kan man åstadkomma mycket stor skada, mer skada än nytta.

Om jag jämför de svenska statsskogarna med de tyska, så hava de ungefär samma areal. De tyska statsskogarna giva emellertid mellan 60 och 70 miljoner kronor i inkomst, men man kostar där också på sina skogar betydligt. Vi kunna icke tänka på att få så stora inkomster av våra skogar, ty vi hava icke alls samma omloppstid för våra skogar, som Tyskland har, varjämte många andra faktorer torde inverka i detta avseende. Men vi kunna bringa upp våra inkomster under en förutsättning, och det är, att vi hava någorlunda tillräcklig personal att sköta skogarna, men det är vad vi icke hava. En mängd revir i Norrland äro så stora, att jägmästarna kanske under sin tjänstetid icke varit överallt i distriktet. Kan man då begära, att skogarna i dessa distrikt skola skötas på ett ordentligt sätt? Det är omöjligt att avverkningen där kan göras, såsom den bör göras. Vi måste hava både mera förvaltande och mera bevakande personal. Det har många gånger förvånat mig, att här i riksdagen, där man efter mitt förmenande annars på många håll tillsätter nya tjänstemän i mycket stor utsträckning, icke har mera ivrat för att tillsätta flera dylika tjänstemän, som det här är fråga om, då man kan vara övertygad om, att i den händelse revirdelning sker på ett förständigt sätt och nya skogvaktartjänster anordnas, där de böra anordnas, staten skall få mycket större inkomster av skogarna. Det förvånar mig, att man icke slagit in på den bogen tidigare.

Nu har den norrländska skogskommittén avslutat sitt arbete för ungefär två år tillbaka. Skiljaktiga meningar hava inom kommittén funnits i vissa fall, men därom är man ense, att man måste dela upp reviren. Nu är detta förslag färdigt sedan två år tillbaka, men så har det tillsatts en kommitté för att ordna skogsförhållandena i södra Sverige. Jag kan icke finna annat, än att revirdelningen i Norrland är så viktig, att den icke bör uppskjutas, för att hela frågan skall kunna ordnas på en gång. Varför kan man icke taga saken partiellt? Varför låter man icke frågan om den norrländska skogsvårdens ordnande komma först och frågan om de södra delarna sedan? Vi hava ingen tid att försumma, ty varje försummelse medför en minskning i statens inkomster.

Jag skulle därför vilja rikta en vördsam hemställan till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet, att han, såvitt möjligt, måtte till nästa riksdag framlägga ett förslag om en förbättrad skötsel av de norrländska skogarna. Sedan må frågan om förbättrad skogsskötsel för de södra delarna av landet komma efteråt, när den en gång blir mogen. Vi hava talat om att skaffa medel till försvarskostnaderna från skogarna, men hur skall detta gå till, om vi icke hava personal, som kan sköta dem på ett tillbörligt sätt. Jag har intet yrkande.

Härmed var överläggningen slutad. Efter det herr talmannen

framställt propositioner först på bifall till utskottets hemställan och vidare på avslag å såväl berörda hemställan som den i ämnet väckta motionen biföll kammaren utskottets hemställan.

*Ang. skogs-
hushållningen
å staten till-
hörig skogs-
mark.*

(Forts.)

§ 6.

Jordbruksutskottets utlåtande, nr 85, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående lagstiftning om pasteurisering av mjölk, föredrogs nu; och yttrade därvid:

*Ang. lagstift-
ning om
pasteurisering
av mjölk.*

Herr Larsson i Dala: Herr talman! Jag ber att få göra några erinringar i anslutning till den föreliggande motionen och utskottets hemställan.

Riksdagen har varje år från och med år 1898 beviljat å extra stat anslag till bekämpande och hämmande av tuberkulosen hos nötkreatur, och, som jag i min motion angiver, uppgår detta anslag för år 1915 till 100,000 kronor. Medan sålunda riksdagen varje år under de senaste 16 åren anvisat avsevärda belopp till bekämpande av nötkreaturstuberkulosen har emellertid riksdagen ingenting åtgjort för att bekämpa den infektiösa skälla, som den opasteuriserade mjölken utgör. Det har synts mig, som om detta förhållande skulle innebära en brist eller ett förbiseende i den i vårt land förda kampen mot tuberkulosen, och det är av denna orsak, jag väckt föreliggande motion, där jag hemställer »att riksdagen måtte besluta, att hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utarbeta och för riksdagen förelägga förslag till lag angående pasteurisering av mjölk».

Utskottet avstyrker emellertid den föreliggande motionen under hänvisning till, att frågan är föremål för behandling av en beredning, som erhöll vederbörliga handlingar den 20 december 1912. Utskottet uttalar vidare, att från denna beredning torde yttrande och förslag i frågan vara att förvänta under innevarande år. Det skulle med anledning härav måhända kunna synas, som om den föreliggande motionen vore fullständigt oberättigad, men jag tror, att ett närmare studium av den föreliggande frågan skall visa, att så icke torde vara fallet.

Utskottet omnämner, hurusom i denna fråga föreligger ett initiativ från lantbruksstyrelsen, och att kungl. lantbruksstyrelsen 1898 framkom med ett förslag i denna fråga, vilket var i huvudsak utarbetat efter den danska pasteuriseringslagen av den 26 mars 1898. Jag har i min motion icke nämnt den nyssnämnda danska lagen utan i stället den nu i Danmark gällande lagen av den 4 februari 1904, vilken utgör på samma gång en modifiering och en utveckling av den förstnämnda lagen av den 26 mars 1898. Till lagen av 1904 hava sedermera knutits i vissa hänseenden kompletterande bestämmelser genom en lag av den 12 april 1911.

I utskottets utlåtande omnämnes dessutom, att från Malmöhus läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott till Kungl. Maj:t

Andra kammarens protokoll vid senare riksdagen 1914. Nr 49. 3

Ang. lagstiftning om pasteurisering av mjölk.
(Forts.)

ingivits en underdånig skrivelse av den 7 april 1909, vari hemställen gjorts i liknande syfte, och att härav omsider föranletts tillsättandet av den nyssnämnda tuberkulosberedningen, från vilken yttrande och förslag i denna fråga inom loppet av detta år eventuellt skall vara att förvänta.

Av det anförda framgår således, att denna fråga varit under behandling i över ett och ett halvt decennium, utan att något positivt resultat i densamma ännu vunnits, och jag vill gärna hoppas, att den föreliggande motionen måtte kunna i någon mån påskynda uppnående av goda och verksamma vapen i kampen mot den förhärjande tuberkulosen inom vårt land. Om så sker, då har också motionen fyllt den uppgift, jag med densamma har avsett.

Jag har, herr talman, intet yrkande att göra.

Herr Ekerot: Herr talman! Då den förre ärade talaren icke framställde något yrkande, skulle jag kunna hava underlåtit att yttra mig i detta ärende. Det är emellertid icke så, att jag vill här uppträda och söka bestrida den ärade motionärens framställning. Jag hade, även om han icke yttrat sig, ämnat säga, att då vi i utskottet avstyrkt motionen, hava vi därmed icke avstyrkt saken, utan utskottet har, i förlitande på att Kungl. Maj:t söker få denna fråga fram för riksdagen, så snart sig göra låter, ansett en skrivelse från riksdagen till Kungl. Maj:t vara obehövligen.

Jag ber att få understryka, vad den förre talaren yttrade, att denna fråga är av den allvarliga natur, att den kräver sin lösning och det inom icke alltför lång tid framåt. Jag ber att få understryka detta och uttala den förhoppningen, att vi icke skola behöva i många år vänta på denna lag, som vi verkligen äro i behov av. Malmöhus läns hushållningssällskap skrev den 7 april 1909 till Kungl. Maj:t, och vårt hushållningssällskap i Kristianstads län instämde i den skrivelse, som Malmöhus läns hushållningssällskap avlät.

Jag ber därför, herr talman, på samma gång jag yrkar bifall till utskottets förslag, att få understryka, att detta icke är detsamma som ett avstyrkande av saken, utan att utskottet förväntar, att det skall bliva något gjort i denna sak.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställen bifölls.

§ 7.

Ang. vattenrätts- och dikningslagstiftningskommittéernas förslag m. m.

Härefter förelåg till avgörande jordbruksutskottets utlåtande, nr 86, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående överarbetning och revision av vattenrätts- och dikningslagstiftningskommittéernas förslag m. m.

I en inom andra kammaren väckt, till jordbruksutskottets förberedande behandling hänvisad motion, nr 150, hade herr *Lindhagen* hemställt:

1) att riksdagen måtte anhålla, att Kungl. Maj:t ville genom tillkallade sakkunnige eller annorledes för tillgodoseende av alla berättigade intressen verkställa en överarbetning och allsidig revision av kommitterades förslag till vattenrättslag, innan frågan framlades för riksdagen;

Ang. vattenrätts- och dikningslagstiftningskommittéernas förslag m. m.

(Forts.)

2) att riksdagen, i avvaktan på definitivt förslag till ny vattenrättslagstiftning, ville för sin del besluta att i § 8 av lagen den 30 december 1880 angående jordägarens rätt över vattnet å hans grund införa uttryckligt stadgande därom, att tillstånd till överbyggande av kungsådra skulle meddelas endast på viss tid ej överstigande 40 år samt att en skälig avgift bestämdes för den upplåtna vattenkraften; eller, om detta ej ansåges böra bifallas, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t omedelbarligen anhålla, att vid meddelande av koncession för överbyggande av kungsådra sådana bestämmelser, som ovan sagts, måtte inflyta bland koncessionsvillkoren.

I sammanhang härmed hade utskottet förehaft till behandling en inom andra kammaren av herr *Palmstierna* väckt till utskottet likaledes hänvisad motion, nr 103, däruti hemstälts, att riksdagen måtte anhålla, att Kungl. Maj:t ville genom tillsättande av en särskild beredning underkasta den del av det betänkande vattenrätts- och dikningslagstiftningskommittéerna avgivit den 17 december 1910, som anginge den lukrativa vattenrätten, sådan omprövning, att ärendet, innan det förelades riksdagen, blivit föremål för allsidig och omsorgsfull behandling från olika synpunkter, i avsikt att därigenom såväl betrygga ett behörigt tillgodoseende av de olika behov, vilka vore förbundna med kraftproduktionen, som att tillvarataga de samhälleliga intressen, vilka borde vara bestämmande för den blivande vattenrättslagstiftningen.

Utskottet hemställde,

a) att herr Lindhagens under punkt 1) i hans förevarande motion framställda yrkande icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

b) att den av herr Palmstierna väckta motionen icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd; samt

c) att icke heller herr Lindhagens under punkt 2) gjorda yrkande måtte av riksdagen bifallas.

Herrar *Nilsson* i Tånga och *Norin* hade reserverat sig till förmån för motionerna.

Efter föredragning av *mom. a)* och *b)* av utskottets hemställan begärdes ordet av

Herr *Lindhagen*, som yttrade: Det var meningen, att reservanterna skulle uppträda och tala först i denna fråga, men det synes icke till några reservanter nu. Jag får väl därför börja, så att

Ang. vatten-
rätts- och dik-
ningslagstift-
ningskommittéernas för-
slag m. m.

(Forts.)

icke ärendet utan vidare kommer att avgöras i överensstämmelse med utskottets förslag.

Här föreligga två motioner rörande den s. k. vattenrättslagstiftningen. Denna fråga har på många olika sätt under de sista årens lopp varit före dels motionsvis och dels interpellationsvis, och vi hava väl alla kommit till den uppfattningen, att det här gäller en ofantligt viktig fråga. Det har interPELLERATS både från högern och vänstern, och olika ministrar och olika partiets representanter hava uttalat sig för angelägenheten av att en lagstiftning på detta område snart måtte komma till stånd. Men däremot har man varit av olika åsikt rörande lagstiftningens innehåll. Det förslag på vattenrättslagstiftningens område, som föreligger, tyckes hava en ganska svår skärseld att genomgå, då det dröjer så ofantligt länge, innan det kommer fram. Vi minnas, att statsministern en gång bestämt uttalade, att han trodde, att förslaget skulle komma före redan 1913 eller 1914, men vi se ännu icke någon skymt av detta lagförslag, och vi hava icke någon förhoppning om att det skall inom de närmaste åren bliva antaget.

Nu har jag för min del åtminstone i min motion gjort gällande den uppfattningen, att det var ett stort misstag av den regering, som tillsatte vattenrättskommittén, att den icke tillsatte densamma på det sättet, att kommittén tillräckligt representerade de olika åskådningar, som här bryta sig mot varandra, utan att kommittén tillsattes så, att huvudsakligen den industriella åskådningen kom att dominera densamma, under det andra åskådningar kommo företrädesvis till korta. Detta måste, som sagt, betecknas såsom ett stort misstag. Då förslaget nu uppehållits, beror detta egentligen icke på den sidan, som icke fått sina intressen beaktade inom kommittén, utan på den sidan, som tillsatte kommittén på ett ensidigt sätt.

Man kan egentligen säga, att det, varom här strides, är utnyttjandet och besittningstagandet av våra speciella naturrikedomar, i detta fall själva vattenkraften, och vad som gör, att saken blivit så stridig i detta land, till skillnad från de länder, som få sin vattenkraft från Alperna särskilt, är, att den svenska industrien uppträder med anspråk att lägga under sig naturtillgångarna och därvid icke tåla något intrång eller någon kontroll. Man kan förstå, att när industrien har vind i seglen och icke något hinder finnes för dess anspråk att göra sig gällande, är det något tilltalande för industriens män att gå till sina djärva företag utan några band, och de måste lätt själva tro, att de på detta sätta skola åstadkomma det bästa möjliga.

Men om man ser på saken närmare och mångsidigare, är icke industrien ensam representant för alla de intressen, som här kunna komma i fråga, och man kan icke heller begära, att den skall kunna tillgodose alla andra intressen vid sidan om sina egna. Det är därför nödvändigt, att icke blott den privata företagsamheten, representerad av industrien, får säga sitt ord, utan att även samhällets gemensamma intressen, de sociala synpunkterna, bli tillgodosedda, och jag tycker, att vi alla kunna vara tämligen eniga på denna punkt.

Nu har jag för min del sökt att i några punkter rikta anmärkningar mot vissa ensidigheter i det framlagda kommittéförslaget, och det finnes utan tvivel många sådana anmärkningar att göra för den, som har tid att ingående studera alla detta förslags detaljer, men det är några huvudsakliga synpunkter, som jag fäst mig vid.

En av dessa är, att man, då det gäller industriens krav, till att börja med icke har tillgodosett *jordägarnas rätt* tillräckligt ur social synpunkt. Det är så, att det nya förslaget inför en stor nyhet, eller rättare sagt, en stor utsträckning av något, som man införde 1880, ehuru andra kammaren för sin del egentligen icke alls var med på denna sak, och det är, att den, som ägde ett vattenfall, hade rättighet att expropriationsvis uppdämma vattnet och obrukbargöra ovanför liggande ägor, även om dessa voro odlade, om skadan var ringa emot nyttan av företaget. Andra kammaren var för sin del alldeles emot, att det fick tillfogas någon skada. Första kammaren ville införa denna bestämmelse, såsom den nu är formulerad i gällande lagstiftning, och då första kammaren icke gav med sig, föll andra kammaren undan, naturligtvis i den förhoppningen, att det icke skulle vara så farligt med detta stadgande. Sedan hava tiderna förändrats, behovet av vattenkraftens tillgodogörande har blivit större, och industriens makt att göra sina anspråk gällande har även blivit större. Därför har det inträffat, att den gällande författningsbestämmelsen tolkats alltmera generöst till förmån för vattenkraftsägarna, så att man kan säga, att det är en ganska vidsträckt expropriationsrätt, som domstolarna nu tillåta, därigenom att de anse skadan vara ringa, även om den utgör en ganska stor procent av det hela, blott den icke överstiger hälften naturligtvis, ty då går det icke för sig.

Nu har det här framlagda förslaget gått ännu längre och uttryckligen fastslagit, att uppdämning får ske, om nyttan i värde uppgår till minst dubbelt mot skadan och intrånget.

Detta är en farlig sak, ty det förhåller sig på det sättet, att man därigenom kommer att genom en ren sifferbestämning kunna avgöra, huruvida uppdämning får ske eller icke. Men huru dessa siffror skola bestämmas, ligger helt och hållet okontrollerbart i vissa tekniska sakkunnigas hand, tekniska sakkunniga, som merendels stå ensidigt på industriens sida och därför icke heller se så mycket på hela innebörden eller hela omfånget av den skada, som åstadkommes genom själva uppdämningen.

Nu säger visserligen kommittén lojalt, att ersättning skall givas för varje skada och intrång, som vållats genom vattenbyggnaden. Men det är icke *hela* denna skada till att börja med, som tages i beräkningen vid undersökning, om företaget får äga rum eller icke, den indirekta skadan kommer icke i betraktande, utan endast den omedelbara skadan. Vidare ha kommitterade också visserligen medgivit, att s. k. *ideell skada* får ersättas — »om möjligt», säga kommitterade — men det kommer endast i andra planet. Där se vi således, att det rent mänskliga i denna sak får sitta mellan för nutidens sifferpolitik. Det är märkligt — och det kan belysa det hela — att en glimt av samvete och känsla för det mänskliga dock lyser

Ang. vatten-
rätts- och dik-
ningslagstift-
ningskommittéernas för-
slag m. m.

(Forts.)

Ang. vatten-
rätts- och dik-
ningslagstift-
ningskommittéernas för-
slag m. m.

(Forts.)

fram i en föreslagen bestämmelse, nämligen den, att om ett avsevärt antal bofasta personer berövas dem tillhöriga bostäder, må byggnaden, ändå att nyttan därav uppgår till föreskrivet värde, icke ske. Där ser man således, att man verkligen tagit någon liten hänsyn till det mänskliga, men endast såtillvida, att man tagit hänsyn till bostäderna, vilka emellertid vanligen ligga så högt, att skadan drabbar mera ägorna, och det är bara i mera sällsynta fall, som själva bostäderna bli skadade. Därtill kommer, att det måste vara ett stort antal bostäder hotade, så att man tycks förutsätta en hel syndafloed, för att bestämmelsen i detta avseende skall kunna få praktisk tillämpning.

Däremot har man icke alls tänkt något på det fall, att en hel del människor bli berövade sitt verkliga hem, som det här är fråga om, på det sättet, att man genom uppdämningen tager ifrån dem deras odlingsbara jord eller så mycket av denna jord, att de icke längre kunna livnära sig på sitt jordbruk och bostaden alltså icke blir av samma betydelse som förut. Det är ganska karakteristiskt, att man i förslaget till dikningslag har bestämt, att man icke får uttorka vissa sjöar, ifall landets djur- och växtvärld därigenom lider betänklig skada. Men när det i det här fallet gäller människorna, skall det vara alldeles extra förhållanden, för att man skall vilja skydda dem — det är ganska intressant att finna, huru litet det mänskliga egentligen föresvävat kommittén, då den gått till sitt viktiga värv. Ur denna synpunkt krävs det således enligt min mening en mycket ingående granskning av kommitterades förslag. Det kan icke vara riktigt, att man på detta sätt bara offerar människors hem och väl utan något vidare för ett sådant intresse och slänger till dem en lumpen penningssumma, merendels tillmätt på sådant sätt, att den icke på långa vägar ersätter dem deras förlust av det ideella värde, deras hem har representerat.

Detta nu om jordägarnas intressen gentemot industriens krav. Så komma vi till *det allmännas intressen* gentemot industriens krav, och de äro mångahanda. Först kommer då den stora frågan om kungsådran. Den är nu så debatterad, att jag icke skall uppehålla mig länge vid densamma. Jag skall endast nämna det, att det här huvudsakligen gäller, huruvida det allmänna — som faktiskt har besittningsrätten till kungsådran — såsom redan nu sker genom koncessioner skall avstå denna rätt till de enskilda intressena, *innan* denna stora lagstiftning kommer till stånd. Det är ofantligt viktigt, förefaller det mig, att man icke prejudicerar den blivande lagstiftningen, genom att det allmänna redan nu avhänder sig utan vidare vad det har.

Nu säger man visserligen, att upplåtandet av kungsådra, som äger rum på evärdelig tid, sker på vissa villkor för att upprätthålla vissa allmänna intressen, särskilt dem, som redan nu finnas bestämda i lagen. Men vad man icke tänker på, är frågan om rätten till själva vattenkraften, vem som skall ha den. Den överlåter man helt och hållet åt de enskilda strandägarna utan något vederlag och utan säkerhet för att det allmänna åter i framtiden skall få den i sin besitt-

ning. Det är alldeles för tidigt för det allmänna, att så överge ett besittningsförhållande, som det behöver ha i sin hand, tills lagstiftningen blir slutligen avgjord och man får se, hur man lämpligast skall ordna med detsamma. Detta ämne är ju så invecklat och vidlyftigt, att det krävs en närmare utredning, men jag måste stanna vid dessa synpunkter.

Ang. vatten-
rätts- och dik-
ningslagstift-
ningskommitté-
ernas för-
slag m. m.

(Forts.)

Sedan ha vi ett annat spörsmål, och det är det allmännas intresse i fråga om ett koncessionssystem. Här ha vi en stor blotta i vattenrättskommitterades förslag, en grundläggande punkt i alla avseenden, om jag så får uttrycka mig. Det var nämligen på det sättet att 1904 års riksdagsskrivelse, som föranledde denna lagstiftning, begärde ett övervägande, huruvida icke den gällande lagstiftningen om vattenrätten borde förändras och omarbetas, så att den kom att bättre motsvara de krav, som *nutida förhållanden* ställa på en dylik lagstiftning.

Man skall alltså undersöka, vad *nutida förhållanden* ställa för krav på en sådan lagstiftning. Ja, vad är då *nutida förhållanden* i detta fall? Jo, de *nutida förhållandena* till skillnad från de gamla äro, att nu har vattenkraften fått så stort värde både för det enskilda och det allmänna, att det nu är en kapprusning om detta, och det har blivit av mycket större vikt och betydelse, att denna sak ordnas på ett sätt, som tillgodoser allas berättigade intressen och icke bara företagarnas intressen.

Nu kan då frågas, hur skall man ordna bestämmelserna angående vattenrätten efter de *nutida förhållandena*? Den frågan kommer att sammanfalla med frågan, hur äganderätten till vattnet skall vara ordnad, eller rättare sagt äganderätten till vattenkraften. Här är ostridigt, att man måste — det gör man i all lagstiftning, och även kommitterade ha i viss mån skattat åt detta — skilja mellan större och mindre vattendrag. De mindre äro sådana, som fortfarande äro så inflätade med den enskilda äganderätten till den fastighet, inom vilken de ligga, att de lämpligen böra höra ihop med densamma. Men däremot finnas åtskilliga s. k. större vattendrag, och hur förhåller det sig med dem? Beträffande dessa större vattendrag, som bilda fall och som endast löpa *igenom* enskilda ägor, kan det väl icke sägas vara förnuftigt, att jordägaren skall *äga* deras vattenkraft, endast på den grund, att vattendragen händelsevis flyta förbi eller genom ägorna. De ha icke skapat dem, utan vattnet är en produkt av ovanliggande nederbördsområden, och det ökade värde, som vattenkraften fått, är en produkt av samhällskonjunkturerna och *nutida förhållanden* och beror icke alls på strandägarna. De böra naturligtvis få använda vattnet för förnuftiga ändamål, men att de skola kunna äga det, med alla de rättigheter, som därtill höra, däri ligger väl icke något sunt förnuft.

Detta har också rättsordningarna i det övriga Europa sedan länge iakttagit och rättat sig efter. I alla länder, med undantag av Sverige, Norge och Finland, ha de stora vattendragen kallats för och ansetts vara »publika vatten», och i all synnerhet sådana, där det förekommer vattenfall. Denna princip är hämtad från den ro-

Ang. vatten-
rätts- och dik-
ningslagstift-
ningskommittéernas för-
slag m. m.

(Forts.)

merska rätten, och man kan förstå, hur denna lagstiftning så tidigt uppkommit: dessa länder, inom vilka vattensystemen rinna ned från Alperna, ha länge varit så kultiverade, och vattnet har där under lång tid haft ett stort värde — i all synnerhet naturligtvis på senare tiden — att man i dessa länder, Tyskland, Österrike, Italien, Frankrike och Schweiz, ej funnit anledning att gå ifrån den romerska rättens gamla bestämmelser, utan tvärtom ytterligare utvecklat och utvidgat desamma. Av dessa publika vatten får sålunda ej vattenkraft användas utan koncession av de administrativa myndigheterna. I Frankrike går man till och med så långt, att den administrativa makten där har rättighet att förvandla ett enskilt vattendrag till publikt vatten, när man tycker, att tiden därför är inne. Därför meddelar man där ofta en mycket kort koncessionstid och fastställer koncessionsavgifter och mångahanda villkor, som hos oss skulle betraktas såsom upprörande äventyrligheter men som i dessa länder anses som den naturligaste sak i världen. Industrien där nere har ej heller alls några sådana anspråk som hos oss, utan den finner sig i att koncession äger rum, vilket sker för att trygga allas intresse.

Nu har den tiden kommit även till våra länder, då våra vatten fått samma stora värde som i det övriga Europa, och sålunda föreligger även hos oss denna önskvärdhet, att de helst skulle förvandlas till publika vatten och att det, som redan är publikt, i dem skall upprätthållas såsom ett led i utvecklingen.

Men vad ha kommitterade nu gjort för att fullfölja 1904 års riksdagsskrivelse, som begärde, att man skulle ändra reglerna om vattenrätten i överensstämmelse med nutida förhållanden? Jo, de ha förvandlat dessa vattendrag ännu mer än förut till privata vatten i stället för att göra dem till publika vatten. De ha sålunda fullkomligt tagit bort kungsådran, ehuru 1904 års riksdagsskrivelse särskilt begärde, att kungsådran skulle behållas. Detta har man icke brytt sig om, utan gått den motsatta vägen. Kungsådran är i alla fall ett slags kvarleva av det publika vattnet i Sverige, och på den grundvalen vore det riktigt att behålla dess karaktär av publikt vatten såsom en kärna, en början till en utveckling i riktning mot vad som gäller i det övriga Europa, vad angår de större vattendragen, i stället för att, som kommittén gjort, gå en motsatt väg och utplåna även detta publika vatten i vår lagstiftning.

Nu har kommittén visserligen gjort en del medgivanden såtillvida, att dessa vatten få användas för publikt ändamål, men kommittén tiger alldeles med vad det nu är fråga om: ett tillgodogörande av vattenkraften och det allmännas rätt att få denna utnyttjad och betraktad även den som publik del av vattnet. I Norge har man uppfattat saken så, att det här gällde, vad angick de större vattendragen, att närma sig Mellaneuropas lagstiftning, och man insåg, att det var just detta nutida förhållanden krävde. Därför har man också i norska lagar av olika datum, dels i lagen om förvärvande av vattenfall m. m. den 18 september 1909, dels genom en lag om vattenregleringar i industriellt syfte närmast den norska lagstiftningen, som förut var mer individualistisk, till den publika lagstiftningen,

så att man kan säga, såvitt det gäller vattenkraften, att den tid har kommit, att när bestämmelsen om den s. k. hemfallsrätten, som finnes i norsk lagstiftning och som varit mest omtvistad, träder i kraft, dessa vattendrag i detta avseende liksom Centraleuropas vatten bliva publika vatten.

*Ang. vatten-
rätts- och dik-
ningslagstift-
ningskommittéernas för-
slag m. m.*

(Forts.)

I Sverige däremot ha, som sagt var, kommitterade gått den fullkomligt motsatta vägen; de ha utplånat kungsådran, och de ha också tyckt, beträffande de nuvarande bestämmelserna, om vatten i allmänhet i dessa större floder, där strandägaren enligt den nuvarande lydelsen endast har rätt att »tillgodogöra sig» vattnet, att detta var för långt avlägset från den äganderätt, som kommittén skulle skapa och därför ändrat detta till »*råda över*» såsom ett kraftigare uttryck för den äganderätt, kommittén velat tilldela strandägare till skillnad från den nu gällande.

Mot *koncessionslagstiftningen* ställa sig kommitterade vidare fullständigt avvisande och sålunda också mot att man tillsvidare skulle bevilja överbyggnad av kungsådra endast på viss tid och fastställa en arrendeavgift för den stora fördelen därav. Det är betecknande och kan framdragas såsom ett exempel på hur kommittén resonerar, då den talar om, att det är ganska äventyrligt för den svenska industrien, om den skulle få betala en avgift för denna stora fördel att få begagna kungsådrens vatten. Ja, kommittén säger, att industrien skulle i många fall ej kunna bära detta. Nå, men hur ställer sig denna sak i tillämpningen? Så snart vattenfallen ägas av enskilda, måste industrien betala vattenkraften till dess fulla värde, men så snart där finnes en kungsådra också, då har industrien absolut icke råd att betala någonting för dess vattenkraft. Varför detta?

Nå, hur går det exempelvis, om kommitténs förslag skulle bliva lag? Då skulle förfoganderätten till kungsådra också skänkas bort till strandägaren. Om då ett vattenfall ej är utbyggt, vad inträffar då? Jo, i så fall inträffar det, att industrien får köpa detta vatten fortfarande av den enskilde och *även* kungsådrens vatten. Kommittén menar sålunda, att det är icke alls någon skada för industrien, om den får betala till den enskilde — det står industrien ut med — men om industrien skulle i stället betala för kungsådran till det allmänna, då blir industrien ruinerad.

Man kan tänka sig, vilken oerhörd sofism som ligger bakom detta, och förstå, att det är egentligen bara svepskäl, de obotfärdigas förhinder, för att man på det sättet skall låta industrien få ett alldeles orättmätigt övertag i detta fall.

Kommitténs utlåtande är intresseväckande även i andra avseenden. Men det blir för vidlyftigt att återge vad motionen innehåller med hänsyn härtill.

En annan sak, som faller under kapitlet »det allmännas intresse», är hänsynen till *fisket*. Man krävde, när 1904 års riksdagsskrivelse avläts, att stor hänsyn skulle tagas till fisket, och kommitterade ha därutinnan föreslagit, att »den, som bygger damm över vattendrag eller djupaste ådran däri, är pliktig att till befrämjande av fisket

Ang. vatten-
rätts- och dik-
ningslagstift-
ningskommittéernas för-
slag m. m.
(Forts.)

inom landet årligen erlägga en viss avgift». Men för övrigt har man inga som helst föreskrifter. Nu har man emellertid hört från flera håll, att dessa anläggningar i hög grad skada fisket. Man vidtager ej tillräckliga försiktighetsmått, och de försiktighetsmått, som vidtagas, dessa laxtrappor och dylika föreskrivna anläggningar, äro så anordnade, att fisken ej förstår att taga sig fram. För övrigt förstöra turbinerna fisken, som också fördärvas genom andra anordningar. Dessa förhållanden synes man ej tagit hänsyn till. Man borde, förefaller det mig, åtminstone ha infordrat utlåtande från befolkningen i orterna och av industriens och kronans tjänstemän för att få del av erfarenheten, hur anläggningarna verka, så att man på den vägen skulle kunna få en ledning och få reda på, hur lagstiftningen skulle taga sig till för att skydda fisken, som för folket är av ofantlig vikt såsom livsmedel betraktad, men härom förekommer ingenting i kommittébetänkandet.

En annan synpunkt, ur vilken man måste se denna fråga, är med hänsyn till *syneförrättningar och domstolar*. Det är klart, att i och med att denna kommitté förkastat koncessionssystemet, överlämnar den hela prövningen, huruvida och under vilka villkor ett sådant företag får komma till stånd, åt domstolarna, men dessa äro satta icke att döma för det speciella fallet och med hänsyn till de olika intressena. utan ha bara att följa denna döda regel, att byggnad får äga rum, om icke skadan uppgår till mer än hälften av nyttan. Det blir sålunda endast så att säga en mekanisk åtgärd.

Nå, vem är det då, som har att avgöra om det rätta siffertalet eller den rätta proportionen här är till finnandes? Jo, det är det s. k. tekniska bitrådet. Detta tekniska biträde äger sökanden i främsta rummet att föreslå, och därigenom och även genom denna tekniska undersöknings natur blir det ofta en person, som är intresserad företrädesvis på sökandens sida, som det gäller att här sätta igång, och vilken därför ser saken uteslutande ur företagets synpunkt utan att på samma gång tillgodose det allmännas krav. Någon person, som skall tillgodose befolkningens intressen och hjälpa den tillrätta i alla dessa svårigheter, föreslås icke alls i kommitténs förslag.

Vad nu slutligen angår själva domstolarnas sammansättning, skola de ju vara specialdomstolar, och dylika specialdomstolars sammansättning kan ju vara växlande, men under alla förhållanden böra de icke vara sammansatta, som här är föreslaget. De skola enligt detta förslag bestå av en ordförande, en domare eller en sakkörare, och dessutom av två »vattenrättsingenjörer», vartill slutligen komma två »vattenrättsnämndemän». Vad särskilt angår dessa ingenjörer, som skola utreda själva vattenrättsfrågan, kan man befara, att de måste ha en alldeles för ensidig syn på tingen, och lätt bli i själva verket parter i saken, helst de ofta nog äro anställda i denna industris tjänst och sålunda icke se saken så mycket ur befolkningens synpunkt som ur industriens. Men då har man dessa två vattenrättsnämndemän som några slags representanter för folksynpunkterna; de skola väljas på samma sätt som ledamöter i ägodelningsrätt — vill jag minnas. Men de kunna ej utgöra annat än en skenrepre-

sentation för de allmänna intressena, då de fullkomligt måste komma till korta inför de övriga bisittarnas överlägsenhet och målmedvetenhet på grund av dessas fackliga utbildning och utpräglade intresseriktning. De komma sålunda, tror jag, att bli oförmögna att med framgång bevaka de sociala kraven och lantbefolkningens livsintressen. Men, som sagt var, denna anordning, som kommittén föreslagit, nämligen att lägga allting i domstolarnas hand och låta dem döma efter en död regel, är en följd av principen, att det icke bör finnas koncessionssystem och att de stora vattendragen ej erhålla karaktären av publika vatten annat än i särskilda undantagsfall. Ett koncessionssystem lägger det hela på annan bog, det lägger saken i de administrativa myndigheternas, i sista rummet regeringens hand, vilka sålunda få bedöma frågorna, ej efter ett visst bestämt siffertal, utan så, att alla intressen bli tillgodosedda, efter en prövning för varje särskilt fall av vad som kan vara billigt, och det förefaller mig, att detta är det enda tillvägagångssätt, som här kan ifrågakomma, vilket ju för övrigt tillämpas i hela Centraleuropa och som Norge nu också övergått till, men som kommittén här fullständigt tagit avstånd från. Det är i alla fall synnerligen betänkligt att lägga saken på så lösa boliner som här skett.

Slutligen har jag försökt att något antyda ur särskilda synpunkter, hur denna sak kräver, att man sammanknyter *olika kommittéers verksamhet*, vilka arbeta i viss mån på samma sak, utan att hittills ha haft någon kontakt med varandra.

Nu har också herr Palmstierna väckt en motion i enahanda syfte. Skillnaden mellan våra framställningar är egentligen den, att min motion syftar till hela lagförslaget — sålunda både den s. k. lukrativa vattenrätten och den defensiva. Lukrativ är då den, som avser ett tillgodogörande av vattenkraft och dylikt, under det man med defensiv menar den, som skall försvara jorden från vatten genom att vattnet ledes bort, så att jorden blir torrlagd. De anmärkingar, som nu här gjorts, gälla förnämligast den lukrativa vattenrätten, där de sociala frågorna mest spela in och som jag mest varit i tillfälle att sätta mig in i. Emellertid är den defensiva vattenrätten också en särdeles viktig sak, och de allmänna intressena spela också där en stor roll, och det är ingen garanti för att de där tillgodoses bättre än på andra håll.

Nu ha också dessa saker ganska nära sammanhang med varandra. Vissa lika principer äro tillämpade på bägge författningarna, på bägge slagen av vattenrätt, så att om man rör på den lukrativa rätten, måste man komma till det resultatet, att man också rör på den andra. Därför tycker jag, att denna granskning här *måste* komma att omfatta både den ena och den andra. Detta hindrar emellertid icke, att man kan komma fram med olika förslag successivt, men man bör under alla förhållanden ej påstå, att spörsmålet om den defensiva vattenrätten icke behöver någon granskning. Det vågar jag för min del icke mig på. Men man kan framhålla, att den lukrativa kan anstå till sist, att den defensiva bör brytas ut och komma först, vilket lär vara skälet till att herr Palmstiernas förslag är in-

Ang. vatten-
rätts- och dik-
ningslagstift-
ningskommitté-
ernas för-
slag m. m.
(Forts.)

Ang. vatten-
rätts- och dik-
ningslagstift-
ningskommitté-
ernas för-
slag m. m.

(Forts.)

skränkt endast att gälla den lukrativa vattenrätten. I övrigt sammanfalla våra förslag i klämmarna i all väsentligt, såvitt jag förstår.

Nu säger *utskottet*, att det erkänner, att här lagts vissa grundläggande huvudprinciper på saken och att motionärernas erinringar och anmärkningar icke blott giva uttryck åt vissa allmänna, lätt överblickade önskemål med avseende å huvuddragen i den väntade vattenrättslagstiftningen. Men de förutsätta för sitt bedömande en sådan ingående och omfattande kännedom om det ifrågavarande lagförslaget, även i dettas detaljer, att det ej är tänkbart och möjligt för *utskottet* att kunna inlåta sig på ett objektivt bedömande, om anmärkningarna äro riktiga eller ej. Emellertid vill *utskottet* ingalunda bestrida och förringa värdet av dessa erinringar, men å andra sidan kan *utskottet* ej upptaga dem, ty *utskottet* vet icke, om de äro riktiga. *Utskottet* har med andra ord förklarat sig i viss mån inkompetent, och det kan man ju lätt förstå, ty saken är ju mycket vidlyftig, och ärendena hopa sig denna riksdag, och det är sannerligen ej så lätt för ett jordbruksutskott att fatta position, såvitt jag förstår, till en sådan sak, för såvitt man icke förut satt sig in i den och särskilt intresserat sig för den. *Utskottet* är sålunda egentligen välvilligt mot motionärerna, ehuru det icke utesluter, att en närmare granskning möjligen skulle kunna leda till att motionärernas synpunkter något förminskats.

Emellertid har *utskottet* också kommit till någonting mera positivt, i det att *utskottet* säger, att en närmare utformning av lagförslaget försiggår och att särskilda sakkunniga äro tillkallade. Ja, man har tillkallat två personer inom justitiedepartementet. Och nu anser *utskottet*, att det är uppenbarligen allt skäl att avvakta både vad dessa sakkunniga säga och vidare vad Kungl. Maj:t sedan säger — d. v. s. *utskottet* menar väl statsrådsberedningen — sedan han hört dessa två sakkunniga. *Utskottet* hyser alltså den förväntan, att förslaget, innan detsamma i slutgiltigt skick framlägges för riksdagen, underkastas en saklig och omsorgsfull prövning, som lämnar säkerhet för att alla berättigade intressen blivit tillbörligt och fullt ut beaktade. Det är litet otydligt skrivet och framgår icke klart, vad *utskottet* här menar. Man kan tolka detta så, att man kan nöja sig med vad dessa två sakkunniga komma att säga och vad Kungl. Maj:t sedermera beslutar, men jag har åtminstone för min del erinrat om, att dessa sakkunniga fått uttryckligt uppdrag att endast granska den teknisk-juridiska sidan av saken, men tillsvidade lämna den sociala frågan helt och hållet å sido, och att det verkligen var regeringens mening för en tid sedan att remittera denna sak till lagrådet — utan att inlåta sig på den sociala sidan av saken — så snart man fått den juridiskt-tekniska färdig. Detta förklarade åtminstone en av de sakkunniga för mig, och jag hade ingen anledning betvivla, att han riktigt återgivit, vad de fått för uppdrag. Under sådana förhållanden är klart, att det är icke resultatet av detta uppdrag man skall avvakta, utan det fordras naturligtvis ytterligare utredning i den riktning motionärerna yrkat.

Den tredje punkten har man tagit särskilt, så att den kommer

jag icke in på nu. Emellertid kan jag knappast nöja mig med utskottets motivering, därför att den är så vagt skriven och utskottet icke fattat någon ståndpunkt, utan då jag håller före, att denna fråga är så viktig och då jag så livligt känner de stora bristerna i själva granskningen av förslagets utarbetande, måste jag för min del vidhålla det yrkande jag framställt i första punkten i motionen, vilken innefattar, att riksdagen måtte anhålla, att Kungl. Maj:st ville genom tillkallade sakkunniga eller annorledes för tillgodose-
 ende av alla berättigade intressen verkställa en överarbetning och allsidig revision av kommitterades förslag till vattenrättslag, innan frågan framlägges för riksdagen. Detta utesluter icke, att revisionen kan ske partiellt och förslag i ärendet framläggas icke i sin helhet utan punkt för punkt. I alla fall tycker jag, att det är all anledning att påfordra en revision av det hela, såsom jag nu yrkat.

Ang. vatten-
 rätts- och dik-
 ningslagstif-
 ningskommittéernas för-
 slag m. m.

(Forts.)

Häruti instämde herrar *Hage* och *Lindström*.

Härefter anförde:

Herr Palmstierna: Herr talman! Jag hade möjligen tänkt, att någon av de ledamöter, som ha att försvara det föreliggande utskottsutlåtandet, skulle ha begärt ordet, så att denna fråga blivit växelvis belyst i debatten, men när så icke är förhållandet, ber jag att *nu* få framföra mina synpunkter.

För mig står den fråga, som vi ha att behandla, såsom en av de viktigare, som över huvud taget förekommer till behandling här, och därför dristar jag också att år efter år komma fram med förslag och framställningar i detta ämne, och jag tror, att en gång kommer man måhända att säga, att de beslut, som vi fatta rörande denna sak, visat sig vara av mycket avgörande betydelse för Sveriges ekonomiska politik.

Det är ju dock så beträffande utvecklingen inom vattenrätten och behandlingen av vattenkraftsspörsmålen, att i land efter efter land har man med omständigheternas makt tvungits fram till en tämligen likartad behandling av dessa frågor, och ofta nog har det varit så, att det just varit med hänsyn till det främmande kapitalets placering i det egna landets vattenfall, som man tvungits att vidtaga vissa försvarsåtgärder på detta område. Särskilt i vårt västra grannland har ju hela vattenkraftsfrågan rullats upp från denna utgångspunkt, och det har uppstått mycket allvarliga och ingående politiska konflikter med en innebörd som berört frågan om regeringars kvarvaro eller fall. Folket har med levande intresse och energi tagit del i allt detta.

Jag vill icke vara oartig, men jag måste dock säga, att denna kammare i afton näppeligen synes visa, att man i vårt land ännu tillräckligt beaktar, huru oerhört betydelsefull behandlingen av denna fråga verkligen är. Nu stå vi emellertid

Ang. vatten-
rätts- och dik-
ningslagstift-
ningskommittéernas för-
slag m. m.

(Forts.)

här i Sverige i samma ställning, som man gjort i andra länder, och vare sig intresset här är stort eller litet för detta spörsmål, kommer dock dess lösning att med all makt tvinga sig på oss, och det kommer väl att i vårt land bli på samma sätt som i andra länder eller så, att detta blir ett *politiskt spörsmål av avgörande betydelse för partier och regeringar*.

I varje fall kan man ge *en* regering det erkännandet, att den klart och tydligt insåg detta, nämligen den Lindmanska regeringen. Ty när denna regering fungerade, var en av dess första åtgärder just tillsättandet av en vattenfallskommitté, vilken liksom samtliga de olika kommittéer, som tillsattes av samma regering, fick sin typiskt ensidiga prägel, nämligen att tillgodose vissa intressen. Vattenfallskommittén av år 1906 fick sålunda sin typiska sammansättning, och kraftproducentintresset var där så absolut övervägande, att man redan på grund därav kunde se, vad resultatet av kommitténs arbete skulle bli. Ja, så blev denna kommitté färdig med sitt arbete, och myndigheterna fingo blott en kort tid på sig för att avgiva yttrande i ämnet. Den av myndigheterna, som här haft det viktigaste ordet att säga, nämligen kungl. kammarkollegium, klagar över den korta tiden, som gjort, att kammarkollegium icke medhunnit att tillräckligt tränga in i ämnet. Regeringen ville emellertid driva saken igenom och tillkännagav, att den med det snaraste skulle lägga fram frågan på riksdagens bord. Men den då sittande regeringen hann icke med detta, till all lycka, vill jag säga. Ty hade ett förslag då kommit fram och detta förslag lagts på samma sätt som kommittéförslaget, så är det väl åtminstone rätt troligt, att det inom riksdagen hade visat sig vara synnerligen svårt att kunna rättvända detta förslag på sådant sätt, att det *allmännas* intressen verkligen blivit tillgodosedda. Så fingo vi emellertid den liberala regeringen, och när den började utövat det av statsstyrelsen, fann den ganska snart, att här måste något annat vidtagas, än vad högerregeringen gjort, och så tillsatte *den* regeringen, en s. k. kraftkoncessionskommitté. Tyvärr har emellertid denna kommitté en sådan sammansättning, att man endast kan hoppas på vissa reservanter inom kommittén och förvänta, att de skola framlägga ett verkligt förslag om koncessionsförfarande i hithörande fall. Man vet också, att dåvarande justitieministern Sandström icke ansåg sig kunna godtaga utan vidare 1906 års vattenfallskommittés betänkande.

Hurudan är då situationen i detta fall och vad blir resultatet? Dels föreligger här 1906 års vattenfallskommittés betänkande, dels ha vi den nya kraftkoncessionskommittén, varifrån vi ha att vänta ett betänkande, som bildar ett uttryck för majoritetens uppfattning, och dessutom en av vissa kommittéledamöter avgiven reservation, vilken jag förmodar blir av den beskaffenhet, att denna kammare skall visa sig mest benägen att godtaga densamma. Två förslag skola alltså framkomma, det ena förslaget byggt på principer, som helt och hållet äro ägnade att

tillgodose företagarintresset med fränseende, såsom jag betraktar saken, av det allmännas intresse, och ett annat förslag, som i sina synpunkter och sina i paragraferna gjorda uttalanden i tankegången alldeles strider mot det andra förslaget. Är det då meningen, att dessa *båda* förslag skola läggas fram på riksdagens bord? Detta är väl i och för sig ett synnerligen *opraktiskt* förfarande, och kännedomen om dessa förhållanden borde enligt mitt förmenande ha gjort, att jordbruksutskottet sagt ifrån, att detta icke är lämpligt. Skola vi upptaga detta spörsmål till behandling, måste det bli en *helstöpt* behandling; frågan måste tagas *systematiskt* och *planmässigt*, och man får icke komma fram med två fullkomligt olika riktningar, vilka skära sig emot varandra. I sitt anförande nyss har herr Lindhagen påvisat, att dessa båda förslag i vissa detaljer fullständigt skära sig emot varandra, och så kommer även att bliva fallet beträffande vissa principer i de båda förslagen, vilket allt gör, att antingen den ena eller den andra linjen måste fullföljas.

När så är förhållandet, och detta är utgångspunkten för hela mitt resonemang, är det självklart, att man måste säga ifrån, att det går icke att fortsätta på detta sätt. Det är opraktiskt, och hela frågan blir därigenom *fastlåst* och *invecklad*. Låt oss lösa upp knuten och börja arbetet på nytt, så att vi verkligen kunna få fram ett ordentligt förslag. Jag vill erinra om, att enligt vad jag har mig bekant finnes det inom den ena av de nu nämnda kommittéerna, nämligen kraftkoncessionskommittén, en del medlemmar, vilka hysa samma uppfattning som jag, att det är alldeles omöjligt att driva fram båda de saker, varom här är fråga, om man nämligen vill komma till ett *resultat*, och detta är någonting, som det icke hade varit den ringaste svårighet för jordbruksutskottets ärade ledamöter att närmare taga reda på. Men det är icke nog med detta. Är det så, att man vill lämna denna sak utan vidare, så befarar jag — det säger jag uppriktigt och ärligt — att 1906 års kommittébetänkande kommer att få ett *försprång*. Vi känna till den allmänna taktik, som bedrivs från regeringarnas sida — och såsom taktik betraktad vill jag icke säga, att det ligger något orätt däri — den taktiken nämligen, att när man vill mera programenligt förbereda ett reformförslag och genomföra detsamma i riksdagen, så går man tillväga just på det sättet som här skett. Om det nu är en högerregering, som börjat en dylik utredning, så fortlever denna högerregerings förslag, även sedan högerregeringen själv blivit störtad, och förslaget kommer att utvecklas allt vidare och fortfarande pådrivas. Det är ett försprång som på detta sätt lämnas åt en tankeriktning, åt en åskådning, vilken man hade kunnat hoppas borde vara begravd i och med högerregeringens störtande. Sker det således på detta sätt, menar jag, ett återuppväckande och ett återupplivande av motsidans tankar, och det är detta, som jag här är rädd för.

Men fränsett detta och om man betraktar saken mera ur prak-

Ang. vatten-
rätts- och dik-
ningslagstift-
ningskommit-
téernas för-
slag m. m.
(Forts.)

Ang. vatten-
rätts- och dik-
ningslagstift-
ningskommitté-
ernas för-
slag m. m.
(Forts.)

tisk synpunkt, vill jag säga, att när man ögnar på förslaget — man behöver icke, såsom undertecknad försökt göra, studera detsamma, utan endast ögna på det — finner man genast både det ena och det andra, som för denna kammars majoritet borde anses vara fullständigt oantagligt. Jag syftar härvid bland annat på frågan om utlännings rätt, en fråga, som här icke beröres, ehuru densamma eljest brukar skjutas i förgrunden av dem, som behandla denna fråga. Här föreslås vidare en utsträckning av expropriationsrätten för rent *privata* ekonomiska ändamål av sådan beskaffenhet, att någon motsvarighet därtill icke finnes i något annat land. Jag är livligt övertygad om, att ifall denna kammars ärade lantmän tänka tillbaka till Gullspång och Skagern m. m. sådant i den vägen, skola de, när de få se detta betänkande, givetvis säga, att hela detta förslag behöver en överarbetning. Den polemik, som går igenom sida efter sida mot varje koncessionsförfarande, när man dock vet, att ett sådant kommer fram på grund av andra omständigheter, slår en vid blotta blicken på detta förslag, och jag är övertygad om, att därest jordbruksutskottets ledamöter endast hade velat ögna på förslaget, de mycket snart skulle ha funnit, att detsamma verkligen är så olika mot vad man tänkt sig, att det är nödvändigt, att man repar ut, att det går icke att lägga fram detta förslag i riksdagen, ty det kan aldrig bliva lag i den form, kommittén tänkt sig.

Men vad gör då jordbruksutskottet? Jordbruksutskottet säger här, att motionärerna ha tillgodosett den *kraftkonsumerande* industriens intressen på bekostnad av vissa andra intressen. Nej, det är naturligtvis en felskrivning, det skall i stället stå den *kraftproducerande* industriens intressen. Det är ju tvärtom så, att det just är den *kraftkonsumerande* industriens intressen och deras intressen, vilka konsumera kraft, samt det *samhälleliga* intresset, som vi vilja hävda gentemot ett ensidigt gynnande av de *kraftproducentintresset*. Jordbruksutskottets ärade ledamöter veta säkerligen, att det finnes åtskilliga *kraftkonsumerande* industrier, som i denna fråga ha en helt annan mening än dessa företagare, som arbeta inom *kraftproduktionsbranschen*. Jag måste för min del säga, att jag icke kan i denna sak vara riktigt så där vänlig, som herr Lindhagen var i sitt förra anförande, ty jag åtminstone får här det intrycket, att jordbruksutskottet haft en oerhörd möda att krypa omkring svårigheterna, det är nästan, som om utskottet sökt ett vadvärdställe både i kungsådran och vattenfallen för övrigt. Men i detta trevande i syfte att komma omkring själva saken märker man, vilken osäkerhet som gör sig gällande, och just denna benägenhet att komma ifrån saken, att gå »udenom» är farligt på detta område, ty under det att man på detta sätt håller på att gå runt och leta, profitera de intressen, som äro motstridiga de *samhälleliga* intressena, såsom jag betraktar saken.

Vad är det då utskottet säger här? Jo, först framhåller ut-

skottet, att det icke haft *tid* till begrundande av denna sak. Med den uppfattning, som jag har, hade man nästan haft rätt att förmoda, att mer än en av kammarens ledamöter på sina fristunder kunde något studera handlingarna i denna viktiga och betydelsefulla fråga, men fränsett detta vill jag säga, att när motioner väckas av denna beskaffenhet, tror jag, att det icke hade varit alltför stora svårigheter att gå igenom vissa delar för att undersöka, huruvida något berättigat kunde ligga i denna framställning om en förnyad utredning.

Ang. vatten-
rätts- och dik-
ningslagstift-
ningskommit-
téernas för-
slag m. m.
(Forts.)

Vidare säges det, att myndigheterna ha denna sak till behandling. Men vilka myndigheter är det, man då menar? Det är ju så, att vissa myndigheter ha yttrat sig i frågan, men av dessa har den mest betydelsefulla, nämligen kammarkollegium, klagat över, att den icke haft tillräckligt med tid på sig. De, som nu syssla med denna fråga, äro dels den ursprungliga kommitténs sekreterare och ledamot, dels en annan jurist, vars kompetens för uppdraget säkerligen är stor. Men vad ha dessa personer för uppdrag? Jo, deras uppdrag är att *tekniskt* överarbeta myndigheternas yttranden. Vi veta ju, huru nykterhetskommitténs betänkande har på samma sätt blivit tekniskt överarbetat, men att de, som erhållit sådant uppdrag, icke haft till uppgift att ingå på själva sakfrågan vid detta sitt arbete. Det är därför stor fara för, att efter en dylik allmän överarbetning i departementet nu ifrågavarande förslag skall föreligga ungefärligen i sitt ursprungliga skick. Men det är sådant, man alldeles bestämt reagerar emot.

Nu är det egendomligt, att trots detta yttrar utskottet i motiveringen: »Utskottet hyser alltså den förväntan, att det ifrågavarande förslaget till ny vattenlag, innan detsamma i slutgiltigt skick framlägges för riksdagen, underkastas en saklig och omsorgsfull prövning, som lämnar säkerhet för, att alla berättigade intressen blivit tillbörligt och fullt beaktade.» Jag vill nu icke provocera fram ett uttalande från utskottets sida, att så icke varit dess mening, men det förefaller dock alldeles, som om utskottet velat lägga hela denna sak till ro med den »utredning», som pågår. Utskottet säger, att utskottet har den förväntan, att den pågående »utredningen» blir saklig och omsorgsfull och att alla berättigade intressen då skola bliva tillgodosedda. Är detta verkligen utskottets mening, och det är nästan, som om det skiner igenom mellan raderna på andra ställen, att så skulle vara fallet, då vill jag verkligen allvarligt beklaga, att utskottet enhälligt, så när som på de socialdemokratiska reservanterna, ställt sig på en sådan ståndpunkt.

Jag vill till sist säga, att den, som studerat 1818 och 1823 års riksdagsförhandlingar och tagit närmare kännedom om den strid, som vid den tiden stod angående spörsmålet om kronans rätt och om enskildas rätt till skogar och kronodomäner, och därmed jämför den nu pågående striden om vattenfallen på grund av den teknikens allmänna utveckling, ser här liksom en åter-

Ang. vatten-
rätts- och dik-
ningslagstift-
ningskommitté-
ernas för-
slag m. m.

(Forts.)

spegling av gångna tiders förhållanden, och han kan med viss-
het säga sig, att det kommer att gå nu alldeles såsom det gick
1823 och 1828 års män, vilka eftervärlden klandrat, för att de
icke voro tillräckligt framsynta. Jag är rädd för, att det ärade
jordbruksutskottet likaledes kommer att *ställas under framtidens*
dom i detta avseende.

Nu föreligga här *två* klämmar, som till hela sin syftning
äro överensstämmande med varandra, nämligen herr Lindhagens
förslag och mitt förslag. Herr Lindhagen har redan påpekat
skiljaktigheten mellan dessa båda förslag; skiljaktigheten är
den, att medan herr Lindhagen tar upp hela lagförslaget och vill
ha en överarbetning av detsamma i dess helhet, har jag för min
del begränsat mig till den *lukrativa vattenrätten*, och jag har
verkligen gjort det av ett alldeles särskilt skäl. Jag har näm-
ligen på grund av min kommunala verksamhet och även av an-
nan anledning studerat även detta lagförslags övriga delar, och
jag vet, huru betydelsefullt förslaget, i vad detsamma avser dik-
ningsförfarande och dylikt, är för våra kommuner och icke minst
för våra smärre samhällen; jag vet, huru viktigt det är för dem
att snarast möjligt få en lag på detta område. Följaktligen
skulle jag gärna se, att även om man skulle nödgas bryta ut
denna del, man kunde få fram en lag just i det hänseendet och
att frågan därom icke bleve beroende av frågan om den lukra-
tiva vattenrättsens behandling. Det är därför, som jag med
full avsikt begränsat klämman i min motion på sätt, som nu
skett, och detta i all synnerhet som jag beträffande den nega-
tiva vattenrätten har avgivit ett särskilt yttrande, däri jag
förklarar, att jag icke har någon erinran att göra mot förslaget
i den delen. Jag ber därför kammaren behjärta vad jag i det
avseendet framställt. Helst skulle jag ur rent saklig synpunkt
se, att det förslag, som jag framställt och som för övrigt ingår
såsom en del i herr Lindhagens förslag, nu bleve bifallet av
kammaren, och jag dristar mig därför, herr talman, att nu yrka
bifall till den i min motion gjorda hemställan.

Herr vice talmannen D. Persson: Herr talman, mina her-
rar! Herr Lindhagen och herr Palmstierna, de båda motionärerna,
började sina anföranden med att säga, att den föreliggande frågan
är en mycket viktig fråga, och i det avseendet kan jag instämma
med dem. Jag kan också tillägga, att här föreligga två väl
ihopkomna och väl skrivna motioner, som utskottet det oaktat
ansett sig nödsakat att avstyrka. Nu yttrade ju den siste ärade
talaren, att vi genom detta avstyrkande skulle ha ådragit oss
framtidens dom — och herr Palmstiernas dom ha vi redan fått
i afton. Jag tror dock, att vid närmare eftersinnande skall t. o.
m. herr Palmstierna finna, att vi med mycket lugn kunna av-
bida framtidens dom i detta fall, oaktat vi icke tillstyrkt herr
Palmstiernas motion.

Jag skaffade mig nu ifrågavarande kommittébetänkande, så

snart det var tillgängligt, och jag har verkligen läst igenom detsamma. Mitt första intryck därav var, att jordägarnas rätt icke i tillräcklig grad blivit beaktad. Det är även en hel del andra anmärkningar, som jag har att göra emot kommitténs förslag såväl till vattenrättslag som till dikningslag. Det får väl ändå anses rimligt, att jordbruksutskottet icke har kunnat ingå uti en detaljgranskning av kommitténs lagförslag. Kommitténs betänkande innehåller 720 sidor, därav ej mindre än 143 sidor lagtext. Kan man verkligen begära, att jordbruksutskottet skulle kunna granska ett så vittomfattande förslag och gå in i alla detaljer av detsamma? Utskottet skulle alltså på grund av den auktoritet, som motionärerna äga, ha tillstyrkt deras framställning. Jag vill emellertid säga motionärerna, att uti detta fall förhåller det sig så, att om vi skulle ha tillstyrkt en skrivelse i den riktningen, hade likväl svårigheter mött. Det föreligger här en hel massa detaljer, en hel mängd sociala synpunkter, av vilka jag gillar en del, men icke alla. Skulle emellertid icke Kungl. Maj:t då kunnat få den uppfattningen, att de punkter i kommittéens förslag, som vi icke berört, anse vi vara bra? Jag vill dock säga, att gentemot såväl vattenrättsförslaget som dikningsförslaget har jag ganska grava anmärkningar att framställa. Jag tror inte, att kommittén har lyckats lösa sin uppgift på det bästa sättet, men mot förslaget till dikningslag yttra motionärerna ingenting, och det vore väl meningen, att motionärernas förslag skulle bli direktiv för den nya kommitté, som motionärerna åstunda. Det är också någonting alldeles ovanligt, att man skulle överlämna frågan på det sätt, motionärerna önska, detta samtidigt med att vissa personer äro tillsatta för att bearbeta de olika yttranden, som äro inkomna från ämbetsverk och myndigheter. Jag har mig icke bekant, att något sådant förekommit förut.

Jag tror således icke, att jordbruksutskottet saknar fog för det avstyrkande, vartill utskottet har kommit. Vi ha uttalat den förhoppningen, att de synpunkter, som vi framhållit, skulle bli beaktade och att alla de olika parternas intressen skulle bli tillgodosedda. Men jag vill säga herr Palmstierna, som har den hårdaste domen över jordbruksutskottet, att jag för min del icke kan gilla i alla stycken herr Palmstiernas vattenfallspolitik, liksom jag icke i alla stycken kan på långt när gilla herr Palmstiernas jordpolitik. Jag går så långt, att jag vill säga, att om socialdemokraterna komma till makten, så tror jag, att de själva ganska snart skulle komma att inse, att de i mycket hög grad måste justera både sin vattenfallspolitik och sin jordpolitik. På vår vattenfallspolitik är ju så mycket beroende; därpå är i hög grad vår industri beroende, och på industrien äro ju våra arbetare beroende. Jag tror, att socialdemokraterna i detta avseende måste tänka sig ganska noga före, om de komma till makten och bli de bestämmande här i landet.

Ganska tidigt efter det kommittéförslaget utkom, så upptogs

Ang. vattenrätts- och dikningslagstiftningskommittéernas förslag m. m.

(Forts.)

Ang. vatten-
rätts- och dik-
ningslagstift-
ningskommitté-
ernas för-
slag m. m.

(Forts.)

detsamma till granskning i Teknologföreningen, och denna förening inbjöd mig välvilligt att åhöra den diskussion, som där föredes. Där framställdes en hel massa anmärkningar mot förslaget, mest naturligtvis från juridisk synpunkt. Där framhölls vidare, att jordägarnas intressen icke blivit i tillräcklig grad tillgodosedda i förslaget.

Nu är ju tydligt, att om jag också kunde gilla alla de synpunkter och alla de önskemål som motionärerna uttalat, skulle jag det oaktat icke ha vågat mig på att tillstyrka bifall till motionärernas framställning, ty det är ju denna, som skulle bli direktiv för den nya kommittén, och de punkter, som då icke berördes i motionerna, skulle komma att anses såsom godkända, först och främst av herr Palmstierna och herr Lindhagen och sedan av jordbruksutskottet, och slutligen, om utskottets hemställan bleve bifallen, skulle de också anses ha blivit accepterade av riksdagen. Kunna herrarna verkligen anse en sådan åtgärd rimlig? För min del kan jag icke finna, att så är förhållandet, och jag anser, att vi därmed icke skulle gagna saken.

Jag kan således icke finna annat, än att utskottet här har goda skäl för sin uppfattning, på samma gång som jag likväl tror, att det är nyttigt, att motionärerna framkommit med sina förslag och att de synpunkter, som de framhållit, komma till beaktande. Men det är ju så oändligt många andra synpunkter, som här likaledes måste beaktas och som jag hoppas även bli beaktade i den överarbetning av förslaget, som nu pågår. Jag ser, att herr Palmstierna icke tror på den saken, men jag hoppas dock det bästa, och under alla förhållanden är det klart, att när förslaget en gång framlägges för riksdagen, detsamma då blir föremål för en mycket noggrann och ingående granskning. Det lärer väl då för övrigt icke komma att remitteras till jordbruksutskottet, så att herr Palmstierna behöver icke hysa någon fruktan i det avseendet, utan det sannolikaste är väl, att ett särskilt utskott får den förberedande handlingen av frågan om hand.

Jag ber, herr talman, för att icke uppehålla tiden längre, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt.

Herr Pettersson i Södertälje: Herr talman, mina herrar! Jag finner det ganska förklarligt, att utskottet icke funnit sig kunna tillstyrka motionärernas förslag. Det står ju i strid med vår riksdagspraxis, att medan utredning av en fråga pågår, riksdagen för sin del beslutar en lag i ämnet, även om det skulle vara stora och viktiga intressen, som stå på spel och vilka genom en sådan provisorisk lagstiftning skulle kunna skyddas. Likaså strider det mot vår riksdagspraxis, att medan utredning av en fråga pågår, riksdagen skriver till Kungl. Maj:t och begär, att det kommittéförslag, som föreligger i ämnet, skall göras till föremål för revision och ytterligare bearbetning. På rätt goda grunder, det skall jag gärna medgiva, har därför jordbruksut-

skottet i denna fråga, med undvikande av att ta parti för eller emot motionärernas förslag, nöjt sig med att peka på ifrågavarande utredning och att uttala en förhoppning om, att den skall leda till allra bästa resultat och att alla behöriga intressen därvid skola bli tillgodosedda. Under vanliga förhållanden skulle nog icke så mycket eller kanhända ingenting alls vara att invända mot denna utskottets ståndpunkt. Men såvitt jag kan se, är det icke vanliga förhållanden, som nu föreligga. Såvitt jag kan finna, skulle det kunna missförstås, ifall andra kammaren genom att bifalla jordbruksutskottets förslag ger till känna en så neutral ståndpunkt i denna fråga, som utskottsbetänkandet i själva verket innebär.

Jag måste för min del beklaga, om kammaren ställer sig neutral i denna fråga, när jag i mycket stor utsträckning vill giva de bägge första talarne här i afton rätt i vad de sagt. Jag måste giva dem rätt i, att här verkligen mycket stora värden för det allmänna stå på spel, och jag måste giva dem rätt uti, att det kommittéförslag, varom här är fråga, ganska ensidigt tillgodosett det enskilda företagarintresset, särskilt vad dispositionen av kungsådra angår. Jag säger, att det skulle missförstås, om andra kammaren nu bifölle jordbruksutskottets förslag. Riksdagen, således även andra kammaren, har nämligen år 1904 uttalat sig för, att visserligen en ny vattenrättslagstiftning vore av behovet påkallad, men att i denna nya lagstiftning kungsådrebegreppet icke borde avskaffas. Andra kammaren har vidare år 1909 uttalat sig för, att medgivandet att överbygga kungsådra borde förbindas med vissa koncessionsvillkor, däribland viss koncessions-tid. Om nu andra kammaren bifaller jordbruksutskottets förslag och således förklarar att den är ointresserad av, om det föreliggande kommittébetänkandet blir föremål för ytterligare bearbetning, kan ju detta missförstås så som att andra kammaren nu skulle vilja uppge sin gamla ståndpunkt beträffande det allmänna rätt till kungsådra, och det tror jag vore i hög grad att beklaga.

Därtill kommer också en annan sak, som även herr Palmstierna redan erinrat om. En särskild kommitté har haft i uppdrag att utarbeta förslag till bestämmelser om reglering av priset på elektrisk kraft och att därvid taga under övervägande lämpligheten av ett särskilt koncessionsförfarande i detta fall. Denna kommitté torde komma att inom den närmaste framtiden avgiva sitt betänkande. Det ämne, som den behandlar, hänger nära tillsammans med det ämne, som vattenrättskommittéerna behandlat, och såvitt jag förstår ligger det bra nära till hands, att den förstnämnda kommitténs betänkande blir föremål för gemensam bearbetning med vattenrättskommittéernas förslag. Utan tvivel skulle det därför vara till stor nytta, om andra kammaren nu ville uttala sig för den överarbetning av vattenrättskommittéernas förslag, som är i fråga.

I olikhet med herr vice talmannen kan jag icke finna, att

Ang. vattenrätts- och dikningslagstiftningskommittéernas förslag m. m.

(Forts.)

Ang. vatten-
rätts- och dik-
ningslagstift-
ningskommitté-
ernas för-
slag m. m.
(Forts.)

andra kammaren härigenom skulle kunna anses uttala någon sympatifyklaring för alla herr Palmstiernas eller herr Lindhagens åsikter beträffande vattenrätts- eller jordfrågan. Ett beslut i den riktning herrar Lindhagen och Palmstierna föreslagit skulle icke innebära ett grand mer än vad däri uttryckligen uttalats.

Då det gäller att välja mellan herr Palmstiernas och herr Lindhagens förslag, vill jag för min del föredraga herr Palmstiernas, och detta av det skälet, att herr Palmstierna endast håller sig till kommitténs förslag i vad det angår den lukrativa vattenrätten, vilken, såvitt jag kan se, i främsta rummet är i behov av bearbetning.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till herr Palmstiernas förslag.

Herr *Karlsson* i Fjäl instämde häruti.

Herr vice talmannen D. Persson: Herr talman! Jag kan hålla med den siste ärade talaren, att det skulle kunna missförstås, om andra kammaren bifölle utskottets förslag. Men jag undrar, om det icke skulle bli ännu större missförstånd, om andra kammaren skulle bifalla herr Palmstiernas förslag. Jag har förut sökt framhålla, att de punkter, som vi icke vidrört här, komma att anses såsom om vi godkänt desamma. Såvitt jag kan fatta, skulle det alldeles föra frågan på sidan, då det skulle endast vara herr Palmstiernas synpunkter, som skulle tagas upp i den nya överarbetningen. Skulle det bli förhållandet, skulle det bli föremål för missförstånd i ännu högre grad. Jag har sagt, att vad motionären yttrat kan få tjäna till ledning för dem, som ha att överarbeta förslaget. Men jag kan omöjligen ansluta mig till herr Pettersson i Södertälje i hans uttalande förhoppning. Jag tror, att det rent av vore farligt, om andra kammaren skulle göra ett sådant uttalande.

För resten tycker jag, att herr Pettersson i Södertälje gav utskottet rätt i många stycken, men det oaktat ansåg han, att man icke skulle bifalla utskottets förslag. Jag finner tvärtom, att just den omständigheten, att utskottet aktat sig för att taga ståndpunkt åt det ena eller andra hållet, är en styrka för utskottets förslag, för att en opartisk utredning skall kunna komma fram till slut och för att Kungl. Maj:t vid granskningen skall kunna taga hänsyn till de uttalanden, som gjorts i olika riktningar.

Jag har sagt i mitt första anförande, att det var mycket i herr Lindhagens yttrande, som jag gillade och åtskilligt som jag icke kunde gilla, och detsamma gäller beträffande vad herr Palmstierna sagt. Jag kan väl förstå, att motionärerna tycka, att det de framhållit är det enda riktiga. Det är ganska naturligt; annars hade de icke motionerat. Men jag tror, att andra kammaren icke bör bygga endast på deras uppfattning i detta fall.

Herr *Lindhagen*: Jag har begärt ordet för att yttra mig om de två yrkanden, som stå mot varandra. Nu är det så, att även

jag för min del håller före, att det förnämligast gäller den lukrativa vattenrätten, och min motion sysselsätter sig företrädesvis med densamma. Emellertid är jag betänksam mot att enbart bifalla herr Palmstiernas förslag, därför att det så att säga uttryckligen tager avstånd från granskning av den defensiva vattenrätten och begär uteslutande granskning av den del av betänkandet, som rör den lukrativa vattenrätten. Å andra sidan kan jag medgiva, att det behövs särskilt en granskning i den delen, och jag föreställer mig, att det är bättre att taga ett medelförslag i detta fall. Det är ganska vanskligt att utesluta från granskning den defensiva vattenrätten, ty de äro i åtskilligt sammanvävda med varandra, den lukrativa och defensiva vattenrätten i samma lag uti lagförslaget.

Vidare har herr vice talmannen framhållit, att han har anmärkningar mot förslaget om den defensiva vattenrätten. Jag har i min motion berört den på ett par ställen, dock endast i förbigående, nämligen där den sammanhänger med vad jag anfört i fråga om den lukrativa vattenrätten. Därför tror jag, att det är betänkligt att säga ifrån, att man icke behöver göra en granskning av den defensiva vattenrätten.

Såsom en sammanjämkning och i varje fall såsom mitt förslag tillåter jag mig framställa ett särskilt yrkande så lydande. »att riksdagen måtte anhålla, att Kungl. Maj:t ville genom tillkallade sakkunnige eller annorledes för tillgodoseende av alla berättigade intressen verkställa en överarbetning och allsidig revision av kommitterades förslag till vattenrättslag — det var det ursprungliga yrkandet, men så kommer tillägget, i all synnerhet rörande den lukrativa vattenrätten, innan frågan framlägges för riksdagen». Därvid har sålunda såsom ett tillägg till mitt ursprungliga förslag tillagts orden: i all synnerhet rörande den lukrativa vattenrätten.

Herr Hildebrand: Herr talman! De båda förslag, som här behandlats, äro synnerligen uppseendeväckande enligt min mening. Båda innebära, att riksdagen skulle blanda sig in i Kungl. Maj:ts behandling av en fråga, innan den blivit färdigberedd till framläggande inför riksdagen. Det är en nyhet och en nyhet av enligt min mening betänkligaste art. Det innebär, att riksdagen icke blott skulle kunna skriva till Kungl. Maj:t och begära, att Kungl. Maj:t upptager nya frågor till utredning, utan också, att riksdagen skulle kunna blanda sig in i Kungl. Maj:ts åtgöranden under det att en viss fråga ligger under utredning.

Här är ju förhållandet det, att en kommitté avgav förslag den 17 december 1910. Detta förslag har underkastats en del granskning. Nu är det så, att vattenkraftsindustrien i Sverige och även andra intressen, såsom jord-, strand- och fiskeintressena, lida skada av att man icke i landet äger en modern lagstiftning. Betänkandet avgavs i slutet av 1910, och vi räkna nu 1914, och ännu har icke något förslag framlagts för riksdagen. Jag tilläg mig för ett par år sedan interpellera dåvarande statsministern

Ang. vattenrätts- och dikningslagstiftningskommittéernas förslag m. m.

(Forts.)

Ang. vatten-
rätts- och dik-
ningslagstift-
ningskommittéernas för-
slag m. m.

(Forts.)

om, när vi kunde vänta ett förslag på riksdagens bord. Han uttalade den förhoppningen, att det skulle kunna framläggas för innevarande års januaririksdag. Det har icke lyckats, och att det icke kan komma till innevarande riksdag är helt naturligt. Följden är den, att berättigade intressen på allvar stå på spel och att vattenkraftsindustrien icke kan utvecklas så som den eljest skulle kunnat göra till icke blott industriens nytta utan till hela landets, samt att andra, jord- och fiskeintressen, icke kunnat bli så ordnade, som eljest skulle vara fallet. Det är sålunda att beklaga, att ett förslag icke kunnat framläggas tidigare i riksdagen.

När Kungl. Maj:t anordnat en fortsatt granskning av kommittéförslaget, kan det då vara lämpligt, att riksdagen skriver till Kungl. Maj:t och anhåller om en sådan särskild fortsatt beredning och överarbetning av förslaget, som herr Palmstierna föreslår? Är det riktigt, att riksdagen skall blanda sig i vad Kungl. Maj:t åtgör för frågans beredning? Är det icke lämpligare, att Kungl. Maj:t slutför utredningen och snarast lägger fram ett förslag till riksdagens granskning? Det blir ju i alla fall riksdagens rätt att då nagelfara förslaget så som riksdagen anser nödigt.

På grund därav, herr talman, att ett godkännande av det förslag, som här framlagts av herr Palmstierna — jag fäster mig icke vid herr Lindhagens förslag — skulle ytterligare och antagligen för lång tid fördröja ett förslags framläggande för riksdagen och på grund framför allt därav, att det skulle vara enligt min mening ett oriktigt och otillbörligt intrång på Kungl. Maj:ts rätt och skyldighet att utreda och framlägga frågan för riksdagen, anhåller jag att få yrka avslag på motionerna och bifall till utskottets hemställan.

Herr Palmstierna: Herr talman! Herr Hildebrands anförande ställer frågan aldeles på rätt bog såsom jag betraktar saken. Nu kommer det fram tydligt, vilka starka intressen, som ligga bakom detta. Själva den *iver*, varmed herr Hildebrand på ett utmärkt sätt förfäktade sin ståndpunkt, visar vilka starka *högerintressen*, som ligga bakom, och hur betydelsefullt det är för denna kammare att hävda sin gamla ståndpunkt i frågan.

Men fränsett detta så vad är det herr Hildebrand säger? Han talar om ett *obehörigt* intrång. Nej, förlåt herr Hildebrand, det är verkligen så, att nu skall riksdagen bevaka sin fullt *grundlagsenliga* rätt att till Kungl. Maj:t göra framställningar och petitioner. Skall det, att tillvarataga de alla betydelsefullaste angelägenheter, anses såsom ett obehörigt intrång? Det är omöjligt. Det är tvärtom så mycket viktigare för oss att kasta tveksamheten åsido, när man vill förmana oss att uttala vår åsikt inför Kungl. Maj:t.

Fränsett det formella, vad har herr Hildebrand för motiv i övrigt? Jo, det pågår en utredning. Vilken utredning? Jag har talat med vederbörande, som hålla på med denna s. k. utredning. Det är en

överbearbetning av vissa myndigheters uttalanden. Det pågår icke alls någon utredning av annat slag. Även herr vice talmannen, utskottets ärade ordförande, vet, att den utredning, som han talar om och som skulle utgöra en omsorgsfull och saklig prövning av förslaget och som skulle tillgodose alla berättigade intressen, *den pågår icke alls*. Det är det stora misstaget. Jag förstår icke, att man kan komma med detta argument. Just för att få fram denna utredning, som utskottet anser nödvändig, är det som vi gjort vår framställning; det är detta vi bygga på. Det har tillkallats ett par tjänstemän för att inom departementet göra en lagteknisk överbearbetning av förslaget. Således förfaller även det argument herr Hildebrand sökte vindicera därmed att en utredning pågår.

Ang. vatten-
rätte- och dik-
ningslagstift-
ningskommitté-
ernas för-
slag m. m.

(Forts.)

Nu pågår endast en lagteknisk överbearbetning av myndigheternas uttalanden. Sedan skall förslaget inför lagrådet och så kommer det till riksdagen. Det är vissa lagtekniska detaljer, som bliva bearbetade, men *grundvalarna* äro oförändrade, men det är beträffande grundvalarna för det hela, varom vi måste göra en framställning till Kungl. Maj:t. Vi kunna nämligen icke taga detta lagförslag. Efter den sammansättning kammaren fått, sedan kommittén tillsattes, är det omöjligt tänka sig, att kammaren skulle frångå sin tidigare ståndpunkt.

Det veta vi också från olika tillfällen, att när ett politiskt skifte av regering ägt rum, och det ligger på riksdagens bord något lagförslag, så tager den nya regeringen, som icke gillar den gamla regeringens förslag, tillbaka förslaget. Det är ett analogt fall, som föreligger här. Vi hade en högerregering, som skarpt ogillades av denna kammare. Den hade utarbetat ett förslag. Det är fara för att förslaget fortfarande glider fram mot riksdagen. Då säger denna kammare, som fått en sådan sammansättning, att den har makt att reagera mot sådant, att den icke tager emot något dylikt. Det är synes det mig en analog ståndpunkt mot en regering som riksdagen bör intaga.

Jag har för min del icke någonting emot att vara med om herr Lindhagens yrkande, men då vi erfara, vilken ståndpunkt man intager på liberalt håll, där man såsom herr Pettersson i Södertälje har förvärvat sakenskap genom flerårigt arbete i frågan, tror jag, att det är skäl samla majoritet kring densamma. När herr Pettersson håller på mitt yrkande, vill jag också fortfarande göra detta för att bringa saken till ett majoritetsbeslut. Jag förmodar, att det icke heller bör möta hinder hos den andre av motionärerna.

Herr Hildebrand: Herr Palmstierna var nog oförsiktig att uttala, att det var ett högerintresse att kämpa för vattenkraftsindustriens intresse. Är det verkligen ett högerintresse? Här ha vi älvar, som rinna år efter år, och större delen av deras vattenkraft är icke använd. Vad gäller frågan? Jo, det gäller att få fram en ny lagstiftning snarast möjligt, som kan reglera de svåra rättsförhållandena bland annat för att underlätta utbyggandet av vattenfallen utan skada för andra berättigade in-

Ang. vatten-
rätts- och dik-
ningslagstift-
ningskommittéernas för-
slag n. n.

(Forts.)

tressen. Genom utbyggandet av vattenfallen, genom användande i större utsträckning av vattenkraft kunna vi utestänga en del av den nuvarande kolimporten. Redan detta är en ekonomisk fördel för hela landet. Sedan är det klart, att med ett bättre användande av vattenkraften främjas den inhemska industrien, och det är en fullkomlig felsyn, att detta skulle innebära fördelar enbart för industriidkare och företagare, ty genom vattenfallens utbyggande och industriens främjande i trakterna runt omkring beredes arbete och utkomst åt tusentals, kanske tiotusentals arbetarfamiljer. Detta är icke ett intresse, som riksdagen bör förbise, och vill herr Palmstierna kalla det ett högerintresse, så anser jag det vara en artighet mot högern. Jag hade eljest trott, att inom andra partier också skulle finnas intresse för dessa frågor.

Nu är det tydligt, att ett riksdagsbeslut i överensstämmelse med herr Palmstiernas yrkande måste fördröja frågans framläggande för riksdagen. Frågan ligger icke i sådant skick, att man kan förutsätta, att varje ledamot satt sig in i densamma. Den föreligger icke i sådant skick, att vi ha ett utskottsutlåtande, där man ingått på granskning av olika detaljer. Det sker först, om Kungl. Maj:t får framlägga förslag till vattenlag och ett utskott får pröva detta och lägga fram det för kamrarna.

Det är många intressen, som kräva, att frågan kommer fram snarast möjligt, det är visst icke bara högerintresse.

Vidare måste jag fortfarande fasthålla, att det är ur principiell synpunkt alldeles oriktigt, att riksdagen blandar sig in i Kungl. Maj:ts åtgöranden under en frågas förberedande behandling. Jag ber alla, som varit med några år här i riksdagen, att tänka på, vad detta skulle innebära. Här ha kommittéer utarbetat ett förslag, Kungl. Maj:t håller på att överarbeta det. Utan att då riksdagen eller ett utskott varit i tillfälle att granska förslaget, komma enskilda motionärer och föreslå, att riksdagen skulle ge Kungl. Maj:t direktiv i fråga om överarbetandet före förslagets framläggande för riksdagen. Detta innebär ett intrång i den maktbefogenhet, som grundlagen tillerkänner konungen. Det kan måhända formellt försvaras, men i realiteten utgör det ett bestämt intrång, som icke kan försvaras och som därför borde tillbakavisas. Jag tror, att det är lämpligt, att vi verkligen inom olika partier tänka på innebörden av förslaget. När jag ställer mig på samma ståndpunkt som herr vice talmannen, så är det naturligtvis därför, att varken herr vice talmannen eller jag anser, att kammaren bör uttala sig i realfrågan nu utan föregående omsorgsfull detaljgranskning. Riksdagen har full frihet och är fullt obunden att efter bästa uppfattning behandla förslaget till vattenlag, när det en gång kommer. Jag ber fortfarande att få förena mig med herr vice talmannen i hans yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Herr vice talmannen, D. Persson: Herr talman! Jag vill bara säga, att det är ett ytterst bestickande sätt att argumentera, som herr Palmstierna använder, då han uttalar den förhoppningen, att kammaren skall hävda sin »gamla ståndpunkt» i denna fråga. Vad är det för en gammal ståndpunkt, som herr Palmstierna framställer i sitt yrkande? Om det gällde att hävda någon kammarens gamla ståndpunkt, skulle jag vara den förste att yrka bifall till herr Palmstiernas förslag. Men vad innehåller detta? Jo, herr Palmstierna hemställer, »att riksdagen måtte anhålla, att Kungl. Maj:t ville genom tillsättande av en särskild beredning underkasta den del av det betänkande vattenrätts- och dikningslagstiftningskommittéerna avgivit den 17 december 1910, som angår den lukrativa vattenrätten, sådan omprövning, att ärendet, innan det förelägges riksdagen, blivit föremål för allsidig och omsorgsfull behandling från olika synpunkter, i avsikt att därigenom såväl betrygga ett behörigt tillgodoseende av de olika behov, vilka äro förbundna med kraftproduktionen, som att tillvarataga de samhällseliga intressen, vilka böra vara bestämmande för den blivande vattenrättslagstiftningen».

Ang. vattenrätts- och dikningslagstiftningskommittéernas förslag m. m.
(Forts.)

Vad är det för en gammal ståndpunkt, som man hittar på här? Det är ingenting annat i denna kläm än vad utskottet i sin motivering förordar, nämligen att det skall bli en allsidig utredning och att allas intressen skola bli tillgodosedda.

Jag har naturligtvis icke samma uppfattning beträffande riksdagens rätt att ingripa som herr Hildebrand, men jag kommer det oaktat till samma resultat som han. Det gäller icke att hävda andra kammarens rätt. Genom ett bifall till herr Palmstiernas förslag hävdar man icke kammarens rätt mera än genom ett bifall till utskottets hemställan.

Jag förmodar, att de män, som skola överarbeta förslaget ha att taga hänsyn till alla utlåtanden och yttranden, som inkommit från myndigheter och korporationer, vilka blivit hörda i detta stycke. Det är därför jag hoppas, att det skall bli ett allsidigt utredande av frågan, och när förslag framkommer, bör riksdagen ha rätt att antaga eller förkasta det samt genom motioner eller på annat sätt göra de förändringar däri, som eventuellt finnas påkallade. Men jag kan icke se, att riksdagen på något sätt hävdar sin gamla ståndpunkt genom att bifalla herr Palmstiernas förslag, utan andra kammaren hävdar sin ståndpunkt lika bra genom att icke ansluta sig till vissa politiska synpunkter, som här kommit fram. Frågan bör få allsidigt och opartiskt utredas genom den överarbetning som nu pågår.

Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Lindhagen: Vad herr Hildebrands yttrande angår, tycker jag, att vi från början kunde avföra sådana saker, som egentligen icke borde framföras här, nämligen att det icke skulle vara grundlagsenligt att väcka sådana motioner som de föreliggande.

*Ang. vatten-
rätts- och dik-
ningslagstift-
ningskommittéernas för-
slag m. m.*

(Forts.)

Herr Hildebrand förvånar mig. Han frågade, vart det skulle leda, om riksdagen blandar sig i Kungl. Maj:ts förhävanden, medan ett förslag är under utarbetande. Detta skulle vara olagligt enligt herr Hildebrands uppfattning. Jag ber då att få fästa uppmärksamheten vid § 89 regeringsformen, som uttryckligen tillagt riksdagen rättighet att även i fråga om Kungl. Maj:ts utövande av den administrativa lagstiftningen framställa önskningar. Konungen har sedan att härtill taga de hänsyn han vill. Det är klart, att riksdagen kan besluta framställa önskningar, ifall den har några sådana. Herr Hildebrand har ju icke några önskningar, men andra, som ha det, böra väl kunna få framställa dem.

Allt beror på olika uppfattningar i själva saken. Herr Hildebrand talade om, att frågan är så brådskande, och det har han rätt i. Men det är icke vårt fel eller våra åskådningars fel, om ärendet fördröjes, utan det beror därpå, att excellensen Lindman tillsatte sina beredningar så ofantligt ensidigt, att icke några olika meningar fingo komma till tals, och på grund därav har inträffat att hela denna sak stannat av. Om herr Hildebrand velat begagna sitt inflytande i Stockholms Dagblad för att få en opartisk sammansättning av kommittéerna, hade saken gått fortare, och då hade herr Hildebrand kunnat vara gladare i detta ögonblick.

Men det är i själva verket icke så stor brådska för herr Hildebrands anhängare, när det hotar bli koncession och när man får se, att det oundvikliga icke kan hindras. Vattenkraftföreningens ordförande yttrade i ett föredrag för någon tid sedan, att föreningen gott kunde reda sig med nuvarande lagstiftning — hellre än att taga en ny koncessionslagstiftning. Således går det för sig, även med nu gällande lagstiftning, huvudsaken är nog att komma ifrån koncessionslagstiftningen — det är alltså icke någon brådska för det intresse, som herr Hildebrand företräder.

Herr Hildebrand yrkade till slut avslag på motionerna och bifall till utskottets förslag. Han gjorde därvid en gradation emellan de båda motionerna. Vid herr Lindhagens motion fäster jag mig icke alls — sade han — utan bara vid herr Palmstiernas. Jag förstår icke det, eftersom motionerna ha samma huvudinnehåll, vilket jag endast vidlyftigare motiverat. Men han spårar kanske några förstuckna republiktankar i min motion.

Nu vill jag säga herr Hildebrand — om han, såsom det förefaller, till äventyrs icke läst motionen — att jag icke talat förkastligt om högern i denna motion utan blott velat hävda alla intressen rätt. Att industrien är en förträfflig sak, och att den särskilt har stora anspråk att bevaka i fråga om vattenrätten vill jag icke förneka, men det är nyttigt i vårt land liksom i utlandet, att industrien icke blir självhärskare utan att den medger även andra intressen att bevaka sin rätt.

Vad beträffar slutyrkandet hänger det på herr Petterssons i Södertälje förslag. För herr Palmstierna är det icke möjligt att biträda medlingsförslaget, det beror därpå, sade han, att herr Pettersson i Södertälje skulle ha en särskild sakkunskap i det här fallet.

Han är ju visserligen medlem av kraftkommittén, som sysslar med den lukrativa vattenrätten, och därför intresserar han sig särskilt för den. Men hans sakkunskap inom den defensiva vattenrätten består däri, att han icke sysslat med den saken. Om kammaren vill göra en opinionsyttring för den lukrativa vattenrätten, är jag tacksam för det, då detta som sagt är huvudsaken, men jag tycker, att det är ganska vanskligt att alldeles utesluta den defensiva vattenrätten, därför att den lukrativa vattenrätten är i kommittéförslaget sammanflätad med den defensiva vattenrätten, och man kan ej säga, att icke denna behöver granskas, och vice talmannen sade ju, att han hade åtskilligt att erinra mot kommitténs förslag i fråga om den defensiva vattenrätten. Jag tycker, att situationen för den, som vill vara försiktig och ändå vill åstadkomma någonting, är sådan, att man bör begära en revision av hela förslaget men i all synnerhet be-
träffande den lukrativa vattenrätten.

Ang. vatten-
rätts- och dik-
ningslagstift-
ningskommitté-
ernas för-
slag m. m.

(Forts.)

Herr Palmstierna. Herr talman! Herr Hildebrand gav sig ut på lyrisk flykt ifråga om vikten att utbygga vattenfallen och uttryckte sig på ett så värtaligt språk, att jag nästan avundades honom, men så gjorde han en tvär vändning och drog konklusionen: »är det verkligen meningen att *detta* är ett högerintresse, så är högern sannerligen att lyckönska». Jag är livligt övertygad om, att kammaren med sin upplysta förmåga att följa en debatt säkerligen märkt, att varken jag eller de som representera min uppfattning i denna fråga någonsin varit av motsatt mening. Jag är tvärtom alldeles ense med herr Hildebrand, och jag önskar att jag kunde uttrycka mig lika vackert som han om nödvändigheten av att utbygga vattenfallen, faran av kolimporten och om allt det där andra. Men *den* saken gäller det dock icke, utan det är fråga om ett kommittébetänkande med *lagförslag och paragrafer av viss särskild beskaffenhet*, huru *detta* gagnar vår kraftindustri och de samhälleliga intressena, rakt ingenting annat. Jag behöver icke säga det, kammaren har säkerligen observerat luckan i herr Hildebrands anförande.

Men jag vill säga än mer. Jag tror i fråga om det *statsrättsliga* spörsmålet, som herr Hildebrand med viss förkärlek återkom till, att denna kammare icke skulle vara så alldeles obenägen att göra några uttalanden i fråga om begränsning av den *nuvarande* regeringens utredningsplaner, om det förefunnos några sådana. Nu mobiliserar herr Hildebrand emellertid upp och dikterar: »här blir ett farligt» prejudikat. Herr Hildebrand, prejudikatet finnes, men det ligger på min sida.

År 1901 hade Kungl. Maj:t tillsatt en kommitté i fråga om krigslagstiftningen. Detta visste riksdagen. Riksdagen skrev dock och begärde med uttryckliga direktiv den och den utredningen i frågan. Där förföll hela grundvalen för herr Hildebrands högt upptimrade konstruktion.

Sedan sade herr Hildebrand, att det vore så oerhört brått; det är just vad jag nämnde i mitt första anförande, det är

Ang. vatten-
rätts- och dik-
ningslagstift-
ningskommittéernas för-
slag m. m.

(Forts.)

verkligen så brådskande med denna sak, att vi icke få gå den omvägen att låta dessa båda lagförslag komma på riksdagens bord. Visa de sig då oförenliga, så faller allt. Det är just för att göra det *praktiskt* — jag underströk ordet *praktiskt* flera gånger — som det är nödvändigt att med enhetliga synpunkter göra om vattenfallskommitténs förslag i samband med koncessionskommitténs.

Sedan utlät sig den ärade vice talmannen med en viss emfas och frågade vad det är för en gammal andra kammarens ståndpunkt det är fråga om. Men ärade vice talman, skall *jag* verkligen behöva påminna om det; det trodde jag att han som utskottets ordförande borde ha väl reda på. Och detta främst i anledning av vad i *motionen* framhållits, hurusom såväl 1907 års lagutskott som 1909 års andra kammare uttalade sig för och fattade beslut både i fråga om koncession och i fråga om kungsådrans överbyggande, och förra riksdagens andra kammare biföll en motion av mig om utredning ifråga om kungsådrans befintlighet m. m. dylikt med särskild hänsyn till, att man i lagförslaget uttagit begreppet kungsådra. Jag hade trott det vara onödigt att ånyo påpeka dessa saker här, men jag ser, att det är av vikt, att man konstaterar gamla fakta, och de verifiera och stödja min mening, att vi måste hävda gamla ståndpunkter. Det har jag för övrigt ökade skäl för i utskottets utlåtande, där det heter: »Alldeles oavsett frågan om det befogade, rent sakligt sett, uti motionärernas önskemål.» Vad är då motionärernas önskemål? Jo, just *andra kammarens förut uttalade önskemål*, och här säger man »oavsett detta»! Det betyder att kammaren genom att följa utskottet gör *helt om* i viktiga frågor beträffande vår lukrativa vattenrätt. — Ja, herr talman, jag tvär mina händer!

Herr Hildebrand: Det kanske låter som en saga, men det fanns en tid, då man även på herr Lindhagen kunde ställa det kravet, att han skulle höra på vad en motståndare sade.

Herr Palmstierna talade om ett högerintresse. På det svarade jag med uttryckligt angivande, att det var dessa ord av herr Palmstierna jag åsyftade. Nu kom herr Lindhagen med en längre utredning av att han ej i motiveringen till sin motion hade talat om något högerintresse.

I mitt förra anförande uttalade jag bestämt, att riksdagen naturligtvis har formell rätt att i denna sak skriva till Konungen. Herr Lindhagen uppläste en grundlagsparagraf, som visade, att riksdagen har den rätten. Jag tror, att det vore en fördel för debatten i dessa frågor, om herr Lindhagen verkligen ville försöka höra på och försöka uppfatta även vad en motståndare säger.

Herr Palmstierna ansåg, att grundvalen för mina uttalanden vore borttryckt, därför att vid ett föregående tillfälle riksdagen skulle ha blandat sig i vad regeringen gjorde för att utreda en fråga. Har nu riksdagen gjort det en gång, så blir naturligt-

vis prejudikatet ännu starkare om riksdagen förnyar det, och det är icke riktigt ur realpolitisk synpunkt, att riksdagen så gör. Märka ej herrarna här, att herrar Palmstierna och Lindhagen vilja överrumpla kammaren att göra ett till synes oskyldigt uttalande här? Är det många av kammarens ledamöter som verkligen tagit kännedom om det mycket digra betänkande om vattenrättslagstiftningen som avgivits? Är det många av herrarna här, som äro tillräckligt ordentligt inne i dessa frågor för att kunna gå med på herr Palmstiernas yrkande här, ty man skall komma ihåg, att det visserligen endast lär kallas en överarbetning, men i motiveringen har det sagts tillräckligt ifrån på vad sätt den överarbetningen skall ske. Är verkliga kammaren så insatt i denna fråga, att kammaren kan göra ett uttalande i realiteten? Är det icke riktigare, att kammaren ställer sig på den ståndpunkten att icke alls gå in på frågans realbehandling utan gå med utskottet, med instämmande i vad vice talmannen här, som dock intager en annan ståndpunkt än jag till realfrågan, uttalat sig för, nämligen att kammaren måtte invänta på vad som kommer ifrån konungen, innan riksdagen ingår i realbehandling. Jag tror, att det ändå borde vara tämligen klart, att det är det riktiga behandlingssättet från riksdagens sida, och jag vidhåller mitt yrkande.

Ang. vattenrätts- och dikningslagstiftningskommittéernas förslag m. m.

(Forts.)

Herr Hamilton: Jag inser väl, att det är av allra största vikt, att riksdagen snarast blir i tillfälle antaga en lag rörande vattenrätten, detta så mycket mer sedan de sorgliga förhållandena vid Skagern blivit blottade. Men även om jag stode på samma ståndpunkt i denna fråga som herrar Lindhagen och Palmstierna skulle jag ej våga i detta ögonblick yrka bifall till deras motioner, ty genom ett godkännande av dem skulle andra kammaren ange riktlinjerna för den blivande lagstiftningen, och det synes icke vara klokt för närvarande.

Utskottet har ej velat yttra sig, och det av det enkla skälet att utskottet icke har kunnat gå till botten av frågan på grund av den mångfald annat arbete som förelegat och svårigheten att under den korta tid som stått till buds genomtränga kommittébetänkandet, så omfattande som det är. Utskottet har därför också funnit det riktigast att icke yttra sig om en lag, om vilken man ej vet hur den kommer att se ut, när den kommer att föreläggas riksdagen. Vad veta vi om vad den nuvarande regeringen kommer att framlägga, och än mindre vad till äventyrs en blivande regering framlägger? Därom sakna vi kännedom i detta ögonblick. Det synes mig, fastän jag önskar, att lagen måtte komma fram så fort som möjligt, att det riktigaste vore, att, när lagen av regeringen framlägges för riksdagen, sedan den undergått behöriga granskningar, vi då noga pröva densamma. Då först bör man framställa kritiken och såvitt man kan, om så behöves, förbättra lagen, få in den i den riktning man vill ha den, eller också, om detta icke låter sig göra, det kan ej hjälpas, måste

Ang. vatten-
rätts- och dik-
ningslagstift-
ningskommittéernas för-
slag m. m.
(Forts.)

den avslås för att komma tillbaka en annan riksdag. Men det vore lättsinnigt att nu angiva riktlinjerna för en blivande lagstiftning, och jag säger det, fastän jag ej frångått min gamla ståndpunkt.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Lindhagen: Jag vill bara säga några ord med anledning av greve Hamiltons uttalande om att det vore lättsinnigt att ange några riktlinjer och att man i stället borde lämna frågan öppen. Jag måste då säga, att en sådan negativism synes mig verkligen vara lättsinnig.

Nu är det så, att en hel del av kammarens ledamöter äro emot det syfte, som motionärerna här vilja ha fram. Nåväl, må de då rösta däremot. De åter som förstå, att det ligger något under detta, de som hava en bestämd känsla av att något bör uttalas i den riktning motionärerna föreslagit, må de nu rösta för saken. Men låt oss icke sammansmälta oss till ett enda trask av åsikter, därav intet kommer fram vare sig från den ena sidan eller från den andra.

Herr Palmstierna: Herr talman! Med anledning av herr Hamiltons yttrande ber jag endast att få uppläsa min kläm, som visar hur fullständigt oriktig hans framställning är. Den klämman är skriven så *samlade*, som det över huvud taget kan vara möjligt. Det heter däri: »att riksdagen måtte anhålla, att Kungl. Maj:t ville genom tillsättande av en särskild beredning underkasta den del av det betänkande vattenrätts- och dikningslagstiftningskommittéerna avgivit den 17 december 1910, som angår den lukrativa vattenrätten, sådan omprövning, att ärendet, innan det förelägges riksdagen, blivit föremål för allsidig och omsorgsfull behandling från olika synpunkter, i avsikt att därigenom såväl betrygga ett behörigt tillgodoseende av de olika behov, vilka äro förbundna med kraftproduktionen, som att tillvarata de samhällliga intressen, vilka böra vara bestämmande för den blivande vattenrättslagstiftningen».

Ett beslut i enlighet med denna kritik av det på högerregeringens initiativ tillkomna betänkandet bleve en *opinionsyttring*, som visade regeringarna, att vi icke kunna taga lagförslaget utan vidare.

Herr Hamilton: Herr talman! Jag tar för alldeles givet, att kommittéförslaget kommer att undergå en allsidig prövning; jag vill åtminstone icke betvivla, att det kommer att göra det. Skall man då skriva till Kungl. Maj:t bara för att begära en självklar sak? Det synes mig vara alldeles orimligt. Nej, skall man här besluta en skrivelse, så är man väl tvungen att angiva riktlinjer för den blivande lagen, ty den allsidiga prövningen får man väl antaga att lagen underkastats i allt fall, när den överlämnas till riksdagen.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner på: 1:o) bifall till utskottets hemställan i förevarande två moment, 2:o) avslag å berörda hemställan och bifall i stället till den av herr Palmstierna i ämnet väckta motionen samt 3:o) avslag å utskottets hemställan och bifall i stället till det av herr Lindhagen under överläggningen senast framställda yrkandet; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förstnämnda propositionen. Votering begärdes emellertid, i anledning varav och sedan till kontraproposition antagits den under 2:o) angivna propositionen, nu uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i mom. a) och b) av utskottets förevarande utlåtande nr 86, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den av herr Palmstierna i ämnet väckta motionen.

Omröstningen utföll med 97 ja mot 65 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. c) föredrogs härpå. Därvid yttrade:

Herr Lindhagen: Ut i punkt 2) i min kläm har jag yrkat, att riksdagen, i avvaktan på definitivt förslag till ny vattenrättslagstiftning, ville för sin del besluta två saker:

antingen att i § 8 av lagen den 30 december 1880 angående jordägarens rätt över vattnet å hans grund införa uttryckligt stadgande därom, att tillstånd till överbyggande av kungsådra skall meddelas endast på viss tid ej överstigande 40 år samt en skälig avgift bestämmas för den upplåtna vattenkraften,

eller, om detta ej anses böra bifallas, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t omedelbarligen anhålla, att vid meddelande av koncession för överbyggande av kungsådra sådana bestämmelser, som ovan sägs, måtte inflyta bland koncessionsvillkoren.

Jag skall nu be för min del att i detta sammanhang få yrka bifall till det senare av dessa båda alternativ, det alternativ som förra året i denna kammare samlade 60 röster mot 69, och som överensstämmar med vad andra kammaren med avsevärd majoritet beslutade 1909. Detta är en given konsekvens av den uppfattning som uttalas i motionen, och som en del av de här närvarande då röstade för. Det är nämligen på det sättet, att skall vattenrättslagstiftningen kunna byggas på den grund motionären

Andra kammarens protokoll vid senare riksdagen 1914. Nr 49. 5

Ang. vatten-
rätts- och dik-
ningslagstift-
ningskommittéernas för-
slag m. m.
(Forts.)

Ang. vatten-
rätts- och dik-
ningslagstift-
ningskommit-
téernas för-
slag m. m.
(Forts.)

föreställt sig, behöver i all synnerhet frågan om kungsådrans vara eller icke vara upprätthållas under väntetiden, så att man icke redan nu går och för evärdelig tid skänker bort besittningsrätten till denna vattenkraft, varigenom syftet med denna reglering, nämligen att i någon mån förvandla dessa större vattendrag till publika vatten, skulle i väsentliga delar tillintetgöras. Det är en alldeles nödvändig konsekvens av detta.

Nu har i denna punkt utskottet — icke fullt logiskt i förhållande till sin första ståndpunkt att lämna hela frågan öppen — intagit en bestämd position, den nämligen att man bör låta allt fortgå på sätt hittills har skett genom att skänka bort besittningsrätten till vattenkraften för evärdelig tid, den ena kungsådran efter den andra. Om utskottet varit konsekvent, skulle utskottet hava sagt, att detta är en sådan fråga som bör hållas öppen och undersökas, men som utskottet icke vill taga position till; men här har utskottet erinrat sig den position, som utskottet intog förra året, och så fallit tillbaka på den i denna punkt. Följaktligen stämma icke de båda ståndpunkter, som utskottet i de olika punkterna här har intagit, fullt med varandra, ehuru väl ju man kan förstå, hur denna skiljaktighet uppkommit. Jag skall ej trötta kammaren med att nu vidlyftigt tala om kungsådran. En redogörelse för densamma återfinnes i min motion, sidd. 9—22, till vilken jag får hänvisa intresserade.

Emellertid, herr talman, på grund av vad jag nu anfört, och i konsekvens med den uppfattning som av mig uttalats under 1:a punkten, ber jag att få yrka bifall till det senare alternativet i min 2:a hemställan.

Herr vice talmannen D. Persson: Herr talman! Jag skall endast anhålla att få yrka bifall till utskottets förslag i det nu föreliggande momentet.

Utskottet hänvisar, såsom herrarna finna på sid. 49 i utlåtandet, till det beslut, som utskottet fattade förlidet år, och som då godkändes av såväl första som andra kammaren. Vi hava icke ansett lämpligt, att man nu skulle komma med någon ny lagstiftning, någon speciallagstiftning, förrän frågan prövats i sin helhet och i ett sammanhang; och då kammaren i de båda föregående momenten godkänt utskottets hemställan, så synes det mig, att kammaren i konsekvens därmed borde godkänna också momentet c). Vi hänvisa just till de villkor, som i fjor framställdes; och om tiden icke vore så långt framskriden, skulle jag upprepa de villkor, som Kungl. Maj:t då bestämde sig för vid upplåtandet av kungsådra åt Tuna fabriksaktiebolag. Det är mycket skarpa villkor som då bestämdes, t. ex. det i punkt VIII »att dammägaren jämväl skall vara underkastad de ytterligare villkor rörande rätten att tillgodogöra sig vattnet i kungsådran, som kunna föranledas av ny lagstiftning beträffande vattenrätten och därmed sammanhängande ämnen»; och så undan för undan punkt efter punkt. Men det är ganska långt, och

jag skall icke tillåta mig att uppläsa de andra villkoren, som också de äro mycket hårda, och beträffande vilka det är klart att man får lita på att Kungl. Maj:t kommer att gå samma väg för de fall, som kunna förekomma under den korta tiden tills man får nytt lagförslag i ämnet.

Jag får sålunda, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. vatten-
rätts- och dik-
ningslagstift-
ningskommittéernas för-
slag m. m.
(Forts.)

Herr Palmstierna: Herr talman! Jag skall också vara kort: jag skall inskränka mig till att *konstatera*.

Jag konstaterar alltså, att denna kammare 1909, *fastän kammaren då visste att en utredning pågick*, likväl uttalade sig för begränsning till viss tid för överbyggande av kungsådra. Nu upprepas oupphörligt av ordföranden i utskottet, att med hänsyn till utredningen vi icke skola göra något uttalande. Den ståndpunkten gillades *icke* 1909.

Vidare menade herr vice talmannen, att vi icke skulle fatta något beslut i fråga om begränsningen till viss tid av rätten till överbyggande av kungsådra. Beträffande den saken har denna kammare, såsom han nyss själf nämnde, förut, och med en helt annan samsättning än den nuvarande, fattat det beslutet att *en begränsning är nödvändig*.

Jag vill endast *konstatera* detta, för att visa att det är en *verklig* och *påtaglig svängning* som skett, en svängning som kommer att bli ödesdiger för vår ekonomiska politik. Jag hoppas och tror, att när folket i landet får klart för sig vad som försiggår, det skall bli en reagens tillräckligt stark för att sådana beslut i framtiden skola upprivas.

Herr vice talmannen, D. Persson: Jag vill bara säga den siste talaren, att det skulle vara en svängning, om kammaren fattade ett annat beslut nu, än den fattade sistlidet år och det är på den grund, jag yrkar bifall till utskottets hemställan. Jag vill hoppas, att kammaren vidhåller den uppfattning, som såväl denna kammare, som första kammaren förlidet år gjorde gällande.

Herr Lindhagen: Ja, i det sista har ju vice talmannen rätt, nämligen att andra kammaren i fjol gjorde en vändning mot den grundsats, som uttalades 1909 och även i viss mån mot de grundsatser, som förut blivit uttalade i denna kammare. När jag tänker på denna omkastning, eller jag skulle snarare vilja säga bortkastning av grundsatser, kan jag icke annat än med saknad erinra mig åren 1900 och 1902, då det fanns en verklig andra kammare, som nästan enhällig stod bakom kravet att då icke skänka bort t. ex. rätten till koncession på kraftledning för evärdlig tid, utan till och med definitivt i lagstiftningen bestämde en tid av högst 40 år. Och för det kravet talade och röstade i lagutskottet och även sedan i kammaren

Ang. vatten-
rätts- och dik-
ningslagstift-
ningskommitté-
ernas för-
slag m. m.
(Forts.)

den dåvarande högerns bemärkte män, såsom prosten Redelius, Jansson i Djursätra, Sjöberg i Bodaryd, Nilsson i Skärhus, och det var en härlig fröjd att se, med vilken entusiasm man i lagutskottet ryckte in mot första kammarens uppfattning i detta fall. Vad har inträffat, att det inom denna kammare gått så tillbaka? Icke blott högern utan även liberalerna äro fullständigt borta från dessa grundsatser i vår ekonomi, som gå ut på, att staten dock i all rimlighets namn skall taga till vara litet av dessa naturens härligheter och icke lämna vind för våg det sista den har kvar. Dit synes man nu ha fått den definitiva lagstiftningen, att den icke har något egentligen att lagstifta om. Jag hoppas, att denna omkastning av grundsatser, som ägde rum förra året, nu måtte utbytas mot en verklig återgång till kammarens grundsatser från 1909 och föregående år, och i den förhoppningen ber jag att få vidhålla mitt yrkande.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositionen först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag därå och bifall i stället till det av herr Lindhagen under överläggningen framställda yrkandet; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja godkänd. Då votering emellertid begärdes, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en voteringsproposition av följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i mom. c) av utskottets förevarande utlåtande nr 86, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit det av herr Lindhagen under överläggningen framställda yrkandet.

Omröstningen utvisade 78 ja mot 71 nej, vid vilken utgång kammaren således bifallit utskottets hemställan.

§ 8.

Föredrogos vart för sig särskilda utskottets nr 1 utlåtanden:

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande av elektrisk belysning m. m. i vissa truppförbands kasern-etablissemang;

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande av värmeledning och vattenklosetter inom generalstabens byggnad m. m.; och

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande av en tvätt- och badinrättning för arméns intendenturförråd i Boden.

Utskottets i nämnda utlåtanden gjorda framställningar biföllos av kammaren.

§ 9.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 6, i anledning dels av en inom andra kammaren av herr Palmstierna väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder för beredande av bättre vård i vissa fall åt barnsängskvinnor jämte nyfödda barn, dels av första kammarens beslut med anledning av en inom kammaren väckt motion av herr Steffen i samma ämne.

Ang. bättre vård åt barnsängskvinnor jämte nyfödda barn.

I en inom andra kammaren väckt, till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 168, hade herr *Palmstierna* hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t ville föranstalta om en utredning angående vilka åtgärder, som från det allmännas sida borde vidtagas, för att i huvudsaklig överensstämmelse med vad i motionen yttrats, dels i tätare bebyggda orter, industrisamhällen och dylikt, bereda mindre bemedlade barnsängskvinnor jämte nyfödda barn tillfälle att vid tiden omkring förlossningen erhålla tjänlig och kostnadsfri vård utom hemmet å för ändamålet anordnad plats, dels i övrigt genom direkt understöd, utgående såsom ersättning för direkta omkostnader vid förlossningar i hemmet — för barnmorska m. m. — tillförsäkra mindre bemedlade barnsängskvinnor jämte nyfödda barn den vård, som dessa till befordrande av släktets sundhet och hälsa behövde.

Vidare hade till utskottet remitterats ett från första kammaren ankommet protokollsutdrag, innefattande delgivning av kammarens beslut över dess andra tillfälliga utskotts utlåtande i anledning av en av herr *Steffen* väckt motion, nr 80, i samma ämne samt utvisande, att första kammaren för sin del beslutat, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t i sammanhang med pågående utredning angående införande av obligatorisk sjukförsäkring, jämväl ville föranstalta om utredning, huruvida och i så fall vilka åtgärder borde vidtagas för att i huvudsaklig överensstämmelse med vad i nyssnämnda utlåtande yttrats dels tillförsäkra mindre bemedlade barnsängskvinnor jämte nyfödda barn den vård vid förlossningar i hemmet, som dessa till befordrande av släktets sundhet och hälsa behövde, dels i övrigt bereda mindre bemedlade barnsängskvinnor jämte nyfödda barn tillfälle att vid tiden omkring förlossningen i händelse av behov erhålla tjänlig vård utom hemmet å för ändamålet anordnad plats.

Utskottets hemställen innefattade,

a) att andra kammaren måtte biträda första kammarens ifrågasvarande beslut; och

Ang. bättre
vård åt barn-
sängskvinnor
jämfte nyfödda
barn.

(Forts.)

b) att herr Palmstiernas ovanberörda motion måtte anses besvarad genom vad utskottet i mom. a) hemställt.

Vid utlåtandet fanns emellertid fogad reservation av herrar *Kant, O. Nilsson* i Örebro, *Andersson* i Härrklättan, *Sjögren* och *Persson* i Västervik, som föreslagit,

a) att andra kammaren behagade på det sätt biträda första kammarens i förevarande ärende fattade beslut, att andra kammaren ville för sin del besluta, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t — antingen i sammanhang med pågående utredning angående införande av obligatorisk sjukförsäkring eller oberoende därav — jämväl ville föranstalta om utredning, huruvida och i så fall vilka åtgärder borde vidtagas för att i hufvudsaklig överensstämmelse med vad i reservationen yttrats dels tillförsäkra mindre bemedlade barnsängskvinnor jämfte nyfödda barn den vård vid förlossningar i hemmet, som dessa till befordrande av släktets sundhet och hälsa behövde, dels i övrigt bereda mindre bemedlade barnsängskvinnor jämfte nyfödda barn tillfälle att vid tiden omkring förlossningen i händelse av behov erhålla tjänlig vård utom hemmet å för ändamålet anordnad plats; och

b) att herr Palmstiernas motion måtte anses besvarad genom vad i mom. a) hemställts.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr *Kant*: Herr talman, mina herrar! I dag för 14 dagar sedan hade denna kammare att behandla en av herr *Welin* väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning angående den avtagande nativiteten, dess orsaker och botemedel. Under den debatt, som härom förekom, framhölls från flera håll i kammaren, att den fråga, som då var före, måste betraktas såsom en av de viktigaste, som vore föremål för behandling vid denna riksdag. På grund av den mångfald frågor av social och medicinsk natur, som den då omhandlade motionen i sig inneslöt, och då det ej ansågs möjligt att med bibehållande av nödig planmässighet, sammanföra alla dessa frågor i en utredning, blev emellertid motionen av kammaren avslagen.

Under berörda debatt tillät jag mig för min del att bland annat erinra om den nu föreliggande, av herr *Palmstierna* väckta motionen om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning angående vilka åtgärder från det allmännas sida borde vidtagas för beredande av bättre vård åt mindre bemedlade barnsängskvinnor och deras nyfödda barn, och uttalade jag som min mening, att vad herr *Palmstierna* sålunda föreslagit vore ett praktiskt steg i rätt riktning mot lösningen av nativitetsproblemet.

Nu ligger det emellertid enligt mitt förmenande stor vikt

på den omständigheten, hur den ifrågavarande utredningen skall verkställas. Att en utredning skall komma till stånd, därom tyckas alla vara ense, men i fråga om hur denna utredning skall genomföras, därom råder icke samma enstämmighet. Herr Palmstierna föreslår i sin motion, att riksdagen ville besluta att skriva till Kungl. Maj:t och begära en dylik utredning utan att därvid yttra sig om hur denna utredning skulle ske; herr Steffen däremot har i en inom första kammaren väckt motion hemställt, att ifrågavarande utredning skulle verkställas i sammanhang med den nu pågående utredningen angående införande av obligatorisk sjukförsäkring. Denna herr Steffens motion har ock, som bekant, av första kammaren bifallits.

Ang. bättre
vård åt barn-
sängskvinnor
jämfte nyfödda
barn.
(Forts.)

För min del kan jag dock icke annat än finna det olyckligt att sammankoppla den nu föreliggande frågan med frågan om obligatorisk sjukförsäkring. Dessa frågor höra icke med nödvändighet tillsammans. I det ena fallet är det fråga om beredande av *bättre vård* åt en barnamoder och hennes nyfödda barn, i det andra fallet åter är det fråga om att bereda dem de nödiga existensmedlen för deras uppehälle under moderns av barnsörden förorsakade svaghetstillstånd. Detta har herr Palmstierna i sin motion noga beaktat; även herr Steffen har i sin motion delvis gjort detsamma, men ej konsekvent fasthållit därvid.

Ser man nu efter, vilka vägar motionärerna peka på för ernående av den äskade bättre vården av mindre bemedlade barnsängskvinnor och deras nyfödda barn, finner man, att dessa äro i huvudsak följande, nämligen: 1. anordnande av förlossningsanstalter och mindre barnbördshem i större antal än som nu förefinnes, 2. vidtagande av åtgärder för beredande i större utsträckning än nu är fallet av effektiv barnmorskehjälp vid förlossning och 3. vidtagande av åtgärder, särskilt vad de fattigare hemmen angår, för vinnande av biträde även efter förlossningen genom så kallade hemsköterskor. Alla de sålunda föreslagna åtgärderna äro uppenbarligen åtgärder av medicinsk natur, vilka icke ha något med försäkringsspörsmålet att skaffa. Detta synes även första kammarens andra tillfälliga utskott till en början hava beaktat. Läser man nämligen dess utlåtande, lär man icke kunna undgå att tolka vad som efter de inledande orden förekommer från sista stycket å sid. 2 till andra stycket å sid. 5 annat än som goda skäl för förebringande av utredningen angående nu ifrågavarande spörsmål ur medicinska synpunkter utan sammanblandning med utredningen om den obligatoriska sjukförsäkringen.

Så säger utskottet å sid. 2: »I likhet med motionären har utskottet trots sig finna, att spörsmålet om tillförsäkrandet av *en god vård* åt obemedlade barnsängskvinnor och deras nyfödda barn i främsta rummet bör vinna beaktande, då detta säkerligen äger stor betydelse för såväl individen som hela vårt folk.» Vidare säger utskottet efter att å sid. 3 ha ordat om upprättande av s. k. barnbördshem och anordnande av fri barnmorskehjälp å

Ang. bättre
vård åt barn-
sängskvinnor
jämfte nyfödda
barn.

(Forts.)

sid. 4: »Att sålunda även frågan om införande i vårt land av barnbördshem i någon form med snaraste bör komma under behandling synes utskottet uppenbart, i all synnerhet, som vi i detta avseende torde stå efter flera av våra grannländer.» Men sedan å sid. 5 svänger utskottet om och, efter att hava refererat ett yttrande av dåvarande civilministern vid överlämnandet till socialstyrelsen av frågan rörande utredningen om införande i vårt land av obligatorisk sjukförsäkring, hemställer utskottet, att utredningen av frågan om beredande av bättre vård åt barnsängskvinnor och deras nyfödda barn skall verkställas i sammanhang med sistberörda utredning.

Men nu vill jag fråga: tror verkligen herr Steffen och första kammaren, att det är socialstyrelsens sak att utreda exempelvis frågan om uppförande av nya förlossningsanstalter eller förändring av redan befintliga mindre sjukstugor till barnbördshem? Att så icke är fallet, torde vara uppenbart; att utreda frågan om byggande av sjukhus ligger icke inom socialstyrelsens verksamhetsområde. Hur dugande och vittseende de män, som för närvarande ha ledningen inom socialstyrelsen, än må vara, kan man ej begära, att de skola särskilt intressera sig även för dylika ärenden.

På ett ställe i sin motion säger herr Steffen, efter att strax förut hava talat om barnbördshjälp i hemmet, följande: »Självklart är, att alternativ vård å *barnbördshus* bör ingå i de förmåner, som de obligatoriska sjukförsäkringskassorna skola vara skyldiga att skänka sina kvinnliga medlemmar.» Men herr Steffen förbiser det enkla faktum att — för att sådana vård skall vara att tillgå — först och främst erfordras, att förlossningsanstalter i tillräckligt antal finnas. Detta är, enligt vad medicinalstyrelsen vitsordat, för närvarande icke fallet. Därför gäller det nu bland annat att utreda, hur vi skola få tillräckligt många sådana förlossningsanstalter och barnbördshem. Hur detta kan göras till en försäkringsfråga, det kan åtminstone jag för min del icke förstå. Utredningen härom bör enligt min mening i stället lämpligast verkställas av medicinska auktoriteter jämsides med det att frågan om obligatorisk sjukförsäkring utredes av socialstyrelsen. Ja, man kan till och med säga, att utredningen om och även själva anordnandet av förlossningsanstalter och mindre barnbördshem måste föregå utredningen om införandet av moderskapsförsäkring, så att, om därvid bestämmes, att moderskapsförsäkring i vissa fall skall utgå i form av vård å dylika anstalter, sådana anstalter då i erforderligt antal finnas för att mottaga de barnamödrar, som äro i behov av och äga rätt till dylik vård. När herr Steffen förutsätter något annat, har han enligt min mening uppenbarligen sammanblandat målet för moderskapsförsäkringen med medlet att nå detta mål.

Vad därefter angår denna kammars andra tillfälliga utskotts utlåtande i ämnet har utskottets majoritet förklarat sig för sin del vara av den mening, »att föreliggande, synnerligen

behjärtansvärda fråga lämpligen finner sin lösning genom att hänskjutas till behandling i samband med den redan av Kungl. Maj:t föranstaltade utredningen angående obligatorisk sjukförsäkring». Till stöd för denna mening åberopar utskottet allenast ett av kungl. socialstyrelsen avgivet yttrande i ämnet. Men då vill jag för min del säga det, att man lika väl kan av socialstyrelsens yttrande vinna stöd för den meningen, att ifrågavarande utredning lämpligen bör ske oberoende av utredningen av frågan om införande av obligatorisk sjukförsäkring. Ty i slutet av sitt yttrande säger socialstyrelsen:

*Ang. bättre
vård åt barn-
sängskvinnor
jämfte nyfödda
barn.
(Forts.)*

»Att för det i ovan berörda motioner avsedda ändamål föranstalta om en särskild, av utredningen angående sjukförsäkrings omdaning oberoende utredning, kan enligt styrelsens mening knappast ifrågasättas, åtminstone icke i vidare mån, än att, oberoende av utredningen om obligatorisk sjukförsäkring och frågan om moderskapsförsäkringen i dess helhet till äventyrs kunde särskilt för sig utredas, vilka åtgärder kunde från det allmännas sida och, utan föregripande av moderskapsförsäkringsfrågan i dess helhet, mera omedelbart vidtagas för ökandet av antalet förlossningsanstalter i riket samt för underlättande av vård å dessa av mindre bemedlade barnsängskvinnor ävensom för tillhandahållandet av så kallade hemsköterskor.»

Häri genom har ju socialstyrelsen medgivit, att utredningen av dessa sistberörda frågor kunna ske utan sammanhang med utredningen av frågan om införande av obligatorisk sjukförsäkring. Och när det icke är något annat än uppförande av förlossningsanstalter och barnbördshem i större antal än som nu förefinnes samt beredande i större utsträckning än nu är fallet av effektiv barmorskehjälp åt mindre bemedlade barnsängskvinnor, som herr Palmstierna i sin motion föreslår, kan jag ej finna annat än att det är ganska svaga skäl, som utskottets majoritet andrager, när densamma till stöd för sin mening allenast åberopar vad socialstyrelsen i sitt yttrande anfört.

Av vad jag sålunda haft äran andraga torde framgå, att jag liksom övriga reservanter anser det mindre välbetänkt att överlämna detta ärende till socialstyrelsen för utredning i sammanhang med utredningen av frågan om införande av obligatorisk sjukförsäkring, och detta även av det skäl, att utredningen av denna fråga, som av alla anses så viktig, därigenom komme att fördröjas i flera år, enär socialstyrelsen för närvarande har under behandling flera andra stora och tidsödande försäkringsfrågor, som tränga till sin lösning. Därför skulle jag, såsom övriga reservanter, helst velat hemställa om bifall till herr Palmstiernas motion oförändrad. Då emellertid ringa utsikt lär förefinnas att förmå första kammaren att frångå sitt i ärendet fattade beslut, hava vi endast dristat oss att förorda en mindre jämkning i detta beslut samt föreslagit, att andra kammaren behagade på det sätt biträda första kammarens i förevarande ärende fattade beslut, att andra kammaren ville

Ang. bättre
vård åt barn-
sängskvinnor
jämfte nyfödda
barn.

(Forts.)

för sin del besluta, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville föranstalta om nu ifrågasvarande utredning antingen i sammanhang med pågående utredning angående införande av obligatorisk sjukförsäkring eller oberoende därav.

Nu har häremot inom utskottet framställt den invändningen, att man genom att ej taga första kammarens beslut oförändrat skulle riskera att hela frågan faller vid denna riksdag. Genom att bifalla vad vi föreslagit kommer emellertid icke första kammarens beslut att upphävas, utan det kommer allenast att därtill göras ett litet tillägg, som möjliggör för Kungl. Maj:t att, *om så anses lämpligt*, lägga utredningen efter en annan linje än den som herr Steffen utstakat. Och för min del betvivlar jag ej att första kammaren skall hava det förtroendet för Kungl. Maj:t, att kammaren vill gå med på att överlämna åt Kungl. Maj:t att avgöra vad som i detta fall är lämpligast.

Herr talman! På grund av vad jag sålunda anfört och då jag är övertygad, att utredningen av denna för nativitetsproblemet lösning så viktiga fråga väsentligen påskyndas, om det av mig och övriga reservanter framlagda förslaget vinner kammarens bifall, tillåter jag mig härmed hemställa om bifall till vår reservation. Jag vill dock därvid göra en liten ändring, i det jag yrkar att det i reservationens kläm förekommande ordet »jämväl» efter sista tankestrecket måtte få utgå.

Herr Enderstedt: Herr talman! Jag skall försöka fatta mig så kort som möjligt och icke giva mig in på någon längre utredning i det ämne, som här föreligger. Det är, som den föregående talaren yttrat, fråga om att *praktiskt* gripa sig an med en viss del av det stora problem, som herr Welin lade framför oss i sin s. k. nativitetsmotion. Det gäller att söka ordna det så, att den tid, som sammanfaller med nedkomsten för dessa mindre bemedlade kvinnor, icke skall bli en tid av särskilt svåra umbäranden, samt att vi skola kunna lämna den vård åt såväl modern som barn, att varken modern eller barnet skola lida men för framtiden.

Nu har den ärade föregående talaren velat framhålla, att denna fråga i första hand är en medicinsk fråga, och att därför medicinalstyrelsen bör taga den om hand, såvida icke en särskild kommitté finge utreda spörsmålet. Jag ser frågan främst som en *social* fråga, och detta har också utskottets majoritet gjort. Som kammaren vet, har socialstyrelsen i uppdrag att utreda frågan om sjukförsäkring. Den ifrågasvarande moderskapsförsäkringen och vården av barnsängskvinnor är enligt min uppfattning ingenting annat än en del av sjukförsäkringen. Förlossningen och det tillstånd, som därmed följer, kunna anses som en sjukdom. Därför kan man mycket väl, som i utlandet flerstädes skett, låta moderskapsvården sammanfalla med sjukförsäkringen. Det är icke blott fri medicin, fri vård av barnmorska, fri läkare och dylikt, som det kan bli tal om, utan till mo-

derskapsvården hör annat, som icke är mindre viktigt. Dit hör hjälp in natura. Det har framkastats tanke på hemsköterskor, hjälpkvinnor, som skola taga sig an de sysslor, som i hemmet förekomma, så att icke detta råkar i vanvård under den tid, husmodern är sjuk.

Ang. bättre
vård åt barn-
sängskvinnor
jämfte nyfödda
barn.

(Forts.)

Frågan är sålunda i ännu högre grad en social fråga än en medicinsk. Så har också socialstyrelsen fattat den. Styrelsen har sagt, att då den har hand om sjukförsäkringen, skulle den helst se, att den finge utreda denna fråga om barnbördshus och vård av barnsängskvinnor. Socialstyrelsen vill sålunda ytterst gärna ha denna utredning om hand. Nu säger man, att detta skulle fördröja frågan och försinka dess lösning. Det är dock icke alldeles säkert, att det behöver betyda ett fördröjande. Utskottet har sagt, att om socialstyrelsen funne lämpligt, kunde den bryta ut den föreliggande frågan ur den stora utredningen, men även om så vore, att man i värsta fall förlorade ett år, så skulle man därmed vinna ökad helhet. Man skulle få fram mera enhetliga principer och få det verk, man ville skapa, mera fullfärdigt. Om en särskild kommitté tillsattes, skulle den få sätta sig in i frågan från början. Socialstyrelsen har tänkt sig in i denna sak och kan anses ganska väl skickad att lösa frågan. Om det bleve en särskild kommitté, skulle det uppstå dualism. För däremot socialstyrelsen utreda saken, blir det större enhetlighet.

Det hade naturligtvis varit önskvärt, om motionären i denna kammare och motionären i första kammaren hade rådgjort med varandra, så att de icke alldeles varandra ovetande väckt var sin motion. Denna anmärkning träffar icke herr Palmstierna utan träffar herr Steffen. Alla äro vi eniga om, att här något bör göras. Till och med första kammaren har utan votering bifallit herr Steffens yrkande, och detta är detsamma som herr Palmstiernas med den skillnaden, att den senare vill ha en fristående kommitté, under det herr Steffen vill hänskjuta frågan till socialstyrelsen. Första kammaren har som sagt bifallit herr Steffens motion, och det efter ett ganska radikalt utlåtande av ett av kammarens tillfälliga utskott. Vi äro, som herrarna funnit av utlåtandet, i sak alldeles eniga. Vi tvista icke alls om det behjärtansvärda ändamålet utan ha endast olika uppfattning om de *vägar* man helst bör gå. Vi ha också inom utskottet varit av den meningen, att vi icke böra riskera frågans fall, men det göra vi, om kamrarna stanna vid olika beslut. Första kammaren har hunnit före oss. Det är också ett skäl, varför vi böra följa första kammarens beslut, helst som kammaren gått så långt som den verkligen gjort. Men det är icke blott detta formella skäl, att första kammaren kommit före, som gör, att vi böra bifalla herr Steffens motion, utan jag anser, att själva saken gagnas mest, därigenom att man följer första kammaren. Socialstyrelsens yttrande är visserligen avgivit med en viss reservation, såsom herr Kant framhöll, men den som läser utlåtandet finner, att styrelsen gärna önskar utreda frågan i hela dess vidd, och med eftertryck betonas, att vården av barnsängskvinnor bör ingå i den allmänna sjukvården. Då vi herr talman, i sak äro fullständigt ense, och då vi icke alls böra riskera frågans fall, och då många av oss anse frågan bäst främ-

*Ang. bättre
vård åt barn-
sängskvinnor
jänte nyfödda
barn.* jas genom att hänskjutas till socialstyrelsen, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

(Forts.) Med herr Enderstedt förenade sig herrar *Gustafsson* i Brånsta, *Eurén, Johanson* i Vetlanda, *Zelahn* och *Johanson* i Gäre.

Herr *Wavrin*sky: Herr talman, mina herrar! Då jag helt och hållet delar den uppfattning, som nyss uttalades av herr *Kant*, skulle jag kunnat nöja mig med att instämma med honom, men jag anser mig dock böra yttra ännu några ord i frågan. Jag kan då icke annat än uttala min stora förvåning över, att såväl första kammaren som utskottets majoritet kunnat tillstyrka, att den utredning, som föreslås i utskottets kläm, skall hänskjutas till socialstyrelsen. Det påyrkas sålunda utredning angående de åtgärder, som erfordras för att dels tillförsäkra mindre bemedlade barnsängskvinnor jänte nyfödda barn den vård vid förlossningar i hemmet, som dessa till befordrande av släktets sundhet och hälsa behöva, dels i övrigt bereda mindre bemedlade barnsängskvinnor jänte nyfödda barn tillfälle att vid tiden omkring förlossningen i händelse av behov erhålla tjänlig vård utom hemmet å för ändamålet anordnad plats.

Jag kan för min del icke förstå annat än att allt detta är saker, som det absolut tillhör medicinska myndigheter att bedöma. Inom socialstyrelsen har man, såvitt mig är bekant, icke en enda person, som har förmåga att utreda en sådan sak som här är i fråga. Inom medicinalstyrelsen däremot finnas särskilt sakkunniga personer på detta område. Det tillhör medicinalstyrelsen enligt den instruktion, som för några få år sedan utfärdades för densamma, att vaka över icke blott barnmorskorna utan även över barnbördsanstalterna liksom över alla andra slags sjukvårdsanstalter i riket, varvid även det sätt, varpå de uppföras och skötas, skall övervakas. Allt detta är ju också sådant, som ingår i det förslag, som är framställt av utskottet. Hur kan man då begära, att Kungl. Maj:t, som för blott några år sedan utfärdade instruktion för medicinalstyrelsen, nu skall slå sig själv på fingrarna genom att taga från medicinalstyrelsen det ifrågasatta uppdraget och överlämna det till socialstyrelsen? Jag kan icke tro, att Kungl. Maj:t går den vägen.

Det är egentligen detta jag velat uttala men vill dessutom säga, att jag icke kan tänka mig, att ej första kammaren skall gå med på reservanternas förslag, då det endast skulle innebära ett obetydligt tillägg av praktisk innebörd till första kammarens beslut, och helst som man efter närmare betänkande nog bör inse, att frågan icke *kan* utredas av socialstyrelsen, utan att det måste ske genom medicinalstyrelsen eller åtminstone en *medicinsk* myndighet. Man kan ju tänka sig, att en kommitté tillsättes, i vilken den medicinska erfarenheten har säte och stämma, — det vore också ett sätt att ordna saken —, men skall utred-

ningen ske genom en *myndighet*, kan det icke bli annat än genom medicinalstyrelsen.

Jag yrkar alltså bifall till reservanternas förslag.

Ang. bättre
vård åt barn-
sängskvinnor
jämfte nyfödda
barn.

(Forts.)

Herr Vahlquist: Jag vill med några få ord uttala min anslutning till herr Kants reservation. Alla veta vi, att frågan är av stor vikt och betydelse, och därom tyckas båda kamrarna vara ense, men jag är också övertygad om, att frågan bör lösas så fort som möjligt, och jag tror verkligen, att om man vill nå det målet, bör man gå den väg, som reservanterna anvisa. Jag tror för min del liksom herr Kant och den näst föregående talaren, att det icke kan vara någon risk för, att ej första kammaren skulle biträda ett sådant förslag som det av reservanterna framlagda, om andra kammaren bifaller detta. Jag håller tvärtom före, att om första kammarens uppmärksamhet i tid blivit fäst på frågan, skulle den också gått samma väg. Jag ber sålunda, herr talman, att få instämma i herr Kants yrkande.

Herr Palmstierna: Herr talman! Det må vara i sin ordning, att även motionären yttrar sig i den här saken. Vi ha haft ett par långa debatter om nativitet och sedlighet, men jag har icke velat blanda mig i dessa allmänna debatter. Jag anser, att det är mera skäl att begränsa sig till något spörsmål, där man kan samla eu majoritet och därigenom få *åtgärder* till stånd, och jag hoppas, att den här föreslagna åtgärden också skall visa sig gagnelig.

Beträffande ärendets behandling vill jag säga, att då jag skrev motionen, lade jag den direkt som en *hälsovårdsfråga*. Jag ville begränsa den till detta och icke behandla den som ett *försäkringsspörsmål*. Så väcktes min motion i första kammaren, och jag fann till min förvåning, att man därvid hopkopplat frågan med moderskapsförsäkringen, varigenom den vreds i en riktning, som jag icke ansåg lämplig, och jag skulle mycket beklaga, ifall frågan bleve ohjälpligt förbunden med moderskapsförsäkringen och genom denna med den obligatoriska sjukförsäkringen. När betänkandet angående sistnämnda fråga kan framkomma, när Kungl. Maj:t blir färdig med ett förslag, när båda kamrarna bli eniga om saken, det vet sannerligen ingen av oss. Men av den anslutning, som den här förevarande frågan vunnit, se vi, att det är möjligt att snart få åtgärder till stånd vad *den* beträffar. Och för att snarast möjligt få någonting gjort anser jag bäst att följa reservanternas linje.

Jag har varit i tillfälle att tala med generaldirektören i medicinalstyrelsen, och han var mycket intresserad för att just reservanternas förslag skulle gå igenom. Icke av ämbetsmaktlystnad — skulle det förefinnas någon sådan är det på de vägar, där man sökt vrida det hela till en försäkringsfråga — utan av rent intresse för saken hade vederbörande redan plan-

Ang. bättre
vård åt barn-
sängskvinnor
jämfte nyfödda
barn.
(Forts.)

lagt en utveckling av anstaltsvården och en höjning av understödet till barnsängskvinnor med motionen som utgångspunkt. Motionen går ut på att få till stånd sådana förlösningshem, som vi ha hos baron Adelswärd på Åtvidaberg och vid Jonsered, och att bereda ökat understöd åt barnsängskvinnor. Som herr Wavrinsky framhöll, är frågan således väsentligen en hälsovårdsfråga och den har i andra länder kunnat lösas utan direkt samband med moderskapsförsäkringen. Jag hoppas, att utskottets majoritet skall behjerta de synpunkter, som jag här framhållit, och icke insistera på att vidhålla sin ståndpunkt utan bifalla reservationen.

Häruti instämde herr *Molin* i Dombäcksmark.

Herr Enderstedt: Herr talman! Jag skall visst icke insistera eller hålla något långt anförande, men jag vill säga, att det är svårt att dra upp gränsen mellan de områden, som beröra socialstyrelsens och medicinalstyrelsens verksamhet härvidlag. Nu har medicinalrådet Wavrinsky förklarat, att saken rätteligen bör höra till medicinalstyrelsen, och hans och andras synpunkter i detta avseende förstår jag väl. Men om det råkat finnas några medlemmar här av socialstyrelsen, så tror jag, att dessa lika energiskt skulle talat för frågans hänskjutande till socialstyrelsen. Detta verkar således åtminstone icke övertygande på mig. Nu har ju utskottsmajoriteten erkänt, att denna fråga naturligtvis har en medicinsk betydelse också. Utskottet har sagt, att det kunde vara möjligt att, om så ansåges lämpligt, åstadkomma ett samarbete mellan medicinalstyrelsen och socialstyrelsen. Häremot invänder man, att detta vore orimligt. Jag vet icke, varför det skulle vara så orimligt. Visserligen är det fråga om två höga kungliga verk, men de äro väl icke så höga, att de icke rymmas under samma tak.

Nu har det också sagts, att vi skulle förlora tid, om vi läte frågan gå till socialstyrelsen. Ja, därom har jag redan yttrat mig förra gången jag hade ordet. Jag tror ej, att vi skulle förlora så mycket tid, men i stället skulle vi vinna, att det hela bleve bättre utrett. Herr Palmstierna har i sin motion icke yrkat, att utredningen skulle ske genom medicinalstyrelsen, utan han har begärt en utredning i allmänhet. Och vad det angår att tillsätta en kommitté för ändamålet, så har jag den uppfattningen, att vi redan ha tillräckligt många kommittéer.

Jag skall därför, herr talman, be att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Kant: Herr talman! Blott ett par ord med anledning av herr Enderstedts första anförande. Jag vill då till en början framhålla, att alldeles oberoende av frågan om införande av obligatorisk sjukförsäkring och moderskapsförsäkring måste frågan om anskaffande av nya förlösninganstalter och barnbörds-

hem utredas, då vi ej hava sådana i erforderligt antal. Att detta är en fråga, som direkt hör under medicinalstyrelsen, det har ju en på detta område så sakkunnig person som herr Wavrinsky nyss vitsordat.

Ang. bättre
vård åt barn-
sängskvinnor
jämfte nyfödda
barn.

(Forts.)

Herr Enderstedt säger, att det skulle gagna saken mera, om andra kammaren nu förenade sig med första kammaren i dess beslut. Men då måtte herr Enderstedt ej ha hört den passus i mitt första anförande, då jag sade, att det är alldeles nödvändigt, att utredning av frågan om uppförandet av nya barnbördsanstalter icke blott går jämsides med utredningen av frågan om moderskapsförsäkring och obligatorisk sjukförsäkring, utan rent av måste gå före densamma. Om obligatorisk sjukförsäkring och moderskapsförsäkring införes, kommer nämligen med all sannolikhet att därvid bestämmas, att i vissa fall moderskapsförsäkring skall utgå i form av fri vård å barnbördshus. Vi måste väl då först se till, huru vi skola få ett tillräckligt antal sådana sjukhus, när från alla sakkunniga håll vitsordas, att vi icke hava detta. Förrän vi bestämma, om försäkringen skall utgå på det angivna sättet, måste vi sålunda ha utrett, huru erforderliga förlossningsanstalter skola komma till stånd, och det, mina herrar, kan aldrig vara en fråga, som faller under socialstyrelsens verksamhetsområde. När vi ha ett statens organ, som särskilt har detta till sin uppgift, varför då icke remittera utredningen av denna fråga dit.

Herrar *Lundgren, O. Nilsson* i Örebro och *Sjögren* instämde häruti.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den av herr Kant m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i sistnämnda proposition.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 10.

Slutligen upptogs till behandling konstitutionsutskottets utlåtande, nr 14, i anledning av väckt motion om ändring i regeringsformens § 109 och riksdagsordningens § 5 m. fl.

Om ändring
i regerings-
formens § 109
och riksdags-
ordningens § 5
m. fl.

I en inom första kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 82, hade herr *Kjellén* hemställt, att riksdagen måtte för sin del antaga som vilande till grundlagsenlig behandling följande förslag till ändringar i grundlagarna:

Regeringsformen.

§ 109. Iagtima riksdag kan ej utan egen begäran åtskiljas förr — — — den ena av dem, i vilka fall riksdag skall, med

Om ändring
i regerings-
formens § 109
och riksdags-
ordningens § 5
m. fl.
(Forts.)

egenskap utav lagtima, åter sammanträda — — — och må denna riksdag ej av konungen upplösas förr än efter fyra månader från dess sammanträdes början.

Urtima riksdag — — — alltid åtskild innan — — — infaller. Där så oförmodat — — — utfärda.

Riksdagsordningen.

§ 5. Lagtima riksdag — — — begäran åtskiljas förr — — — dem. I dessa fall skall riksdag, med egenskap utav lagtima, åter sammanträda — — — och må den därefter ej av konungen — — — från dess sammanträdes början förflutit.

Urtima riksdag — — — alltid åtskild innan — — — infaller. § 30. Vardera — — — statsverket.

Riksdags början och åtskiljande.

§ 31. Riksdagen — — — kungöra.

Utskottet hemställde, att ifrågavarande motion ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade likväl avgivits av:

herr *Kjellén*, som ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen, i anledning av ifrågavarande motion, måtte för sin del antaga som vilande till grundlagsenlig behandling följande förslag till ändringar i grundlagarna:

Regeringsformen.

§ 109. Lagtima riksdag — — — den ena av dem, i vilka fall riksdag skall, med egenskap utav lagtima, åter sammanträda — — — och må denna riksdag ej av konungen upplösas förrän efter fyra månader från dess sammanträdes början.

Urtima riksdag — — — infaller.

Där så oförmodat — — — utfärda.

Riksdagsordningen.

§ 5. Lagtima riksdag — — — av dem. I dessa fall skall riksdag, med egenskap utav lagtima, åter sammanträda — — — och må den därefter ej av konungen — — — från dess sammanträdes början förflutit.

Urtima riksdag — — — infaller;

herrar *Clason*, *Bellinder*, *von Geijer* och greve *A. Hamilton*, som instämt i herr *Kjelléns* yrkande; samt

herrar *von Mentzer*, *Magnusson* i Tumhult och *Räf*, vilka föreslagit, att riksdagen i anledning av förevarande motion måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta

verkställa utredning och framlägga förslag beträffande de förändringar, som kunde finnas nödiga för vinnande av grundlagsenligt fastställande i alla avseenden å sådan riksdags ställning och befogenhet, som sammanträdde sedan konungen jämlikt regeringsformens § 109 första stycket förordnat om nya val till riksdagens båda kamrar eller endera av dem.

*Om ändring
i regerings-
formens § 109
och riksdags-
ordningens § 5
m. fl.*
(Forts.)

Utskottets hemställan föredrogs, varefter ordet begärdes av

Herr Räf, som anförde: Herr talman! Konstitutionsutskottet har i detta utlåtande avstyrkt en av professor Kjellén i första kammaren väckt motion angående förändring av regeringsformens § 109 och riksdagsordningens § 5 m. fl. Ändamålet med motionen är egentligen det att söka bringa grundlagarna i större överensstämmelse med praxis från 1887 och innevarande års riksdag, på det att paragrafbestämmelserna beträffande den upplösta riksdagen och den efter upplösningen sammanträdande riksdagen må komma i bättre överensstämmelse med förhållandena under de två riksdagarna. Emellertid ha nu inalles 8 reservanter anmält sig mot detta utskottets avstyrkande av motionen ifråga. Dessa reservanter fördela sig egentligen på två linjer. Den första linjen med 5 reservanter önskar en direkt lagstiftning, d. v. s. har antagit en bestämd lagtext i saken, varemot 3 reservanter, herrar von Mentzer, Magnusson i Tumhult och jag, ställt sig på den ståndpunkten, att vi önska en skrivelse, då vi nämligen anse omöjligt att riktigt väl genomtänka det hela och därför ej heller ansett det möjligt att föreslå bestämda lagparagrafer rörande förevarande fråga. Det är nog så märkligt, hurusom konstitutionsutskottet självt, dess majoritet, ställt sig välvilligt till saken, i det utskottet yttrat följande: »Såsom motionären framhållit, hava ifrågavarande lagrum erhållit en mindre lycklig avfattning.» Konstitutionsutskottets majoritet erkänner således själv, att lagparagraferna ifråga icke äro lyckligt avfattade. De äro i själva verket så olyckligt avfattade, skulle jag vilja säga, att de vällat många och långa diskussioner angående tolkningen. Detta erkänner också konstitutionsutskottet, då det framhåller, att just vid majriksdagen år 1887 vällades många och svåra meningsskiljaktigheter just om rätta tolkningen av paragraferna ifråga. Och utskottet erkänner vidare, att det har uppstått ganska livliga eller åtminstone ganska omfattande debatter inom den statsrättsliga vetenskapen om dessa paragrafers rätta tolkning.

Nu kommer utskottet med sitt avslagsyrkande just på den grund, att tolkningen eller tillämpningen redan framgått av 1887 års riksdag och nu vidare blivit bestyrkt av 1914 års riksdag, och därför anser utskottet någon lagändring icke vara av behovet påkallad. Emellertid anse vi reservanter, d. v. s. dessa tre, om vilka jag talat, och även de övriga fem, att man icke bör bygga en tolkning på en föregående tolkning, utan är det

Andra kammarens protokoll vid senare riksdagen 1914. Nr 49. 6

Om ändring
i regerings-
formens § 109
och riksdags-
ordningens § 5
m. fl.

(Forts.)

fråga om tolkning eller tillämpning, så bör man handla i överensstämmelse med grundlagens egna bestämmelser härutinnan. Och huru tillämpning av grundlag skall ske, därom finnes bestämt i § 84, där det står, att denna tillämpning skall ske efter grundlagarnas ordalydelse. När nu ordalydelsen är så ofullkomlig, höll jag på att säga, i ifrågavarande avseende, att icke ens de rättslärda äro riktigt överens om den rätta tolkningen, så är det helt naturligt, att man behöver få fram en text av sådant innehåll, att litet var kan förstå vad frågan gäller. I avseende å själva tolkningen bestämmer § 83, att denna skall ske precis på samma sätt som gäller ifråga om ändringar av grundlagarna — det veta vi allesammans, så det behöver jag egentligen ej erinra om.

När emellertid utskottet sagt detta, kommer det till en annan sida av saken — och därom äro vi reservanter också överens med utskottet — då det nämligen förklarar, att ifrågavarande motion är alldeles för trång. Skulle man verkligen göra en grundlagsändring här, så kanske det också skulle behövas på andra ställen och då särskilt i avseende på det, som är förknippat, enligt vad som framhålles i utskottets utlåtande, med t. ex. statsregleringen — flera andra saker skulle också kunna framletas — och därför menar utskottet, att ifrågavarande lagändring bort vara litet mera omfattande, och det har också vi reservanter ansett. Då emellertid utskottet icke velat företaga någon åtgärd i saken, så ha dock vi reservanter velat gå till den behövlige åtgärden. Ty det är som bekant konstitutionsutskottets uppgift enligt grundlagen, att granska grundlagarna och se till, om det är något, som behöver rättas till, så att säga, och att då framställa för riksdagen förslag till behövlige rättelser.

Nu synes det mig alltigenom vara konstaterat dels av motionären, dels av utskottet, och dels av samtliga reservanter, att en verklig brist här föreligger eller att, som utskottet uttrycker sig, grundlagen i detta fall icke fått en lycklig avfattning. Därför ha vi tre reservanter också velat få en rättelse till stånd. Emellertid har tiden varit alldeles för kort för oss och även för utskottet, må man väl erkänna, att utarbета detaljerna i alla avseenden, och vi ha därför hemställt, som det heter på sista sidan, om en skrivelse till Kungl. Maj:t beträffande »de förändringar, som kunna finnas nödiga för vinnande av grundlagsenligt fastställande i alla avseenden å sådan riksdags ställning och befogenhet, som sammanträder sedan Konungen jämlikt regeringsformens § 109, första stycket förordnat om nya val till riksdagens båda kamrar eller endera av dem».

Det synes, när man tar i betraktande såväl det ena som det andra, som om den motivering, som anförts av konstitutionsutskottet och oss reservanter, skulle peka åt samma håll, och jag tror också, att det vore nog så bra för rättssäkerheten i det här avseendet, om riksdagen ville besluta i överensstämmelse med vad herr von Mentzer och vi båda övriga reservanter från

andra kammaren hemställt om, och jag skall därför, herr talman, be att få yrka bifall till vår reservation.

*Om ändring
i regerings-
formens § 109
och riksdags-
ordningens § 5
m. fl.*

Vidare yttrade

(Forts.)

Herr Edén: Herr talman! Såsom den ärade reservanten själv har påpekat, har utskottet i sitt utlåtande konstaterat, att ett verkligt behov av förtydligande av ifrågavarande grundlagsbestämmelse knappast kan anses föreligga, när man just i år tycks hava utan meningsskiljaktighet upptagit den praxis, som redan år 1887 började tillämpas efter den första upplösningen av riksdagen sedan riksdagsordningens tillkomst. Över huvud taget tror jag, att det icke alls är en rekommendabel väg, man slår in på, om man ger sig till att förtydliga grundlagarna i sådana fall, där praxis verkligen kommit till en förnuftig utväg och en förnuftig tillämpning. Då är det mycket bättre att låta denna tillämpning ha sin gång och icke lappa på grundlagsbestämmelser, som man finner sig ändå kunna reda sig med i deras befintliga skick.

Nu har slutligen reservanten velat draga in också flera saker i denna utredning än vad motionären tänkt sig. Såsom det blivit formulerat i reservationen skulle utredningen gå ut på att skapa sådana förändringar, som kunna finnas nödiga för vinnande av grundlagsenligt fastställande *i alla avseenden* å sådan riksdagsställning och befogenhet, som sammanträder efter upplösning och nya val. Vad det nu är fråga om för avseenden, därom finnes intet ord nämnt i reservationen, och det är väl icke rimligt, att riksdagen skulle föra fram en sådan fråga till Kungl. Maj:t, utan att ha på något sätt uttalat sig om, i vilka punkter riksdagen vill ha ett grundlagsenligt fastställande av riksdagens befogenhet.

Jag tror, att med de luckor, som kunna finnas i detta avseende, är det icke något skäl att nu väcka hela denna fråga, som kan ge anledning till ganska många och långa utredningar, om den skall föras inför Kungl. Maj:t, och jag tror, att riksdagen kan tryggt låta den saken bero med hänvisning till den praxis, som faktiskt har utvecklats sig.

Till dessa skäl för avstyrkande ber jag endast få lägga, att även första kammaren — där dock huvudkontingenten av reservanterna finnes och där dessa reservanter bruka kunna få sina kamrater med sig — tydligen ansett liksom utskottets majoritet, att det icke finnes skäl för att besvara Kungl. Maj:t med en dylik skrivelse, och att det icke heller finnes skäl att göra någon ändring i grundlagen, ty kammaren har bifallit utskottets hemställan. Jag tror, att andra kammaren kan tryggt göra detsamma, och ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Räf: Herr talman! Då ordföranden i konstitutionsutskottet sade, att det icke finns behov av ett förtydligande i

Om ändring
i regerings-
formens § 109
och riksdags
ordningens § 5
m. fl.
(Forts.)

detta fall, så får jag säga, att detta behov ju dock är konstaterat av utskottet självt i dess utlåtande. Utskottet medger ju nämligen, att ifrågavarande lagrum icke äro lyckligt avfattade, och så långt jag lyssnat på diskussionen både i utskottet och i första kammaren, så har jag icke hört någon annan mening uttalas än att dessa paragrafer icke äro lyckligt avfattade. Då säger man emellertid, att det nu utbildat sig en praxis, och att det därför icke är så kinkigt med denna avfattning. Men för den, som utgår från grundlagens egna ord, att den skall tillämpas efter sin ordalydelse och icke efter någon praxis, som blir gällande för framtiden — såsom det uttryckligen säges i 83 § regeringsformen — måste det vara uppenbart, att det föreligger fullt tillräckliga skäl för en ändring i ifrågavarande avseende. Jag är för övrigt icke alldeles säker på, att ordföranden precis förnekade behovet av en förändring. Jag tror tvärtom, att det i hans anförande nog låg ett litet erkännande av detta behov. Men om så icke var, så är detta dock tillräckligt tydligt uttalat i utskottets utlåtande.

Nu säger utskottets ordförande vidare, att jag och mina medreservanter dragit in flera punkter i vår hemställan än motionärens yrkande omfattar. Men det har också utskottet gjort i sitt utlåtande då det säger, att det icke går an att begränsa sig till endast vad motionären påpekat, utan att man även måste taga hänsyn till de »spörsmål, som äro förknippade exempelvis med statsregleringens utförande vid den riksdag, som sammanträder efter en upplösning». Dessa »betydelsefulla praktiska spörsmål» kunna, enligt utskottets mening, i detta sammanhang icke förbigås. Också utskottet har alltså dragit in andra punkter än motionären.

Vi ha nu i vår reservation tagit ihop det ena med det andra och angivit, hur vi önska framgå i avseende på den föreslagna förändringen av 109 § regeringsformen och 5 § riksdagsordningen och av vad som därmed står i samband. Det torde för övrigt icke vara så många ställen i grundlagarna, som behöva tagas med, då det gäller att åstadkomma en sådan förändring av dessa båda paragrafer.

Härmed var överläggningen slutad. Efter av herr talmanen givna propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag därå och bifall i stället till den av herr von Mentzer m. fl. avgivna reservationen, blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 11.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

nr 2, angående regleringen av utgifterna under riksstatens andra huvudtitel, innefattande anslagen till justitiedepartementet;

nr 58, i anledning av vissa av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjunde huvudtiteln gjorda framställningar ävensom Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till uppehållande av internationell patrulleringstjänst i Norra Atlanten;

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd åt arbetaren vid mynttillverkningen M. R. Berggren;

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av löneförhöjning åt vissa befattningshavare hos generaltullstyrelsen; och

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning av statsmedel för utbetalda skattefrälseräntor från hemmanen Västra Älvsala nr 1 och Västra Älvsala nr 2 i Värmdö socken;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av mom. 1, 3 och 4 i § 13 av gällande förordning med tulltaxa för inkommande varor;

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fogande av ett nytt moment till § 13 i gällande förordning med tulltaxa för inkommande varor;

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i gällande tulltaxa;

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 4 i förordningen om provianteringsfrilager den 15 november 1912;

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om vissa ändringar i förordningen den 28 oktober 1910 angående beviljning av fast egendom samt av inkomst och till förordning om ändrad lydelse av 50 § i förordningen den 28 oktober 1910 om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering; och

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om arvskatt och skatt för gåva;

bankoutskottets memorial, nr 16, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande viss del av bankoutskottets utlåtande nr 11, i anledning av dels ett av fullmäktige i riksbanken överlämnat förslag till ny avlöningsstat för Sveriges riksbank m. m., dels ock en i ämnet väckt motion;

särskilda utskottets nr 1 utlåtanden:

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anställande av dels en extra föredragande inom sjöförsvarsdepartementet och dels en mariningenjörsstipendiat över stat;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande av viss telefonförbindelse;

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användande av ett till anställande av försök med minmateriel beviljat belopp;

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användande av medel från fonden för krigsfartygs byggande till reparation av ångpannorna från sjunkna kanonbåten Urd och deras insättande i Rota m. m.;

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användande av allmänna besparingar å riksstatens femte huvudtitel till anskaffning av undervisningsmateriel för sjökrigsskolan m. m.; och

nr 22, i anledning av en av herr Indebetou m. fl. avgiven motion, nr 33, i andra kammaren, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående av staten garanterad ersättning för skada, som under tjänstgöring å undervattensbåt drabbar dess besättning; samt

andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 7, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående svenskt initiativ i fråga om åtgärder till avskaffande eller begränsning av spioneriet i fredstid.

§ 12.

Justerades protokollsutdrag.

§ 13.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Jönsson</i> i Boa	under 2 dagar fr. o. m. den 31 juli,
» <i>Widlund</i>	» 3 » » » 30 »
» <i>Törnkvist</i>	» den 1 aug.,
» <i>Lindström</i>	» 9 dagar fr. o. m. den 31 juli,
» <i>Olsson</i> i Tyllered	» 5 » » » 30 »
» <i>Christiernson</i>	» 3 » » » 30 »
» <i>Ericsson</i> i Vallsta	» 6 » » » 31 »
» <i>Andersson</i> i Skivarp	» 6 » » » 3 aug.,
» <i>Lundell</i>	» 2 » » » 31 juli,
» <i>Karlsson</i> i Mo	» 3 » » » 30 »
» <i>Schotte</i>	» 2 » » » 1 aug.,
» <i>Pålsson</i>	» 5 » » » 1 »
» <i>Kristensson</i>	» 5 » » » 30 juli,
» <i>Wedin</i>	» 7 » » » 31 »
» <i>Söderberg</i> i Hobborn	» 3 » » » 30 »
» <i>Nordström</i>	» 10 » » » 31 »
» <i>Kropp</i>	» 2 » » » 31 »

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 12,45 på natten.

In fidem
Per Cronvall.